

XLIII. évfolyam 2020. szeptember-október

Kertbarát

magazin

Alapította Bálint György 1977-ben

Ajándék
1000 Ft-os
Oázis kuponnal

A HÁROM
Léglő

A FÜVESEMBER TITKA

A klímavészhelyzet kertjei

BEFOLYÁSOS NÖVÉNYEK

Bálint György öröksége

nka
Nemzeti Kulturális Alap

VARÁZSLAT A CSEREPEKBEN

AZ ELSŐ 25 ELŐFIZETŐNK 2000 FT-OS OÁZIS VÁSÁRLÁSI UTALVÁNYT KAP

760 Ft | előfizetőknek 665 Ft

9 770133 194300 20009

SZAKLAPOK

MAGAZINOK

AGRÁRHÍRPORTÁL

DIGITÁLIS KIADVÁNYOK

HETI HÍRLEVÉL

MMG TV, VIDEÓRIPORTOK

KIÁLLÍTÁSSZERVEZÉS

RENDEZVÉNYSZERVEZÉS

EGYEDÜLÁLLÓ
CÉLZÁSI LEHETŐSÉGEK

VELÜNK
TELJES
A KÉP!

magyarmezogazdasag.hu

Remény mindig van

Két városi fiatal a farmerélet mellett döntött, vidéken, egy kicsi falu határában csirkéket nevelnek, a mezőn szaladgáló, kapirgáló, füvet csipegető tanyasi állatok húsát értékesítik. A gazdaságnak a Remény Farm nevet adták. Filozófiájuk a fenntartható és átlátható gazdálkodás: tiszta élelmiszerek, tiszta lelkiismerettel. Céljuk klímatudatos élelmiszerekkel segíteni az emberek és a Föld egészségét. Azt remélik, nemcsak ők, de egyre többen kezdenek el így gondolkodni saját és környezetük egészsége érdekében, mert ahogyan fogalmaznak, „állatot tartani és farmon élni jó buli”. Ugyanilyen fiatalosan és lazán kezelik az internetes csatornákat, szólítják meg azokat, akik hasonlóan gondolkodnak. És reményeik apró lépésekben, szép lassan valóra válnak, mert egyre többen csatlakoznak hozzájuk, hasonló felfogást valló környékbeli termelők, és nemcsak állattartással foglalkozók, hanem zöldséget és gyümölcsöt termelők, sajtot készítőik és szappant főzőik egyaránt. Akiknek egyre gyarapodó vásárlói bázisuk van az általuk szervezett úgynevezett villámpiacokon.

A névválasztás ebben az évben különösen aktuális, amikor éppen a sötétben tapogatózva keressük a kiutat egy reményvesztett helyzetből. De aki kitartóan kutatja, az megtalálja a megoldást, mint ez a most alakuló kis helyi közösség, amelynek tagjai hisznek abban, hogy remény mindig van. A magunk eszközeivel a magazin hasábjain mi is hasonló célokat tűztünk ki, írásaink témája éppen passzol a fent megfogalmazott gondolatokhoz. Mi is reméljük, hogy a klímavészhelyzet kertjeivel, az évelőkkel, a füvesemberrel, a biodiverz kerti tanácsokkal foglalkozó írásainkban sokan találnak a gyakorlatba átültethető ötleteket. Az őszi kerti munkák jó részének gyümölcse majd a jövő évben vagy években fog beérni, és aki most fát, cserjét ültet, virághagymát dug a földbe, tavasszal kikelő magokat vet, az jó úton jár.

Újraolvassuk, és néhányat közre is adunk Bálint gazda időtálló tanácsaiból, amiket több évtizeden keresztül számtalan könyvében, írásában, előadásában megosztott velünk. Mottója pedig nemcsak most időszerű, de talán ezután még inkább az lesz, ha élhető környezetben szeretnénk tölteni mindennapjainkat még évek múlva is: „Gazdának lenni jó, nagy felelősség, de nagy szabadsággal is jár. Ezért lenne fontos, hogy ma is, a lehetőségekhez mérten, mindenki művelje tulajdonát.”

Sarban - Juci

Fizessen elő a Kertbarát Magazin digitális változatára

akár
30%
kedvezmény!

	Nyomtatott lapár (Ft)	Digitális lapár (Ft)
Egy lapszám ára	760	530
Féléves előfizetés	1 995	1 390
Éves előfizetés	3 990	2 785

- Egyedi kedvezményes ár digitálislap-előfizetőink részére!
- Egyszerű, gyors, kényelmes előfizetési lehetőség!
- Bővített interaktív tartalom!
- Platformfüggetlen – bárhol, bármilyen eszközön megtekinthető!
- Keresési lehetőség a cikkekben és egyéb felhasználóbarát megoldások!
- Hirdetőpartnereink számára újszerű, interaktív megjelenési lehetőség!

Olvassa be a kódot és fizessen elő kényelmesen! →

Kertbarát
magazin

www.magyarmezogazdasag.hu

DIGITALSTAND

www.digitalstand.hu

8

46

50

18

56

60

BEMUTATJUK

- 6 Hosszan nyíló évelők
- 28 Észak-Amerikából jöttek
- 46 Befolyásos növények
 - A napraforgó
- 53 Beszédes nevek A-Z
- 56 Különleges hársak

KEDVENC NÖVÉNYÜNK

- 8 Varázslat a cserepekben
- 30 Kezdő kertészeknek
 - Amerikai kövirózsák

VENDÉGSÉGBEN

- 12 A füvesember titka
- 18 A három Léгли
- 24 Fűben, borban orvosság

ITTHON

- 16 A cserjék kaméleonja

MAGOT KÜLDÜNK

- 26 A sarkantyús galagonya

IDŐSZERŰ

- 31 A természet legszebb arca
- 34 Holdnaptár
- 36 Bálint György öröksége

KERTET ÉPÍTÜNK

- 38 A klímavészhelyzet kertjei
- 50 A sokféleség kertje 2.

KERTÉSZPALÁNTA

- 42 Színes ősz, csodás élmények

VENDÉGLÁTÁS

- 44 Édes, buja ízek

NÖVÉNYDOKTOR

- 60 Jó taplók és rossz taplók

TUDTA,
HOGY...

...az évelő díszgyertya a klímaváltozás nyertese? Az utóbbi évek, évtized enyhe telei következtében mára az évelőágyások szép díszeként alkalmazzuk.

HOSSZAN NYÍLÓ ÉVELŐK

Az évelőket évszakjelző növényeknek nevezzük, mert általában csupán néhány hétig, az esztendő jellegzetes időszakában virágoznak. Ám van közöttük néhány, mely különlegesen hosszú virágzással ajándékoz meg minket. A hosszan nyíló évelő virágokat bemutató sorozatunkban újabb két nemzetség népszerű tagjai következnek.

ÉVELŐ DÍSZGYERTYA

Mára sokan megismerték az évelő díszgyertyát (*Gaura lindheimeri*), ezt a csodálatos növényt, hiszen évek óta sokfelé találkozhatunk egész nyáron nyíló laza bokraival. Korábban, az ezredforduló környékén még az egynyári virág-ágyásokba ültették előszeretettel. Az sem téved sokat, aki egynyári virágnak gondolja, és az sem, aki félcserejének. Valójában olyan évelő növény, melynek talajközeli hajtásai őszi megfásodnak.

Az amerikai préri szülőtte, Louisianától Texason át Mexikóig mindenhol megtalálható a természetben a gazdag, jó vízellátású ta-

CSODANÖVÉNY

Sokszor felmerülő igény a megrendelők, kerttulajdonosok részéről, hogy olyan növényt ajánljunk nekik, ami egész nyáron virágzik, nagyra nő és gondozni sem kell. A művirágon kívül – még ha alig hisszük is – létezik ilyen növény. Ez az évelő díszgyertya.

lajokban, út menti árkokban. A forró klímán szüksége van a mélyedések védelmére és az ott olykor összegyűlő csapadékra, ám hazánkban ne ültessük vizes, mocsaras területekre, mert ott elpusztulna. A túl sok vizet nem szereti, sőt szárazságtűrőnek tekinthető.

A ligetszépékkal rokonságban áll. Kevés oldalhajtást hozó vékony tőhajtásain a keskeny lándzsás levelek szórtan helyezkednek el. A levelek általában zöldek, de a fajtáké lehet bordó árnyalatú vagy barna foltos is. A páratlanul hosszan nyíló pillangószerű virágai egész nyáron folyamatosan, sőt ősz elején is virítanak. Lehetnek hófehérek, rózsaszínnel szegettek és sötétebb rózsásak is.

Jól használható a borderek háttérnövényeként, de a természetes kertekben, préri stílusú ágyásokban is otthon van. Gyönyörű, amikor a vékony hajtásokat a szél könnyedén meglengeti, és a virágok, mint megannyi pillangó ringanak ide-oda.

Magját elhullatva olykor magától is szaporodik, de házilag is szaporíthatjuk magvetéssel, nyár eleji dugványozással. A védett helyen nevelkedő dugványok néhány hét alatt meggyökeresednek, és őszre erős növényekké fejlődnek. Ha azt szeretnénk, hogy már az első, második évben sűrű bokrunk legyen, akkor tavasszal, amikor a friss hajtások arasznyiak, vágjuk őket felükre vissza, ezáltal elágazásra készítjük a növényt. Az évek során a tövek egyre több hajtást hoznak áprilisban, így visszavágás nélkül is gazdag ágrendszerű bokrot kapunk. Gondozása egyszerű. Ősszel csak felére vágjuk vissza a bokrot, majd tavasszal 5 cm-esre kurtítsuk a hajtásokat.

LÓZSÁLYA

A legtöbb kertben szívesen látott növény a gyönyörű, mélylila virágú és bársonyos levelű lózsálya (*Salvia verticillata* 'Purple Rain').

Az alapfaj Európában, Nyugat-Ázsiában több helyen előfordul, erdélyi kirándulásokon is találkozhatunk vele. Télálló, évelő növény. A szárok alsó harmada sűrűn leveles, ez elősegíti, hogy környezete gyommentes maradjon.

A 'Purple Rain' fajta Piet Oudolf keze munkáját dicséri, aki előszeretettel alkalmazza az általa tervezett parkokban. Mintegy 60-70 cm magas bokorra fejlődik. Levelei széles tojásdadok, hegyesek, mirigyszőrösök, szegélyük hullámos, csipkés. Négyzetes, felálló szárain már kora nyáron kifejlődnek az első virágok, melyeket heteken át bőségesen ont. A virágzást hónapokra nyújthat-

ÉRTÉKES SZÍNFOLT

Kiválóan alkalmazhatjuk borderben, pillangókerti ágyásokban, de városi közterületeken is nagyon jól bevált. Vonzza a pillangókat, rovarokat, méheket. Értékes színfolt a pasztellszínű virágok között, de ragyogó kontrasztot alkot tüzes színű évelőkkel is. Jó társnövényei a narancskrepin (*Asclepias tuberosa*), a kasvirág (*Echinacea purpurea*) különböző színárnyalatai, valamint a kisázsiai macskahere (*Phlomis russeliana*) és a közepes termetű díszfüvek.

FOTÓ: AMBRUS MÁRIA ZSÓFIA, WIKIMÉDIA COMMONS

juk, ha rendszeresen eltávolítjuk az elnyílt füzereket.

Napos, laza árnyékos fekvést, jó szerkezetű talajt kedvel. Szárazabb termőhelyen állékonyabb, ha több vizet kap, akkor hajlamos a szétdőlésre. Gondoskodjunk róla, hogy a téli csapadékot a tövétől elvezessük. Sajnos a csigák is szívesen látogatják, és olykor a liszt-

harmat is megtámadhatja. Júliusi visszavágásával új hajtások fejlesztésére serkentjük, és újra egészségessé tehetjük a növényt.

Télen talajszintig leszárad, visszahúzódik, hogy az első tavaszi napsugarak hatására újra növekedésnek induljon.

Ambrus Mária Zsófia

VARÁZSLAT A CSEREPEKBEN

A nyáron pompázó egynyári és balkonnövények az őszi közeledtével veszítenek ragyogásukból, ám ez nem jelenti azt, hogy fölszámolásuk után üresen kell maradniuk a balkonládáknak, dézsáknak, edényeknek. Az őszi cserepes kompozíciókban a színes levelűkkel és virágokkal díszítő évelő növények főszereplőkké válhatnak. Merjünk álmodni, és varázslatos kompozíciókat készíthetünk a cserepekbe, dézsákba, balkonládákba.

Szezonkezdet

Egyes növények szezonja épp a nyárból őszibe forduló évszakban kezdődik. Gondoljunk csak az „égő csipkebokor” tűzpiros termésére, a krizantémokra, őszirózsákra, a lila boggyójával díszítő tőzegmirtuszra (*Gaultheria*), ciklámenre, a rozsdavörös „esernyőket” nevelő varjúhájakra (*Sedum*), a különleges lombú japán aranykrizantémra (*Ajania*) vagy a rozsdás színben lengedező díszfüfélésekre. Az őszi balkonládák klasszikusai a fehér, piros, lila vagy rózsaszín virágot bontó csarabok (*Calluna vulgaris*) és a velük

egy időben elérhető élénk színű, vékony hangák (*Erica gracilis*). Utóbbiakról nem árt tudni, hogy csak az első fagyokig tarthatók a szabadban. A balkonládákat hamar benövik, nagyon szépek, mutatósak az őszi nyílású veronikacserjék (*Hebe*). Rózsaszín, lila, kék virágaik a fehér-zöld vagy sárga-zöld mintázatú levelek közül törnek elő.

Harmonikus egységben

Az edény méretétől függően általában elegendő három különféle növényfajt együtt elültetni egy nagyobb cserepbe. Egyikük

mindig felfelé törekvő növekedésű úgynevezett vezérnövény, míg a kísérőnövényei közül legalább az egyik csüngő habitusú legyen. A kombináció összképét bármelyik faj túlterjeszkedése elrontja. Fontos kíváncsian, hogy a növények felépítése, habitusa arányos legyen a cserep vagy edény méretével. A hajtások és a levelek állása, a növényi részek különböző struktúrája és színvilága szép harmonikus egységet képezzen. Az ezüst-zöld, ezüst-bordó, mahagóni-zöld, valamint a különféle barnás, vöröses árnyalatok használatával a színek kontrasztja tovább erősíthető.

Tegyük érte, hogy a balkonok, teraszok ne a kiürült cserepek raktárává váljanak hosszú hónapokra. Itt az ideje, hogy tetszetős őszi kombinációkat alkossunk. Néhány ízlésesen összeállított növényegyüttes elhelyezésével alakítsunk ki virágos szigeteket, színes pontokat a teraszok, balkonok szobából is jól látható helyein, a ház, a lakás bejárata közelében. A behúzódays idején az ablakból kitekintve hosszú időn át gyönyörködhetünk a színes lombokban, fénylő bogókban, száradó termésekben.

Nagyobb erőfeszítés nélkül megvalósítható ültetési tippjeink és dekorációs ötleteink kreatív időtöltést, gondtalan szabadtéri kikapcsolódást ígérnek.

TIPP

A ciklámen, amely kihagyhatatlan növénye az őszi összeültetéseknek, nem télálló, de jól viseli az alacsony hőmérsékletet, virágai akkor a legszebbek. Cseréppel együtt helyezzük el, így a fagyok közeledtével könnyen kiemelhetjük, hogy a lakásba bevigyük.

TANÁCSOK ÜLTETÉSHEZ

- A növények ilyenkor már alig növekednek, ezért sűrűbben ültethetők.
- A földlabdákat összenyomhatjuk, hogy a kisebb élettérben elférjenek.
- Speciális ültetőföldre nincs szükség.
- Először a legmagasabb növényt helyezzük el.
- Ültetés előtt a földlabdákat mártsuk vízbe, itassuk át alaposan.
- Beültetés után gondos öntözésre van szükség, később már csak alkalmasszerűre.
- Száraz időjárás esetén ne felejtsük el az öntözést, még ősszel és télen sem.
- Az elhelyezés szempontjából nem árt tudni, hogy az őszi napfénynek már nincs perzselő ereje.
- Kevesebb a fény, alacsonyabb a hőmérséklet.
- A hideg évszakban a növények gyökerei nem állhatnak vízben.
- Az edényeknek, cserepeknek kifolyónyílással kell rendelkezniük.
- A korábbi növény alatt kialakított drénréteget nem kell eltávolítani.
- Tavaszig nincs szükség tápanyag-utánpótlásra.

Jó megoldások

✓ Míg a nyári dekorációkban alkalmazott fajok a virágokkal keltenek feltűnést, az őszi cserepes összeültetésekben kisebb számban található virágzó növények. Ennek magyarázata az őszi fajok eltérő időtartamú virágzásában rejlik. Nem szerencsések azok a kombinációk, amelyekben a növények egy része már elnyílik, mire a többi szeptember közepén-végén szirmot bont. Igazi ősz közeli időpontban virágzik a bordó varjúháj (*Sedum 'Herbstfreude'*), a japán aranykrizantém (*Ajania 'Benetti'*),

vagy a kistermetű bokorrá fejlődő törpe őszirózsa (*Aster 'Granat'*). Valamennyiük jól kombinálható más fajokkal.

✓ Mutatósak a csak dekoratív struktúranövényekből készített vegyes beültetések.

✓ Jól alkalmazhatók a zömök növekedésű törpecserjék, mint a sötétkék virágú angol kékszakkál (*Caryopteris 'Grand Bleu'*) vagy a bogyós orbáncfű (*Hypericum 'Ignite Red'*). Hihetetlen kontrasztot adó liláskék színnel és piros bogyókkal gazdagítják a kombinációt.

✓ A törpe nyugati életfa (*Thuja occidentalis 'Danica'*) zárt gömbbé nő, és nem magasabb,

mint 60 centiméter. Puha, halványzöld levelei ellenállóak. Az aranylombú havasi törpefenyő (*Pinus mugo 'Carstens Wintergold'*) zöld tűlevelei ősszel halványsárgává, télen aransárgás rézszínűvé válnak.

✓ Jó pár éve az ezüstfehér színű, molyhos szőrös hajtásokkal és apró, merev, szárszerű levelekkel díszítő párnacserje (*Calocephalus brownii*) a főszereplője az őszi beültetéseknek. Jóllehet egynyári növényként tartjuk számon, de enyhe teleken a formáját megőrzi a beültetésekben. Klaszszikusnak számít a párnacserjével és keserű porccserjével (*Muehlenbeckia*) létreho-

tűzgyöngyvirággal vegyesen ültetett kombinációk szép keretet adnak majd a tavasszal előbukkanó színes virágoknak.

Dekoráljunk

A jól megválasztott és jól társított növényekkel megkomponált őszi „varázslatot” még hangulatosabbá tehetjük különféle szezonális növényi kiegészítőkkal és más ízléses kellékekkel. Engedjük szabadon a fantáziánkat és kombináljuk bátran a gyönyörű levelűekkel és virágokkal díszítő évelő növényeket, emellett felhasználhatunk különféle formájú és színű dísztököket, fenyőtobozokat, szárított kukoricacsövet, színes díszalmákat, szalmából, ágakból vagy indákból készíthető koszorúkat, továbbá gyökeret, szárított leveleket, bogyókat, terméseket. Összerendezésükhöz használjunk élénk szalagokat, textil kötözőket.

zott kettős, de érdekesek a megnyerő küllemű virágzó fajokkal (japánmirtusz, kopasz őszirózsa, fejecskés keserűfű) készült társítások is.

✓ Számos díszfűfajta jól tűri a fagyot, ezért könnyen áttelel az edényekben. Magukban vagy egymással vegyesen ültetve is mutatósak. Minél nagyobb edényt válasszunk, hogy legyen helyük kiterjedésedni. A díszfűvek ősszel még növekednek, ezért a túl sűrű ültetést el kell kerülni. Egyes kompozíciókban kísérőnövényként mozgalmas látványt teremtenek. Jól kihasználható a különböző fajták magasság-

beli különbsége, a levelek esése, színe és rajzolata. Az alacsonyabb termetű fajok balkonládákban is jól mutatnak.

Hagymásokkal vegyesen

A kiültetések tavasszal, a frissen nyíló hagymás növényekkel kelnek újabb életre. Az edények beültetését a különféle hagymák rétegzett elhelyezésével kezdjük. Legmélyebbre a tulipán kerüljön, majd egymás fölé a nárcisz, jácint és a krókusz. Az utolsó rétegre szórt talajba, föléjük kerüljenek az évelő növények. A díszfűvekkel és

Az őszi cserepekbe ajánljuk

Krizantém, őszirózsa (*Aster*), csarab, hanga, díszkaposzta, kövirózsafajok (*Sempervivum*), holdviola (*Lunaria*), püspöksüveg (*Epimedium*), árnyliliom (*Hosta*), tűzgyöngyvirág (*Heuchera*-fajták), kővérke (*Pachysandra*), fekete hunyor (*Helleborus*), borostyánok (*Hedera*), veronikacserje, pénzlevelű lizinka (*Lysimachia nummularia*), karcsú papagájlevelű (*Alternanthera*), szalmagyopár (*Helichrysum italicum*), hamvas cipruska (*Santolina*), bordó varjúháj (*Sedum 'Herbstfreude'*), japán aranykrizantém (*Ajania 'Benetti'*), törpe őszirózsa (*Aster 'Granat'*), kék csenkesz (*Festuca cinerea*), bőrlevelű sás (*Carex buchananii*), japán sás (*Carex morrowii*).

A kész megoldás

Azok, akiknek nincs se idejük, se kedvük ilyesmivel foglalkozni és szívesebben döntenek az „azt szeretném most és azonnal” megoldás mellett, a kertészeti árudákban, kertészeti szaküzletekben azonnal kész megoldást nyújtó kényelmi termékek közül válogathatnak. A természetők ajánlása szerint szakszerűen összeállított mutatós növénykombinációk megvásárlásával minden erőfeszítés nélkül, gyorsan teremthető meg a kívánt őszi hangulat. Az ilyen összeállítások hangsúlyozottan télálló, levelűekkel díszítő és virágzó fajokat tartalmaznak.

Merényi Alexandra

A füvesember titka

Meglátogattuk Bükkszentkereszten Szabó Györgyöt, a bükki füvesembert. Először a gyógyfűszer-patikába kopogtunk be, az ajtó mögött egy valódi gyógyszertárat találtunk, a polcokon, mint ahogyan a patikákban a pirulák és kenőcsök, úgy sorakoznak a gyógyteafüvek, keverékek tasakjai, a tinktúrák dobozai. Megérkezik Gyuri bácsi, javasolja, hogy menjünk ki a bemutatókertbe, nézzük meg a régit és az idén elkészült új létesítményt is. A 92 éves füvesember bepattan a terepjáróba, lendületesen vezet a keskeny, kanyargós utcákon, ki a hegyoldalba, alig tudjuk követni.

A népgyógyászat ma is működő, élő jelenség, mindannyiunk tapasztalata tartja életben, teszi gazdagabbá. Bár az orvostudomány ma csodákra képes, mégsem szabad elfelejtenünk azt a gyógyító tudást, amit évszázadok alatt halmozott fel az emberiség, mondja a füvesember.

Gyuri bácsi jelenleg az egyik legismertebb képviselője a mai modern népgyógyászatnak és a gyógynövényes gyógyításnak, több évtizede azon munkálkodik, hogy tudása legjavával segítse azokat az embereket, akik nyitottak a kiegészítő gyógymódokra.

Gyerekkorban kezdődött

Miután bejártuk a kerteket, leültünk az újonnan kialakított látogatótér hűvös filagóriájában, és mesélni kezdett arról, hogyan is lett Gyuri bácsiból füvesember. – Nagymamám Sajókazincnak volt a javasasszonya, és 1934-ben beköltözött hozzánk, a miskolci házukba. Keresett valakit, akinek átadná azt a tudást, amit ő örökölt az őseitől, azt mondta, több száz éves, sokgenerációs családi tapasztalatról van szó. Hatan voltunk testvérek, és azért választott engem, mert érdekelt a természet. Édesanyám elmondta neki, hogy állandóan elszökök otthonról, de soha nem a városba megyek, hanem kifelé a természetbe. Elkezdett tanítani, először nyaranta gyógynövénygyűjtésre vitt, közben átadta a növényismereti tudnivalókat, télen pedig a használatokról, az alkalmazásokról tanított, nyolc éven keresztül. A háború idején halt meg, azt követően a kommunista rendszer alatt nem lehetett ezt a tudást alkalmazni, tiltott volt, kuruzslásnak bélyegezték. Barátoknak, ismerősöknek akkor is segítettem, ahogy tudtam. Magunknak is mindig gyűjtöttünk teának valót, és a család rendszeresen használta. A lányom először nem szerette, de muszáj volt neki jönni és megtanulni.

Nyugdíj után jött az üzlet

Az eredeti foglalkozása könyvkereskedő volt, viszont a háború alatt senkinek nem kellett könyv, ezért élelmiszerkereskedővé képpezte át magát főiskolán, és nyugdíjazásáig ebben a szakmában dolgozott.

Amikor nyugdíjba ment, Bükkzentkeresztben lakott, és egy évig nem tudott mit kezdeni magával, unatkozott. Kirándulni járt, de hiányzott valami komolyabb elfoglaltság a napjaiból, meséli, hogyan vágott bele a gyógynövény-értékesítésbe. Úgy döntött, hogy lemegy a miskolci piacra és visz néhány csokor gyógynövényt. Egyre szaporodtak a piaci napok, nemsokára minden nap felszállt a reggel 6 órakor induló miskolci buszra. Végül egész szép forgalmat ért

MODERN LÁTOGATÓKÖZPONT

Az első gyógynövénykert Bükkzentkereszt határában az ezredfordulón jött létre abból a célból, hogy megőrizze a lassan feledésbe merülő népi gyógyászat növényeit. Az eredeti kert azonban lassacskán kicsinek bizonyult, főként, hogy a gyöngyösi főiskola gyakorlókertjévé vált.

Úgy döntöttek, hogy az érdeklődő látogatóknak létrehoznak egy modern ismereteket nyújtó látogatóközpontot, amely ez év tavaszán nyílt meg. A koncepció középpontjában az a gondolat áll, hogy a kert éltető alapeleme a növény, ezért választották alapstruktúrájának egy hárslevél szív alakú rajzolatát. A hárs a szeretet fája és szimbóluma, és fontos gyógynövény is. Az ösvények és utak a hárslevél erezetének mintáit és szélét formázzák. A kertet sövények, fák és cserjék védik, veszik körbe, élőhelyet biztosítva a madaraknak, apró állatoknak. Az ágyásokban pedig a legismertebb gyógynövények kaptak helyet. A kertben közel 150-féle növény, összesen több mint 21 ezer példány található. A gyógynövényekkel való ismerkedést nem lehet elég korán kezdeni, ezért kialakítottak egy teret kifejezetten a gyermekek számára. Itt a természetbarát játszótér mellett egy oktatótér is van, ahol a kicsik méretéhez igazodó magaságúak között, kanyargós utakkal szabdaltnak területen szaladgálhatnak a gyerekek és egy vezető segítségével közelről szemlélhetik, szagolhatják vagy ízlelhetik meg a gyógynövényeket. A kerthez tartozik egy fogadóépület, és a látogatók szakvezetést is kérhetnek.

el, 1994-ben már naponta több ezer forintot „gyűjtött be” a gyógynövényekből.

Az ezredfordulón céget alapított egy ügyvéddel és egy vegyészmérnökkel, de nem működött, ezért egy másik céget hozott létre egy budapesti emberrel a teák forgalmazására, akiről azt mondja, rettenetesen becsapta. Ekkor úgy gondolta, feladja, de eszébe jutott, hogy megkérdezi *Zsuzsa* lányát, nem csinálná-e inkább ő. Ekkor alapított céget apa és lánya, és azóta is így működnek.

Most már az unokák is részt vesznek az cégben, *Zsófi* például a menedzsere, aki szintén rendelkezik fitoterapeuta képesítéssel is. Ma már ők viszik az üzletet, Gyuri bácsi a gyógynövényeknek él. Azaz ez így mégsem teljesen igaz, nemrég vett hat hektár tölgyest, mert az is gyógyerővel bír, és egy akácost is, mert az akácvirág is köztudottan gyógynövény. Továbbá nagy mennyiségű fekete ribizlit telepített, mert a levele kiváló vértisztító, egyenyári ürömből és körömví-

A NAPI RUTIN

Most már el kell árulni a titkot, Gyuri bácsi mit fogyaszt? Természetesen gyógyteákat, már gyerekkorától. – Először azért, mert nem volt rendes víz a házukban, így egy nagy fazék gyógytea állt a tűzhelyen, azt ittuk. Mivel 92 éves vagyok, elfáradnak a sejtjeim, ezért segíteni kell a szervezetemnek. A szívemre mindennap galagonyát iszok, és minden harmadik nap egy csésze diólevélteát fogyasztok, ami vérhígító. Minden második napon beiktatom a fürtös menta teáját, fertőtleníti a torkunkat, és rengeteg antioxidánst tartalmaz. Mindennap fogyasztok csipkebogyó- és kakukkfűteát az immunrendszer erősítésére, katángteát a máj karbantartására, kisvirágú fűzikét, mert vigyázni kell a prosztatára, és az egynyári üröm teáját is. Mindegyiket külön-külön. Évente jár orvoshoz ellenőrzésre, és ha valami gond van, azt gyógynövényrel orvosolja, mint például a múlt évben a magas vérnyomást.

rágból is sokat termel, de legtöbbet fűtös mentából és szurokfűből. A forgalom egy részét így saját termelésből tudják biztosítani. És ne feledkezzünk meg a legújabb telepítésről, az ezer diófáról sem, ami az egyik legkiválóbb és legsokoldalúbban használható alapanyag a népi gyógyászatban.

Népnevelő és felvilágosító

Tanácsadásokat és előadásokat tart, sorolja, hogy holnap este például Kecskeméten, hetente három estén pedig telefonon fogadja és válaszolja meg a kérdéseket, ez azért jó, mert nappal a kerti teendőket el tudja végezni. Aztán Miskolcon személyes tanácsadást vezet, hétfvégén pedig Bükkzszereszen kereshetik fel személyes konzultációra. Sok helyre hívják, pár éve orvoskongresszusokra is. Ez nem volt mindig így, az elején több támadás is érte orvosok részéről, de az utóbbi években már nem nevezik a népi gyógyászatot kuruzslásnak, és ezt Gyuri bácsi sikernek könyvelik el. Mint ahogyan azt is, hogy vannak orvosi egyetemek, például Debrecenben, Pécsen, ahol fakultatív módon tanítják a népi gyógyítást.

A tanácsadásokon mindenféle ember megfordul, akik különféle problémákkal küszködnek, még orvosok is jelentkeznek nála, vagy olyan betegeket küldenek hozzá, ahol megáll a tudomány. A füvesember azt tartja, van, amikor a természet tud segíteni.

Mit tart a legnagyobb sikerének? Elsősorban azt, hogy képes segíteni az embereknek. – Egyre több beteg fordul hozzám, de ami a legfontosabb, hogy egyre több ember foglalkozik Magyarországon az egészségével, ezen keresztül a gyógynövényekkel is. Azt remélem, hogy nekem is van egy kis részem ebben.

Nagy boldogság számára, amikor több sikertelen lombikkísérlet után gyermektelen párok keresik fel, mert Gyuri bácsinak van úgynevezett babaváró teacsomagja. A teák használata segít ezt a problémát orvosolni, mint mondja, a legelső sikeres eset egy orvosnő családjában volt. Azóta egyre több baba született a teák segítségével, és a kicsiket rendre elhozzák Bükkzszeresre megmutatni Gyuri bácsinak, de nemcsak Magyarországról, hanem Amerikából, Izraelből és Ausztriából is.

Most viszont még ennél is nagyobb baj a kezelhetetlenül terjedő koronavírus, és jó lenne, ha erre is lenne valamiféle gyógyír. Gyuri bácsi nem állítja, hogy a koronavírusnak ellenszere lehet a gyógytea, de abban hisz, hogy erős immunrendszerrel sok mindent át lehet vészelní, erre pedig kiváló gyógy(György)teákat tud ajánlani.

FOTÓ: CSATLÓS NORBERT

Sárközi Judit

A cserjék kaméleonja

A cserszömörce évszakoktól függően zöld, narancsos rózsaszín, sárga, fehér, szürke és bíborvörös színekben is tündökölhet, de kétségkívül október közepétől november elejéig a legszebb.

Ilyenkor a sárga és a vörös közötti színek uralkodnak, és csodálatos módon egyik növény sem egyforma színű, ezáltal varázslatos mozaikot képeznek a tájban.

Ezért nevezhetjük méltán a cserjék kaméleonjának.

A Bél-kő sziklaorma

Cserszömörccés ösvény Tihanyban

A cserszömörce virágzaskor. Érthető, miért nevezik smoke treenek, azaz füstfának

Díszes őszi lombja miatt kertekben is előszeretettel telepített cserje vagy kisméretű fa. A cserszömörce (*Cotinus coggygria*) a szömörcefélék családjához tartozik. Melegkedvelő cserje, általában 3-4 méter magasra nő. Hajtásai vékonyak, levelei kerekdedek vagy tojásdadok. Júniusban nyíló virágai általában egyivarúak, a bokrok túlnyomóan kétlakiak, azaz a porzós és a termős virágok külön egyedeken fejlődnek. A termős vi-

rágú bokrok különleges látványt nyújtanak a vattacukorszerű, pirosuló bugákkal. Virágzata szőrös kocsányainak köszönhetően távolról nézve füst hatását kelti, ezért angolszász területeken smoke tree, azaz füstfa néven is ismerik. Virágai eleinte zöldessárgák, majd szürkéslilák. Termései apró, piros, éréskor barna csontárok. Fényigényes, a hosszan tartó szárazságot jól tűri, a fagyra azonban érzékeny. Fája színes gesztű, finom szövetű, sely-

mes fényű, aranyárga színű. A leveléből készült főzet gyulladáscsökkentő hatása, bélhurut és gyomorvérzés kezelésére alkalmazzák, külsőleg pedig kiváló szájvíz készíthető belőle, ami fogíny- és torokgyulladás kezelésére hatásos. A növényből ipari bőrcserző anyagot és sárga festékanyagot nyernek. A kézműiparban kelmefestőszer volt, a népművészek ma is használják.

Molnár Péter

VÁLTOZATOS NEVEK

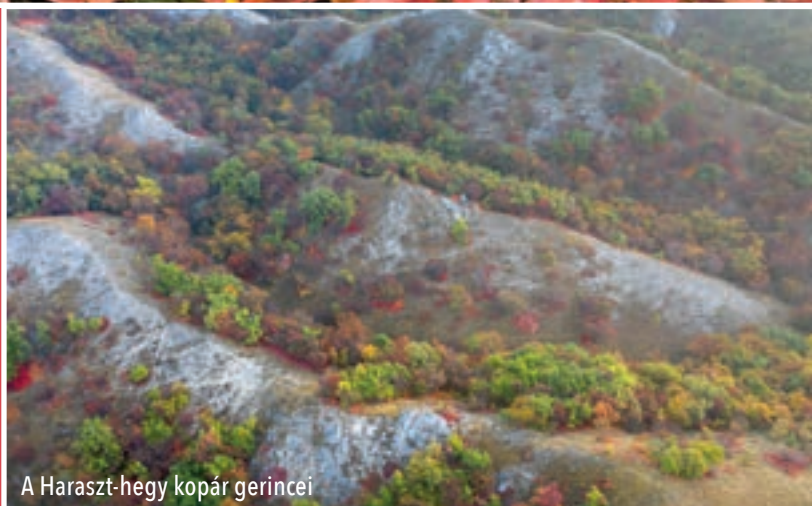
Sárga cserszömörce, szemerce, szkompia, szemerive, parókafa, timorfa, szumák, cserzőfa, szömörcefa.

Őszi táj a Vértesben cserszömörccel

HOL KERESSÜK?

Hazánkban természetes körülmények között viszonylag sok helyen találkozhatunk ezzel a közismert növényvel, például a Balaton-felvidék, a Vértes, a Bükk és a Mecsek meleg, száraz lejtőin. Gyakran a molyhos tölgyel és a virágos kőrissel alkot társulást.

A Haraszthegy kopár gerincei

A HÁROM *Léglí*

Figyelmeztettek, hogy a három testvért, Léglí Ottót, Léglí Attilát és Léglí Gézát nem lesz könnyű egy időben, egy helyen egy asztalhoz ültetni. A fotó a bizonyíték arra, hogy sikerült a legnagyobb dologidőben kivitelezni a tervünket, így szinte történelmi pillanatokat élhattünk át.

Ottó, a legidősebb testvér a Balatonbogláron lévő Léglő Szőlőbirtok alapítója és tulajdonosa, és többek között a Hegyközségek Nemzeti Tanácsának az elnöke. Ez már elég elfoglaltságot jelent, de épp aznap kezdődött a szüret a legkorábban érő fajtával. Attila a középső, keramikus, ő magát fazekasnak nevezi. A Léglő-majorban kialakított fazekasházhoz, a bemutatóterméhez és a gasztronómiai csodákra alkalmas pajtába nyári napokon számos látogató érkezik, és mindenki szeretne egy pár szót váltani a fazekassal. A legfiatalabb Léglő a borászatát Kislaki – Léglő Gézaként jegyzi, igaz, eredeti szakmája neki is keramikus. Most a legtöbb munkát az újonnan épült pincészet befejezése jelenti számára, az idő szorít, mert az idei termést már ott szeretné feldolgozni. Életük Kislakon kezdődött és némi kalandozás után mindhárman visszatértek oda, ahonnan elindultak, szinte karnyújtásnyi távolságban élnek egymástól. Ha nincsenek is mindig sülve-főve együtt, a közelségük koncentrált hármast alkot.

A nagy fa árnyékából

A három testvér három különböző, markáns karakter. Ami közös bennük, a gyökereik, amelyek Szőlőkislakon kapaszkodnak a földbe, azaz a szőlőtőkék közé. Elmesélik, hogy szüleik Vas megyéből származnak, és az apa hívásra jött ide, itt alapított családot, bár édesanyjuk szintén Vas megyei. Szőlőműveléssel foglalkoztak, gyermekkorukban a tőkék között nőttek fel. Az idősebb Léglő Ottó a későbbiekben a balatonboglári állami gazdaság telepvezetője, majd szőlészeti ágazatvezetője lett, ami akkor az ország legprogresszívebb szőlészeti és borászati üzemének számított. A családfővel kapcsolatban többször elhangzik az erős szülői karakter és a nagy fa nagy árnyékot ad jellemzés, ennek árnyékából, védőhálójából indult útnak a három fiú. Azért megjegyzik: apánk a saját pincéjében nagyon trehány volt, és szállóigévé vált a vasárnapi ebéd előtt édesanyjuk mondása: Ottó, hozz valami rendes bort, mert én egy tisztességes ételt tettem le az asztalra! Édesanyjuk nagy konyhát vitt, szerettek náluk időzni a barátok és belefeledkezni az olaszos hangulatú családi életbe. Különleges élmény volt számukra megismerni és naponta találkozni Perczel Lászlóval, a történelmi család leszármazottjával, aki a szocializmus derekán a fiúk „házitanítója” volt, a háború utáni listázások miatt került oda és szőlőmunkásként dolgozott, majd elvállalta a nevelői szerepet is. A műveltsége és a pedantériája példa volt számukra, de többek között együtt jártak gombászni is.

FOTÓ: KISS GERGELY

Ugyanilyen, életüket meghatározó élménynek tekintik azt, hogy mindhárman Győrben, a bencés gimnáziumban töltötték a középiskolás éveiket. Ha nem is pontosan egy időben, de ugyanazokkal az értékekkel felvértezve léptek ki az életbe. – Ebben anyánk részéről a vallásosság, apánk részéről a praktikum döntött. A bencésekhez járni a hetvenes-nyolcvanas évekbeli szocialista Magyarországon finoman szólva is kihívás lehetett, aminek az érettségi után érezték meg a hatását. Komoly változást jelentett a tanyasi körülmények között cseperedett fiúknak az internátusi rendszer és az, hogy egy komoly városba kerültek. A négy év esszenciáját Géza foglalta össze, és ma is úgy gondolja, hogy valóban nagy

bátorság volt abban az időszakban a bencés gimnáziumot választani, és nagy anyagi teher, hiszen annak idején ez fizetős iskola volt, és a szülők ezt vállalták. – Ritkán járhattunk haza, azért ez elég komoly váltás volt a gyerekkorunkhoz képest, de ott például még este 8 óraker is be lehetett kopogtatni a nevelőinkhez. Mi azt az időszakot éljük, amikor paptanárok, szerzetesek oktattak. Nem mindenkinek adatik meg egy olyan közegben élni, ahol mindennap elmehet Jedlik Ányos cellája előtt. Ezért is szeretjük a fröccsöt. Ez egy bencés kötelezettség, bólogatnak mindhárman. A hátizsákot ott telerakták, ami nagyon fontos muníció lett az életre. Szülői részről erősen konfrontálódó vállalkás volt. Ennek

persze a további hatását is érezték, hiszen a kertészeti egyetemre, ami az akkori korak megfelelően ideologizált volt, ez nem számított jó ajánlólevélnek, de ezt is átvé szelték.

Az utak szétválnak

Ottó Kecskeméten elvégezte a kertészeti főiskolát, és a boglári állami gazdaság kutató-intézetében a kísérleti telep vezetőjeként dolgozott, majd egy váratlan fordulattal, mindenki csodálkozására idegen vizekre evezve az őszibarackok világába vetette bele magát. Ő maga is lázadásnak nevezi, hogy barackot telepített és kereskedett vele, de ahogy fogalmaz, ebből lett tőkepenzes, és ebből vette meg az első szőlőterületeket, hogy aztán visszakanyarodjon oda, ahonnan elindult. Már 1988-ban felmondott a munkahelyén, mert komolyan úgy gondolta, hogy most jön el az ő idejük, a saját tulajdon, aminek különös jelentőséget tulajdonítottak, főként azért, mert néhány évtized alatt kétszer is megfosztották a családot a szőlőbirtoktól. – A saját birtok kialakításában segítségemre volt, hogy a keresztapám idejekorán meghívott Ausztriába megnézni, hogyan csinálják ott, mert előttünk nem volt minta. Ami akkor a balatoni szőlőrégióban volt, az nem tetszett, én elejétől fogva csak palackos száraz borban gondolkodtam. A koncepció megvolt, és ahogyan az évek teltek, a szőlőterületek is gyarapodtak. Így jött létre a Léгли Szőlőbirtok, emlékszik vissza Ottó. Attiláról azt mondják a testvérei, hogy neki könnyű, mert ő a középső, és ezért történhetett meg, hogy foglalkozását tekintve ki-

lóg a sorból. A szőlőbe beleszülettek, de már gimnazista korában tudta, hogy fazekas lesz, erről nagyon határozott elképzelése volt. Honnét jött ez az ihlet? Sok olyan apró dolog hatott rá gyerekkorában, amiből összeállt ez az elhatározás. Édesapjuk is gyűjtögető ember volt, szerette népi tárgyakkal körülvenni magát, így gyerekként Attila is gyűjtötte az edényeket, és két meghatározó rajztanár is egyengette az elhatározásában. Miután a család is elengedte a szőlőből, elképzelését valóra váltotta és kis kitérőkkel, de létrehozta a sütő-főző edényeiről mára már külföldön és Magyarországon is híressé vált fazekasműhelyét Kislakon. A majorban kialakított pajtában saját készítésű kályhacsempéből rakott, irigylésre méltó sütő- és kemencekombináció épült, amely nemcsak az edények használatának bemutatására szolgál, hanem egy életforma bizonyítéka is.

Attila nem alapított családot, valószínűleg ezért él egy nagyon nagy családban, a műhelyt és a kerámiákat kedvelők közösségének középpontjában. A majornak ugyan van kapuja, de kerítése nincsen, bárki megpihenhet az udvaron a jutazsákokkal letakart régi ladikon, a hatalmas kaspókba ültetett színes virágok mellett, és magába szívhatja a különleges hely atmoszféráját. Géza a legfiatalabb fiú, ő kipróbálta az idősebbek által választott mindkét utat. Azt mondja, az apai elképzelés arról szólt, hogy Ottó szőlész, Géza borász lesz, őneki viszont fogalma sem volt a gimnáziumban, hogy mi akar lenni, csak egyben volt biztos, hogy a kecskeméti főiskolát nem választja. Végül édesapjuk nyomására kísérletet tett egy né-

metországi munkavállalásra, de hamarosan feladta és beállt Attila műhelyébe. A terep nem volt ismeretlen, középiskolás nyarakon sok időt töltött ott, még „menedzseri” minőségben is, amire így emlékszik: – Az első égetés után ’83-ban rájöttünk arra, hogy a portékát el kellene adni. Kitaláltam, hogy legyen egy „fazekas” feliratú tábla, ezért egy talicska betonnal lementünk a főútra s beállítottuk a táblát, három óra múlva el is kezdtek jönni az érdeklődők. – Én ezt szerettem, egyrészt azért, hogy ne kelljen a szőlőbe menni, másrészt itt volt egy jó közeg, érvelt Géza. El is végezte a fazekas-

LÉGLI OTTÓ

iskolát és több mint tíz évet töltött a műhelyben.

Aztán mégis visszakanyarodott az édesapjuk által választott útra, ami szintén nem volt zökkenőmentes, hiszen akkorra már kialakult a bor körül minden, eldőlt az irányok a magyar borászatban, és nem volt könnyű a nagy testvér árnyékában sem az indulás. Ettől függetlenül belevágott. Most itt tartanak, a családban van két szőlőbirtok, sok helyen szomszédosok is a táblák, ugyanakkor nincs két egyforma helyzet. Sok közös pont van, és sok különbözőség. Ez pontosan így van jól, ettől izgalmas.

Két dudás...

Régi mondás, két dudás nem fér meg egy csárdában, de a kép ennél sokkal árnyaltabb. A két borászatban közös, hogy hisznek az elvégzett munkában, a szőlőbe tett energiában, és fontos számukra a természet tisztelete és fenntartása. Azt tartják, hogy a bor nem egy élelmiszeripari termék, ezért fontos a lokáció, és ebben a tekintetben szerencsésen jó helyen vannak, hiszen a Balaton, mint borrhéjő nagyon izgalmas.

Ottó filozófiája szerint ha abból indulunk ki, hogy a bor egy alkotás, kevés jobb eszköz van arra, hogy egy egyéniség megmutatkozzon, és a bor erre tág lehetőséget nyit. Ez viszont közönség nélkül nem működik. Cél, hogy fölismerhetők és beazonosíthatók legyenek a Légl-borok. – Hiszek a fajtában, az Olasz rizlingben, de a fajta mégiscsak egy eszköz, az igazi egyediséget a helyi értékek biztosítják, de ezeket meg is kell ismerni, ami hosszú és gyötrelmes út. Azért, mert a Balaton mellett annak idején egy uniformizált világ alakult ki típusborokkal, és még most is többen állítják azt, hogy nagy tételekre van szükség, mert annak van piaca. És az is paradoxon, hogy annak idején apám azért kapta a prémiumot, mert sokat termelt. Így ezt a fajta utat nekünk kellett kitaposni. Mégis szerencsésnek tartom magam, mert volt honnét fejlődni. Ha azt vesszük, hogy egy bor értékelésénél, ahol 100 pont a plafon, nekem sikerül elérni mondjuk 86-ot, ez hatalmas ugrás és megadatott az alkotás öröme. A következő generációnak viszont sokkal nehezebb lesz 3-5 pontot hozzátenni. Azt gondolja, a Balatoni Borrhéjőt nemzet-

közi összehasonlításban kell nézni, referenciaborokat kell készíteni, és ez alapvetően fehérbor lehet. Legkedvesebb fajtája az Olasz rizling, de szíve csücske a Rajnai rizling és a Sauvignon blanc is.

A két testvér hasonló alapelvek mentén műveli a szőlőt és készíti a borokat, a palackok és címkék megjelenése letisztult ízlésvilágot tükröz.

Géza kisebb volumenű borászatának is alapja a természetközeli szőlőművelés és olyan borok előállítása, ahol a készítés folyamatába minél kevesebbet avatkoznak be. Elsősorban az ember, a szőlő és a bor harmonikus kapcsolatát keresi, ezért az alapelv egyszerű és kézenfekvő: ahhoz, hogy a borai meg tudják mutatni a termőhelyben rejlő egyedi értékeket, őszintén és tisztán kell közelíteni mind a szőlőműveléshez, mind a bortermeléshez.

Kérdem, hogy szoktak-e egymásnak segíteni a borkészítésben, kritizálják-e egymás borait kóstoláskor. Ottó azt állítja, hogy csak tanácsot adnak egymásnak, ő például azt, hogy itt vörösbort soha! Géza viszont ezt a tanácsot nem fogadja meg, mert egyáltalán nem ért egyet azzal, hogy itt csak fehérborok jöhetnek szóba, szerinte ennek a borrhéjőnek az adottságaiban ugyanúgy benne van a vörös, mint a fehér, és ezt föl-tétlen meg kell mutatni. Így portfóliójában megtalálható – persze a fehérek mellett – a Cabernet sauvignon, a Kadarka, a Pinot noir és ezek házasságai. Búcsúzáskor kapok is egy palackkal, azt mondja azért, hogy bizonyítsa, ebben neki van igaza.

Abban viszont találkozok a véleményükkel, hogy a János-hegyi szőlőterületnek nemcsak

kiváló a talaja, hanem lélegzetelállító panoráma is nyílik a Balatonra. A táblák között megkapó hangulatú kis prэшázak bújnak meg, amelyekről úgy gondolják, megmentésre érdemesek, ezért többnek a felújításába is belefogtak, és stílusos vendégházzá alakítják azokat.

Lakoma kerámiában

A Léglí-kerámiák sorában meghatározó részt foglalnak el a tálalóedények, a kaspók és a kályhacsempék mellett a sütő-főző edények különböző fajtái. Készülnek a műhelyben fazekak, tepsik többféle méretben, keverőtálak, kenyérsütők változatos méretben és alakban. Stílusukat tekintve találunk hagyományos népi és polgári díszítésűt is, és nagyon vagány piros szériát, ami a Gasztroangyal tévéműsorban debütált, ezért erről kapta a nevét. Egyre népszerűbbek a kerámiaedények, Attila úgy látja, idő kellett ahhoz, hogy az emberek visszacsempésszék ezeket a mindennapjaikba, de érdekes megfigyelni, hogy szépen visszajön az, ami az eleinknél természetes volt. Személyes kedvence a fazék, amit csak szabad tűznél lehet használni, de legegyszerűbben lehet utánozhatatlan ízű, tartalmas leveseket készíteni benne. A keskenyfenekű fazekat a tűz mellé állítják és nem nyúlnak addig hozzá, amíg az étel el nem készült. A titka pontosan a forró és a hideg oldala közötti hőkülönbségben rejlik, ami azt eredményezi, hogy a benne lévő folyadék forgásnak indul anélkül, hogy megmozdítanánk. Attila azt mondja, amikor az ember így főz, akkor az elemek találkoznak egymással és ebben van valamiféle szakralitás. Az egyik

LÉGLI ATTILA

Lakodalmi csibeleves

Hozzávalók:

- kb. 1,5 kg házi csirke
- 4-5 db különféle paprika:
 - 1-2 db kápia, kárász, fehérpaprika, bácskai stb.
- 1-2 db paradicsom
- 2 nagy vörshagyma szeletelve
- 2-3 ek fűszerpaprika
- 8-10 csokor petrezselyemzöld (nem tévedés, nagyon sok kell!)
- 0,5-1 kg burgonya
- házi csipetke
- só
- 1 babérlevél
- pár szem őrölt bors
- titkos hozzávaló: 1-2 szelet szárított vargánya

8-10 literes cserépfazékba rakjuk a csirkeaprólékot és a szeletelt vörshagymát, fölöntjük hideg vízzel és a fazekat közvetlenül a tűz mellé helyezzük. Amikor lobogva fő, beletesszük az őrölt fűszerpaprika két-harmadát, az összevágott paprikát, paradicsomot, sót és lobogtatva főzzük tovább. Végül belekerülhet az összes összekötött petrezselyemzöld.

Mikor már a hús jó puha, tegyük bele a kockára vágott krumplit, csipetkét és a maradék pirospaprikát.

A kerámiaedényekben nem csak paprikás csirke és túrós csusza (képünkön) készülhet, minden étel nagyon finom lesz bennük.

kedvenc étele, amit gyakran készít a fazékban, a lakodalmi csibelevés, amit természetesen egy Léglifröccs kíséretében fogyaszt.

Az amforák története

Attila a két borász között művészi szintre fejlesztette a kerámiát, de mégsem szakadt el a szülői gyökerektől, hiszen megalkotta az amforákat, ami szakmai életének nagy öröme. Végül is kézenfekvő, ha borászok közt él az ember, eszébe jut, hogyan lehetne a borok tárolásán és érlelésén még tovább tökéletesíteni. Kiderült, hogy a kezdeteknek a borhoz egyáltalán nincs köze, hanem inkább a pálinkához. Egy alkalommal Géza pincéjében egy pálinkával teli üveggallon összetört, és Attila értékes nedűje az enyészete lett, ekkor döntött úgy, hogy készít egy tartósabb eszközt a pálinka tárolására, hogy még egyszer ilyesmi ne forduljon elő. Úgy emlékszik, akkora tragédiaként élte meg, hogy szerinte akkor kezdett a haja begöndörödni. A helyzet megoldást kívánt, így megszületett a tömör kőagyagmasszából kézzel, döngöléssel készített és magas hőfokon kiégetett korsó, és biztonságba kerültek a pálinkák. Később kóstolás során kiderült, hogy az ital nemcsak biztonságban volt, hanem az idő során más is lett, mint az üveggallonban lévő társai. És azt mondta a testvéreinek, ha ez ennyire meggyőző, miért nem tesznek bele bort? De ehhez jóval nagyobb edény kell, ezért elkészültek a méretes amforák. Ez volt tíz évvel ezelőtt.

Más nem készít ilyet, és a Kárpát-medencében nincs is hagyománya. Amforának nevezték el, de klasszikusan mégsem az. Itáliában az amforákat szállításra

használták, amiben tároltak, azt dolinának nevezték, a grúzok pedig kvevrinek, és a földbe ásták. Attila az érthetőség kedvéért hívja amforának.

A működése a porozitáción múlik, ennek beállítása pedig több borász tanácsát és tapasztalatát alapul véve hosszas kísérlet eredménye lett. Komoly innováció eredménye a tekintélyt parancsoló méretű amforák készítése.

Minden egyes edény számot kap, kontrolllapja van, ami a műhelyben marad, ez alapján tudják követni az utóéletét. Felhasználása a pincékben különböző lehet, van, aki a kész bort teszi bele és ebben érleli, van olyan is, aki ebben erjeszti a szőlőt és narancsbort készít, míg mások a mustot erjesztik ebben. De több célra is használható, olyanok is érdeklődnek iránta és kísérleteznek vele, akik olajokat vagy sört készítenek.

Sárközi Judit

FÜBEN, BORBAN ORVOSSÁG

A gyógynövények és a bor párosítása nem új keletű találmány, hiszen jótékony hatását már az ókorban felfedezték. Több évszázadon keresztül használták szerzetesek, orvosdoktorok, patikusok, és a népi gyógyászatban is elterjedt volt, most mégis újdonságként jelenik meg az italpalettán. A régi hagyományt dr. Bene Zsuzsanna éleszti újjá bodrogkeresztúri pincéjében.

GYÓGY- ÉS FÜVES BOROK TÖRTÉNETE

A bor gyógyászati értékét az ókori orvostudomány rendkívül magasra tartotta. A hagyomány szerint *Aszklepiadész* (Kr. e. 128) híres ókori orvos fedezte fel a bor gyógyászati értékeit. Az ókori orvosok nemcsak belső használatra, hanem külsőleg is alkalmazták: borban mosdatták az újszülöttet, borral mosták a sebeket, fekélyeket, a bor volt az ókor legjobb antiszeptikuma. A belsőleges alkalmazásnál a legmegfelelőbb fajtát a betegség természetétől és a betegről függően választották ki. Az ókori gyógyászat nem tisztán rendelte el a bor fogyasztását, hanem mindenféle gyógyfüvekkel készült borok alakjában. A füves, illatosított borok már a középkorban nagy szerephez jutottak, mert vinum medicatumként, gyógyszerek kísérőjeként használták az orvosdoktorok. A kellemes ízű, illatú italokkal a keserű gyógyporokat, orvosságokat könnyebben lehetett beadatni. A reneszánsz nagy megújulásával, az ókori ismeretek

felfedezésével számos füves, illatosított, ízesített gyógybor terjedt el részben ókori receptek, az ókori szerzők újrafelfedezésének hatására. A kolostori kertekben, kerengőkben mindig lehetett találni gyógynövényes virágágyásokat, beáztatták a növényeket borba és étvágygerjesztő gyomorerősítőként fogyasztották.

A leggyakrabban áztatott növények a benedekfű, a borókabogyó, az angyalgököér, az ánizs, a bodza, a parlagi rózsa, a menta, a feketeáfonya, a csipkebogyó, a citromfű, az ezerjófű, a diólevél, a kamilla, a hársfavirág, a kálmosgyökér, a rozmaring, a petrezselyem és a tárnicgyökér voltak.

A magyar népi gyógyászat is nagy becsben tartotta a bort, nemcsak tisztán, hanem gyógynövényekkel keverve füves borként, gyógyborként is, több mint százféle füves bor receptje található meg a korabeli szakirodalomban, amelyeket a legkülönbözőbb betegségekre javasoltak a pácienseknek.

(Részlet Dr. Bene Zsuzsa: Herbaborárium c. könyvéből)

NARANCSBOR NARANCS NÉLKÜL

A herbaborok mellett narancsborok is érlelődnek a méretes amforákban, viszont ez esetben nem kerül narancs a borba. A készítés során a szőlőt héjon áztatják és héjon erjesztik, a cefrét nem kénezik és nem kezelik, a cél olyan polifenol típusú vegyületek kioldása a bogyóhúsból, héjból és magból, amelyek speciális színnel és aromavilággal gazdagítják a fehérborokat. A bor a nevét a narancssárga színéről kapta. A narancsborok különleges aromavilágának kialakulását a speciális edények révén megvalósuló mikrooxidációnak és a hosszú héjon áztatásnak tulajdonítják. Az így kapott nedűk megfelelnek a gasztronómia legújabb trendjének, mert a szőlő alapanyag biogazdálkodásból származik, a borkészítés filozófiája pedig visszanyúlik a hagyományokhoz.

Nemcsak a gyógynövényes, azaz a herbaborok megjelenése jelent különlegességet, hanem a készítésük is, hiszen ezek az italok amforákban érlelődnek. *Bene Zsuzsanna* nemcsak borász, de a Tokaji Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetének borászati kutatásvezetője és egyetemi oktató is. Így nemcsak készíti a borokat, de elemzi és kutatja is azokat, ebből fakadnak kísérletező és megújító ötletei a saját borászatában. Arra gondolt, hogy feleleveníti a régi tudást, és a mai kor igényeihez igazítva készít gyógynövényes borokat. Ehhez felfedezte *Léglí Attila* kőagyag amforáit, és ebben érleli a herbaborokat, hogy azok átadják az energiájukat a bennük készült boroknak, ahogyan Zsuzsa fogalmaz.

Az itt készülő herbaborok nem pontos másai az évszázadokkal ezelőtti receptúráknak, önálló kategóriát képeznek, mert nem gyógyító szándékkal készülnek, illetve csak kétféle szárított gyógynövényt használnak boronként. Inkább gasztronómiai élményt nyújtanak harmonikus ízeikkel, de azért a bennük lévő gyógynövények is kifejtik hatásukat.

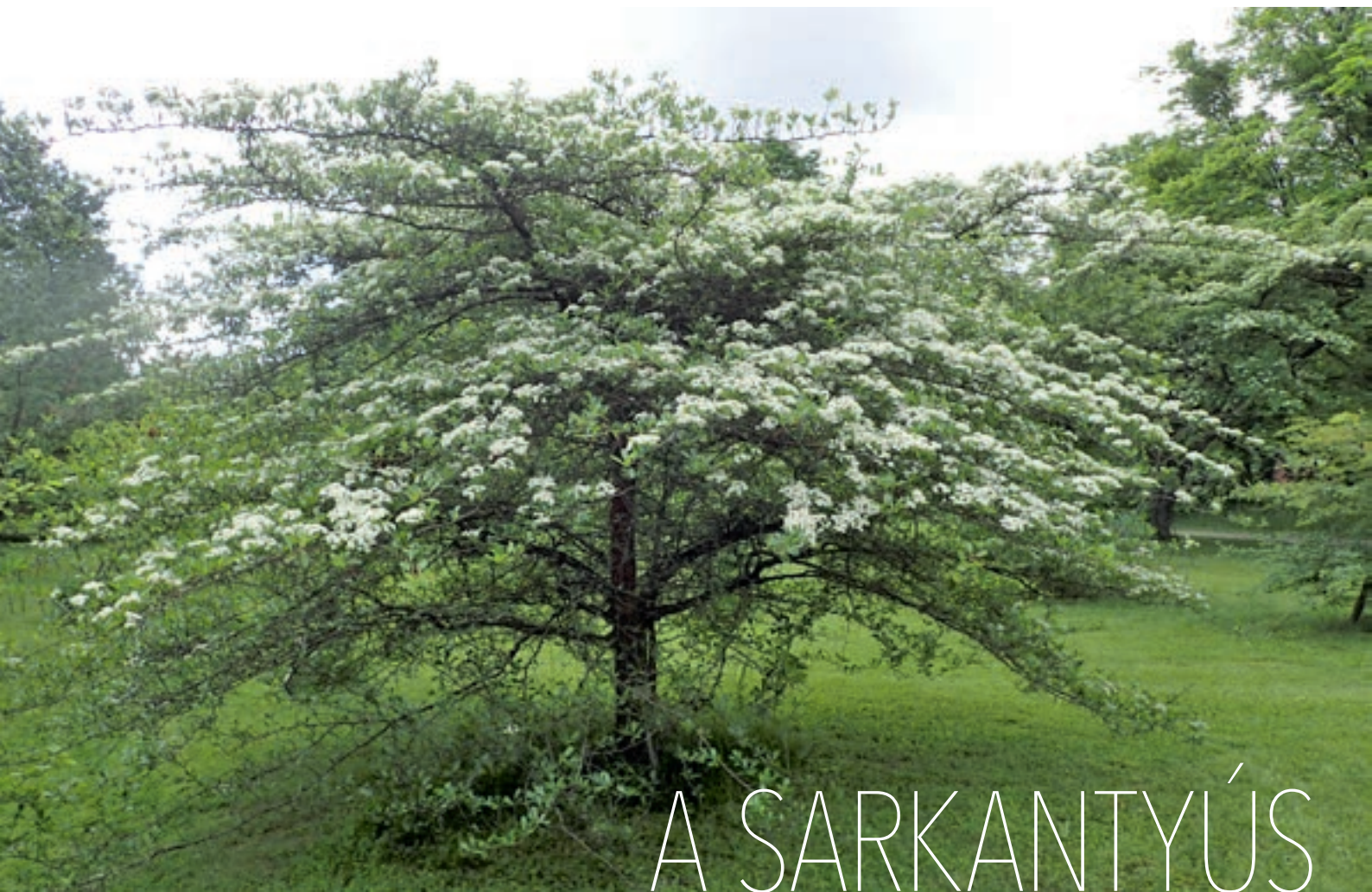
Minden évjáratból olyan alapbort választanak ki, amely magasabb alkohol- és savtartalommal rendelkezik, hogy a növényi hatóanyagok minél tökéletesebben kioldódhassanak az áztatás során. Igyekeznek megtartani az alapbor kategóriájára jellemző jegyeket, amelyeket szépen kiegészít a gyógynövény-páros aromája. A növények sem véletlenül kerülnek egymás mellé az amforákba, Zsuzsa kísérletei azt mutatják, akkor hatásos és harmonikus a végeredmény, ha a gyógynövény-páros egyik tagja illóolajban gazdag, a másik pedig ízben domináns flavonoidot vagy keserűanyagot tartalmaz, így együtt szépen kiegészítik a borok kedvező élettani hatását.

Többféle párosítást is kipróbáltak, például apróbojtorján és citromfű, vagy fehér akác és zsálya, levendula és citromfű, málnalevél és citromfű, ezenkívül készült galagonya és bodza, gyömbér és ezerjófű párosítással bor, és egy karácsonyi összeállítás is, amelyhez fekete berkenyét használtak.

Étrendi szerepüket tekintve alapvetően nem harmóniaitalok, elsősorban nem ételek kísérői, inkább lefekvés előtt javasolt belőlük egy pohárral fogyasztani, vagy amelyik emésztést segítő gyógynövényt tartalmaz, azt étkezés előtt aperitif italként felszolgálni.

Zsuzsa azt tapasztalja, hogy erős az emberek vonzalma a gyógynövények iránt, ezért rögtön felkeltik az érdeklődésüket a borai, a gasztronómiában pedig azért figyelnek fel rájuk, mert érdekes és új ízként jelennek meg az italpalettán.

Sárközi Judit

A SARKANTYÚS GALAGONYA

A galagonyák egész nemzetségére jellemzőek a tövisek, a sarkantyús galagonya azonban még ebben a társaságban is figyelemreméltónak számít. Télen, lombtalan állapotban nagyon érdekes látványt nyújt a tövises ágrendszer, de gazdag tavaszi virágzása, csodás őszi lombszínéződése és a lombohullás után megmaradó termései is a kert díszévé teszik.

A galagonyák, tudományos nevükön a *Crataegus* nemzetség tagjai a rózsafélék családjába (*Rosaceae*) tartoznak. Nemzetségnevük ógörög eredetű, a kemény, erős jelentést hordozó *krataigosz*, *krataigon* vagy *krataiosz* szavak a galagonyák kemény, jól megmunkálható fájára utalhattak.

Az északi féltekén előforduló lombhullató fák vagy cserjék, óriási fajgazdagságot, alakgazdagságot mutatnak. Ágrendszerük nagyon gyakran tövises, néhány fajnál sokszor akár 5-8 cm hosszú, gyakran görbült tövisek védik a növényeket. Emellett közös tulajdonságuk, hogy tavasszal, április végén, májusban virágoznak. Ehhez köthető, hogy a galagonyák elnevezései az európai népeknél különösen szépek, sok nyelvben májusvirágnak, májuscserjének, de a tövisek miatt gyakran májuscserjének, túskebokornak is nevezik, sőt helyenként krisztustövisként is említik, mert egyes legendák sze-

rint Krisztus töviskoronáját a galagonya vesszőiből, ágaiból készíthették, így istenalma, Isten gyümölcse nevet is kapott a növény.

A galagonyák között töviséről nevezetes a sarkantyús galagonya (*Crataegus crusgalli*). Eredeti hazája Észak-Amerika keleti vidéke, de Európa-szerte ültetik dísznövényként. Terebélyes, szinte ernyőszerűen kiszélesedő koronát, alacsony törzset neve-

HOGYAN? KÉRHETEK MAGOT

Küldjön 135 forinttal fölbélyegzett válaszborítékot a következő címre:
SZIE KERTK Dísznövénytermesztési
és Dendrológiai Tanszék
Sütöriné dr. Diószegi Magdolna
1518 Budapest, Pf.: 53.

lő, 6-8 méter magas fácska vagy széles cserje. Rászolgált a magyar nevére, ugyanis ágain akár 5 cm-nél is hosszabb, vékony, nagyon hegyes, egyenes vagy kissé görbült töviseket fejleszt. Egyébként a tövises ágrendszer télen, lombtalan állapotban nagyon érdekes látványt nyújt.

Fénylő sötétzöld lombzata nagyon mutatós, a szórt állású, számos, erősen tagolt levelű galagonyával szemben a levelek tagolatlanok, bőrneműek, 2-8 cm hosszúak, alakjuk visszás tojásdad, a levéllemez széle a felső kétharmadban erőteljesen fűrészes. Fontos határozó-, elkülönítőbélyeg, hogy a levéllemez színe és fonáka is kopasz. Ősszel a levelek csodálatos aransárga, narancs- és kárminvörös színekben pompáznak.

Nagyon látványos a gazdag májusi virágzás időszaka is. A bogernyőt alkotó virágok 1-1,5 cm szélesek, 10 porzójuk rózsaszínű, ez szintén fontos határozóbélyeg a galagonyák körében. A virágok kissé kesernyős illatúak.

Az elvirágzást követően őszre érnek meg a sarkantyús galagonya szépen díszlő, hosszasan, még a lombhullást követően is sokáig fennmaradó termései. A közel 1 cm átmérőjű almácskák gömbölydedek, sötétpirosak, sőt a terméshúsuk is kissé pirosló.

Összességében nagyon mutatós virág-, termés- és lombdíszű növény. Bár a galagonyák többsége a szárazabb területeken él, a *Crataegus crus-galli* inkább a csapadékkal jobban ellátott területeken, így öntözött parkokban, nagyobb kertekben, üde, tápdús talajon, napos vagy félnáryékos fekvésben érzi jól magát. Dísze érvényesülése érdekében magányosan célszerű telepíteni, de a tövisre feltétlenül legyünk figyelemmel a helyének kiválasztásakor, így kisgyermekes kertekbe, játszótérek környékére, sétálóutak mellé ne ültessük.

A sarkantyús galagonyát magvetéssel szaporíthatjuk. Az őszi második felére lehullott, összegyűjtött almácskákból tisztítsuk ki a magokat, a tenyerünk között nyomkodjuk szét egy kicsit a terméseket, s a magokat, illetve a szétnyomott, magos terméseket keverjük nyirkos homok közé, így elősegíthetjük, hogy a magok majd nagyobb arányban csírázzanak tavasszal. Ezt a keveréket töltsük egy nagyobb cserépbe vagy ládába, s télire tegyük ki kissé védett helyre a szabadba, tartsuk nyirkosan, de eset-

EGY EGÉSZ GYŰJTEMÉNY

A Budai Arborétumban az őszi lomb- és termésdíszes időszakban a rózsafélék családjának számos képviselője jeleskedik, például a galagonyák, díszalmák, díszkörték, tűztövisek terméseinek szín pompáját már szeptembertől megcsodálhatjuk. Köztük a galagonyák ősszel a terméseik mellett szépen színeződő lombzatukkal is felhívják magukra a figyelmet. Az arborétum igen gazdag galagonyagyűjteményében 21 faj és fajta 32 egyede található meg, az első fácskákat még az 1950-es évek elején telepítették, a legfiatalabban az elmúlt esztendőben kerültek a gyűjteményes kertbe.

leg hűtőszekrényben is tárolhatjuk a magokat a tavaszi vetésig. Tavasszal nagyobb cserepekbe vagy ládába vethetjük el úgy, hogy az edényeket háromnegyed részükig normál kerti talajjal töltjük meg, majd a felszínükre szórjuk a magokat. A magvetést takarjuk be földdel 1-1,5 cm vastagon, majd öntözzük be alaposan, s később se száradjon ki a közeg.

Sütöriné Diószegi Magdolna

Észak-Amerikából jöttek

Olyan növényeket mutatunk be, amelyeket már megszoktunk a kertünkben, a teraszunkon vagy a lakásunkban, évről évre ültetjük őket és élvezzük szépségüket. Vajon tudjuk-e, hogy honnét származnak, hol van az őshazájuk? Most Észak-Amerika növényei között néztünk szét.

Ha az észak-amerikai kontinensre (USA, Kanada, Mexikó) gondolunk, elsősorban a kaliforniai tengerpart szélben lengedező pálmái, vagy az arizonai sivatag kandeláberkaktuszai, esetleg a prérik füves pusztái jutnak eszünkbe.

Észak-Amerikából sok szép díszfa honosított meg Európában, ami annak köszönhető, hogy bár sarkvidéki, mediterrán, óceáni, trópusi, szubtrópusi éghajlati zónái is vannak, a keleti rész klímája túlnyomó részben kontinentális, hasonló Európa éghajlatához. Így Magyarországon is könnyen nevelhető több ottani származású fa és cserje is. Annak már kevésbé örülünk, hogy egyes Észak-Amerikából származó növények annyira jól érzik magukat tájainkon, hogy agresszív terjedésükkel kiszorítják az őshonos növényeinket. Ilyen például a prérifű (*Sporobolus cryptandrus*), a bálványfa (*Ailanthus altissima*), a közönséges aranyvessző (*Solidago virga-aurea*), a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) és a közismert parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*). Őket inváziós fajoknak nevezzük, és szükséges a terjedésük korlátozása, mert veszélyeztetik az őshonos növényközösségeinket.

Prérigyertyya

Különleges évelő dísznövény ugyanakkor a prérigyertyya (*Camassia sp.*), mely eredetileg Észak-Amerika nedves füves pusztáin, a prériken nő, más fűfélék, gyógynövények társaságában (fás növények egyáltalán nem nőnek a prérin). A világoslila, felálló fürtvirágzatú hagymás növény már nálunk is beszerezhető és akár virágládában vagy kaspóban is nevelhető. A kertben nagyon hálás növény, a tavaszi hagymások után virágzik, minden talajt kedvel és bár a napot jobban szereti, az árnyékban is vígan bontja csillagszerű virágait. A hagymáját 15 cm mélyre kell ültetni és nem kell ősszel felszedni. A szárazságot is jól tűri.

Amerikai ámbrafa

Igazi látványosság a szintén Észak-Amerikában honos amerikai ámbrafa vagy rágógumi-fa (*Liquidambar styraciflua*). Régebben az

Prérigyertyya

Ámbrafa

Nálunk is jól érzik magukat

Az amerikai sárgafa (*Cladrastis kentukea*), a narancseperfa (*Maclura aurantiaca*), a fekete dió (*Juglans nigra*), az amerikai vasfa (*Gymnocladus dioica*), a nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*), a cukorjuhar (*Acer saccharinum*), a virginiai boróka (*Juniperus virginiana*), az amerikai tulipánfa (*Liriodendron tulipifera*) és az amerikai virágsom (*Cornus florida*).

Amerikai sárgafa

Óriás sünkaktusz

És a többiek...

- **Gyümölcsök és zöldségek:** ananász, bab, burgonya, cukornád, dohány, földimogyoró, indigó, kaucsukfa, kinin, kokacserje, kukorica, napraforgó, paprika, paradicsom, tök, vanília, kinoa, amaránt, passiógyümölcs, vörösfőnye, cseresznye, szilva, ribiszke, pekándió, kesudió, édesburgonya, articsóka, avokádó, valamint a „chia magot” termő *Salvia hispanica*.
- **Virágok és cserjék:** kristályvirág (*Mesembryanthemum*), díszszőlő (*Parthenocissus sp.*), pálmaliliom (*Yucca*), sárga pillangóvirág, magas kúpvirág, pompás kúpvirág, kaktuszok, bíbor kasvirág, lobélia, Vénusz papucs (orchidea), őszirózsák (*Aster sp.*), bugás lángvirág (*Phlox paniculata*).

Avokádó

Pálmaliliom

ámbrafa kérgének megsértése során keletkező mézgából készítették a rágógumit. Ez az alulról elágazó, kúpos koronát nevelő bokorfa, melynek törzse paraléces, ötkaréjos, illatos leveleivel díszít egész évben. A levelek ősszel kárpintpirosra, narancssárgára, lilás-vörösre színeződnek, rendkívül látványosak.

Virágai jelentéktelenek, termései viszont a platánfa terméseihez hasonlóak, lelógó gömböcskék, melyek egészen tavaszig díszítik a fát. Tápdús, üde, mély és lehetőleg savanyú talajokat kedvel. A semleges kémhatású vagy enyhén meszes talajokban lassabban fejlődik, de nem lehetetlen felnevelni. Ültetésnél hasz-

Indián nyár

Észak-Amerikának köszönhetjük az indián nyarat is. Már szeptemberben elkezdődik a hatalmas területeken fekvő juhar-, tölgy- és égererdők lombhullás előtti „festődése” a vörös, a sárga, a narancs és a bíbor minden árnyalatára a csökkenő hőmérséklet és a kevesebb fény hatására. Ez a jelenség természetesen más kontinenseken, így nálunk is hasonlóképpen zajlik, de maga az elnevezés az észak-amerikai kontinensről származik.

náljunk alacsony pH-jú földkeveréket (tőzegmenteset), a későbbiekben pedig savanyú kémhatású biotrágyával tudjuk a talaj pH-ját korrigálni. Ha kertbe ültetjük, keressünk neki védett helyet, mert enyhén fagyérzékeny. A kisebb fákat télen lombtakarással védjük. Ha megerősödnek és eléri az 1,5-2 méter magasságot, már nem igényelnek fagyvédelmet. Az észak-amerikai kontinens déli részén, Mexikóban őshonos egyik kedvenc szobanövényünk, a sünkaktusz (*Echinocactus grusonii*). Természetes élőhelye sajnos 1990-ben veszélybe került a Zimapan Dam nevű víztározó építésével. Ez a látványos formájú hordókaktusz vulkanikus kőzeteken nő 1400 méter magasságban. Cserépben nevelhető, kavicsos, lehetőleg vulkántörmelékkel tartalmazó közegbe kell ültetni. Világos és inkább hűvös helyen tartuk a lakásban, nyáron viszont helyezük ki a kertbe vagy teraszra, akár tűző napra is.

Thalmeiner Tünde

KEZDŐ KERTÉSZEKNEK

Amerikai kövirózsák

Az amerikai, vagy más néven fás kövirózsák (*Echeveria sp.*) élőhelye Közép-Amerika, Mexikó. Alacsony termetű, lassú növekedésű pozsgás növények. A tölevélrózsákba rendeződött húsos levelek napos helyen pompásan színesednek. A levelek felszínét viaszréteg fedi. A meleg, száraz körülményeket kedvelik. Gondozásuk egyszerű, kezdő szobakertészek is bátran próbálkozhatnak a nevelésükkel. Fagyérzékenységük miatt szobanövényként, vagy konténerbe ültetve nevelhetjük őket. Fagymentes helyen, 5-10 °C között telettethetők, magasabb hőmérséklet esetén elmaradhat a virágzásuk. Tavasszal kiültethetők a szabadba, kertben mutatósan társíthatók más pozsgás növényekkel, kaktuszokkal. Betegségekre és kártevőkre nem érzékenyek, egyedül arra figyeljünk, hogy ne ültessük őket túlságosan kötött talajba, mert a pangó víz hatására gyökereik rothadni kezdenek. Tőosztással és dugványozással szaporíthatók.

A TERMÉSZET LEGSZEBB ARCA

Még mielőtt zordabb válna az idő, a lecsitulásra készülő természet a legszebb arcát mutatja. A ritkuló levelek között átszűrődő fény varázslatos hangulatot teremt, a napfény árnyékot rajzol a házfalra, a lombok meleg színekben tobzódnak, az ősszel nyí-

ló, vázába való virágok vidámsággal töltnek el, a vadszőlő levelei szebbek, mint valaha.

A nap már laposabban jár, de az idő még kellemesen enyhe a kinti munkához. Az ősz még nem jelenti a szezon végét, ten-

nivaló akad bőven. A kertet és növényeit lassan föl kell készíteni a hideg évszakra: sort kell keríteni a növények átrendezésére, a kerti berendezések karbantartására, a használati eszközök összepakolására, rendbetételére.

ÚJÍTSUK MEG A GYEPET

A gyeptelítést a hőmérséklettől függően csökkentjük vagy el is hagyhatjuk. Az utolsó nyírás ne legyen mélyebb 5-7 cm-nél. A nyessedéket gyűjtjük össze és szórjuk takaróanyagként a kint maradó növények ágyásaiba, itt a tél folyamán elbomlik. Az őszi-téli gyepekondicionáló trágya kiszórásával elkerülhetők a kora tavaszi gyeppetegségek. Végezhetünk még egy nem túl erős gyepszellőztetést is. Ha ezután úgy látjuk, hogy a gyeptelítés szorult, szórjunk a kopott részre fűmagot. Nagyobb foltoknál érdemes fellazítás után homokkal és komposzt földdel összekevert termőföldet vékony rétegben szét-

teríteni. Erre vessünk, majd tömörítsük hengerrel vagy egyéb eszközzel. A késő ősz a legalkalmasabb az új gyeptelítésre vagy a régi felújításra. Lássunk hozzá máris, hogy a kikelő fű még a fagyok előtt megerősödhessen.

A lombos fával vagy lombhullató cserjékkel körülvett gyeptelítés igényel, megakadályozandó, hogy kipusztuljon a fű az eső áztatta vizes levélkupacok alatt. A lehullott lombot sokan bosszantó hulladéknak tekintik, ám hatékony fagyvédelmet nyújt a sövények, bokrok alatt és az ágyásokra szórva. Ráadásul ideális téli búvóhely a sünöknek.

MIT TEGYÜNK A FÜSZER- NÖVÉNYEKKEL?

Tápanyagot már ne kapjanak a fűszer- és gyógynövények sem. Hajtásaiknak időre van szükségük, hogy még a tél előtt beérjenek. A metélőhagymát, bazsalikomot, rozsmaringot, petrezselymet cserépbe ültetve vigyük a konyhába, míg a tárkony, az izsó, a lestyán, a citromfű, a borsmenta, a majoránna, a rebarbara, a zsálya, a kakukkfű kint töltheti a telet a szabadban, hogy tavasztól ismét élvezhessük friss ízeiket.

MOST ÜLTESSÜNK ÉVELŐ NÖVÉNYEKET

A talaj az őszi csapadéktól kellően nedves, hőmérséklete még magas, így a növényeknek még van idejük begyökeresedni, megerősödni, hogy a következő nyáron esedékes virágzásuk gazdagabb legyen. Sok szép fajjal, fajtával találkozhatunk a kínálatban, különböző magasságúakat válasszunk, já-

tékos látványra törekedjünk. Szépek a színek átmeneteiből kialakított foltok vagy az egymással harmonizáló színegyüttesek. Lehetőleg egészséges növényt vásároljunk. Érdemes ellenőrizni a gyökér állapotát: az egészséges növény gyökere jól kitölti a cserpet, nem vizenyős, nyálkás, a színe világos, fehéres. Száraz földlabdájú növényt ne ültessünk el, előtte mártsuk alaposan vízbe, így törekedjünk a kellő nedvesség elérésére.

TIPP

Ha nem rendelkezünk ültetési útmutatóval, nagyot nem hibázhatunk, ha kétszer olyan mélyre ültetjük, mint amekora a hagyma: a krókusz például 3 cm, a tulipánt 5-8 cm, a nárciszt 8-10 cm, a liliomot 20-30 cm, a jácintot pedig 10-15 cm mélyre.

A HAGYMÁSOK IDEJE

Az őszi a tavaszi hagymás virágok ültetésének az ideje. A tulipánok, krókuszok, császárkoronák, hóvirágok, nárciszok és még sokan mások december elejéig ültethetők. Tervezzük meg, hol lesz a legjobb helyük, hol mutatnak a legszebben. Olyan helyre is tegyünk belőlük, ahová az ablakból is jól ráláthatunk, és kerülhetnek hagymák akár nagyobb tálba vagy nagyobb méretű agyagcserépbe is. Ültethetjük őket egyszerre az

őszi-téli időszakban színfoltot adó árvácskákkal, így biztosak lehetünk a pompás tavaszi virágváltásban. Az új fajták és a minőségi hagymák nem olcsók, ezért érdemes szem előtt tartani néhány alapszabályt. Legnagyobb jelentősége a helyes ültetési mélységnek van, ebben segítséget nyújt a tasakokon feltüntetett utasítás. Másik alapszabály, hogy soha ne elszórtan helyezük el a hagymákat, hanem sűrűn egymáshoz közel, mert a virágzás idején sokkal szebben, csokorként mutatnak. A beültetett hagymákat jó alaposan öntözzük be, ha kevés a csapadék, többször ismételjük. Az őszi lombból tartalékoljunk takaróanyagot, amit akkor használjunk, ha hosszan tartó fagyos idő lenne. A megkeményedő föld gyakran fordítja ki a hagymákat a talajból. Vásárláskor ne csak a csomagoláson látható virágfotót nézzük, vizsgáljuk meg hálón keresztül, nincsenek-e a hagymák összefonnyadva, kiszáradva, nem látunk-e rajtuk penészes foltokat.

Ősszel van az ideje annak is, hogy a dália, kardvirágok és a begónia gumóit, hagymáit a talajból fölszedjük, szárítsuk és hűvös helyen teletessük a tavaszi kiültetésig. Sérülésmentes kiásásukat az első fagyok előtt kell elvégezni.

FELADATLISTA

- ✓ A veteményeskertből dobjuk ki a letermett paradicsom- és paprikatöveket, és takarítsuk be a fűszernövényeket. Utóbbit a reggeli harmat leszáradása után és a déli órák között végezzük, akkor magasabb az illóolaj-tartalmuk.
- ✓ Ahol szükséges, gyomláljunk. Ha gyommentesen, tiszta kerttel megyünk a télbe, tavasszal biztos kevesebb bosszúságot okoznak majd.
- ✓ Lazítással készítsük fel a talajt az őszi csapadék befogadására.
- ✓ Ültessük el a tavaszi hagymás növényeket.
- ✓ Az őszi metszéssel egy időben végezzük el a korhadt ágyásszegélyek cseréjét. A sérült, letört, elszáradt növényi részeket, ágakat, gallyakat, vesszőket vágjuk le.
- ✓ Szedjük le az évelők elnyílt virágait, terméseit.

- ✓ Ne halogassuk a megfáradt egyházi és balkonnövények felszámolását.
- ✓ Az üresen maradt növénytartókba ültessünk téltűrő évelőket.
- ✓ A mediterrán növények szeptembertől már ne kapjanak tápanyagot.
- ✓ Figyeljük az időjárás alakulását. A hűvös hajnalok sűrűsödésével egyre gondosabb védelemben kell részesíteni a mediterrán növényeket.
- ✓ Készítsük elő az átteleltetőhelyiséget, ahová a növényeket fagyveszély esetén gyorsan be lehet hordani.
- ✓ A kedvenc növényekről gyűjtsünk magokat.
- ✓ Folyamatosan gyérítsük a kerti csigaállományt.

TIPP

A helyiség hőmérséklete mellett nem elhanyagolható a talaj hőmérséklete sem. Hideg pincékben tegyünk alátétet – deszkát, hungarocellt vagy kartont – a cserepek alá, hogy az áthűléstől megóvjuk a gyökereket.

A TELELTETÉS FORTÉLYAI

Amikor a napok már rövidülnek és az idő hűvösebbre vált, lassan fel kell készülni a mediterrán és a dézsás növények téliesítésére. A citrusfélék, a trombitafa, a fukszia, a muskátli, az olajfa, a gumós begónia, a hibiszkusz, a gardénia, a tölcsérjázmin, a banán téli védelmet kíván. Gyakori kérdés, hogy mikor vigyük be a növényeket, ám pontos dátum nem adható. A legjobb, ha minél tovább maradnak a szabadban és az átteleltetés hossza minél rövidebb, ezért az időjárást és az éjszakai hőmérsékletet kell figyelni.

A citrusféléket (citrom, narancs, mandarin,

kumkvat) a lehető legtovább tartsuk a szabadban. Figyeljünk arra, hogy az őszi csapadék ne áztassa agyon a gyökereket, a cserépalátétekből öntsük ki a felesleges vizet. Védett helyre húzva hagyjuk, hogy az utolsó napfényből minél többet elraktározzanak, hajtásaik, terméseik beérjenek. Amikor már nem csak talaj menti fagy várható, hanem napokon keresztül tartóssá válik a lehülés, akkor már „fedél alá” kell hordani a növényeket.

A téli pihenés alatt a növények kevesebb vizet igényelnek, de arra ügyelni kell, hogy a földlabda ne száradjon ki, így életben tartjuk a gyökereket. Az olajfa különösen érzékeny a kiszáradásra, azonnal lombvesztéssel reagál. A legtöbb növény számára optimális hőmérséklet az 5-10 °C, de a murvafürt melegebb, 7-15 fokban környezetben érzi jól magát.

A téli nyugalom alatt is ellenőrizzük a növényeket, erre jó alkalom a havi öntözések ideje. Figyeljük a kártevőket, gyűjtjük össze, és dobjuk ki a lehullott leveleket, fagymentes napokon esetenként szellőztessük ki a helyiséget.

Összeállította: Merényi Alexandra

TUDTA, HOGY...

...a hibiszkusz 8 fok alatt már fázik, míg a leander az enyhe fagyot rövid ideig elviseli?

SÖTÉTBEN VAGY VILÁGOSBAN?

Többé-kevésbé érvényes arany szabály, hogy az örökzöld növényeknek (citrusfélék, pálmák), vagyis amelyek nem hullajtják le a lombjukat, a világos, a lombhullatóknak (sétányrózsa, fukszia) a sötét helyek megfelelők.

DOBAY Kertészet

Megnyílt a DOBAY KERTÉSZET webáruháza virágkedvelők és hobbikertészek részére!

Több száz muskátli- és balkonnövényfajta frissen csomagolva az üvegházból. Tervezze velünk a tavaszi balkonláda- és kerti beültetéseket!

www.dobaywebshop.hu

PW
PROVEN
WINNERS

HOLD- NAPTÁR

2020. szeptember – november

	Teilhold		Fogyó hold		Újhold		Növő hold
	Kos		Bika				Rák
	Oroszlán		Szűz				Skorpió
	Nyilas		Bak				Halak

Levélnap – olyan zöldségeket érdemes vetni, ültetni, szedni, amelyeknek a levelét fogyasztjuk (pl. sóska, fejes saláta, káposzta)

Termésnap – olyan növényeket érdemes vetni, ültetni, szedni, amelyeknek a termése fogyasztható (pl. magok, gyümölcsök, vagy akár a paradicsom, paprika, hüvelyesek stb)

Virágnap – dísznövényeket és olyan növényeket lehet vetni, ültetni, szedni, amelyeknek a virága fogyasztható

Gyökérnap – olyan növényeket érdemes vetni, ültetni, szedni, amelyeknél a gyökér maga a termés (pl. zeller, burgonya, hagymafélék, répa), továbbá palántázás, dugványozás napjai, a gyökérképződés fokozottan jó

E napokon a föld fölött élő kártevők ellen érdemes védekezni

E napokon a föld alatt élő kártevők ellen érdemes védekezni

Ezek a napok kedveznek a metszéshez

Kert előkészítése, ásás, talajlazítás

SZEPTEMBER							
		Gellért, Gerda, Mercédesz Eufrozina, Kende					
		Jusztina, Kozma, Damján Adalbert, Vince Vencei, Salamon					
		Mihály, Gábor, Rafael Jeromos, Honoría, Hunor					
		OKTÓBER					
		1. Csütörtök					
		2. Péntek					
		3. Szombat					
		4. Vasárnap					
		5. Hétfő					
		6. Kedd					
		7. Szerda					
		8. Csütörtök					
		9. Péntek					
		10. Szombat					
		11. Vasárnap					
		12. Hétfő					
		13. Kedd					
		14. Szerda					
		15. Csütörtök					
		16. Péntek					
		17. Szombat					
		18. Vasárnap					
		19. Hétfő					
		20. Kedd					
		21. Szerda					
		22. Csütörtök					
		23. Péntek					
		24. Szombat					
		25. Vasárnap					
		26. Hétfő					
		27. Kedd					

BÁLINT GYÖRGGY öröksége

SZEPTEMBER

Közeledik az ősz, de a családi kertekben még mindig sok a tennivaló. Javában szüretelik a csemegeszőlő-fajták fürtjeit. Ezeket nem csupán azonnali fogyasztásra lehet felhasználni, hanem tárolni is lehet. A fagymentes, de jól szellőztethető, hűvös kamrában felagatott, egymáshoz nem érő fürtök akár következő év márciusáig is alkalmasak lesznek fogyasztásra.

„Gazdának lenni jó, nagy felelősség, de nagy szabadsággal is jár. Ezért lenne fontos, hogy ma is, a lehetőségekhez mérten, mindenki művelje tulajdonát. Ehhez a feladathoz igyekeztem minél több tudást átadni hosszú életem alatt.”

A kipréselt must édes, egészséges ital, amelyet rövid forralással és gyógyszertárban kapható benzooesavas nátrium bekeverésével, palackba zárva, légmentesen bedugaszolva néhány hétig el lehet tartani.

A leszüretelt almát, körtét, birset és naspolyát is lehet, és érdemes házilag tárolni. Erre a 3-5 Celsius-fokos, jól szellőztethető kamra is alkalmas. Meleg időben a tárolót éjjel, hideg időben déltájban szellőztessük, a levegő páratartalmát lapos edényben kihelyezett vízzel fokozhatjuk. A betárolt gyümölcsöt hetente át kell vizsgálni, és a romló gyümölcsöket el kell távolítani. A birsalmát külön kell tárolni, mert az alma és a körte felveszi a birs illatát. A naspolyát csak az első fagyok után kell betakarítani és betárolni.

A hónap közepén válik éretté a beszercei szilva is. Ebből házilag is rövid úton lehet kiváló minőségű és hosszú ideig tárolható lekvárt főzni.

Meg kell kezdeni a gyümölcsfák trágyázását istállótrágyával, érett komposzttal, illetve káli- és foszfáttartalmú műtrágyával. A nitrogéntartalmú műtrágya kiszórása ősszel nem gazdaságos, mert ez a könnyen oldható hatóanyag a tél folyamán a talaj mélyebb rétegeibe süllyed, vagy a csapadékkal kimosódik a földből.

Ahol őz, szarvas vagy vaddisznó, esetleg mezei nyúl támadásától kell tartani, ott a fiatal gyümölcsfák törzsét dróthálóval kell védelmezni.

Az üres vetőágyakba vessenek spenót-, sóska-, és téliretek-magot, valamint ültessék ki az áttelelő téli fejes káposzta és kelkáposzta palántáit!

A szalmavirág kinyílt virágait szárítsák meg! Ezekből igen szép csokrok készülhetnek a lakás téli díszítésére. Ez a gyeptelepítés legkedvezőbb időpontja. Ültessék ki a nyáron felszedett, kora tavasszal virágzó tulipán-, jácint- és nárciszmagyákat, a fűszernövények levágott hajtásait szárítsák meg árnyékos, szellős helyen, a levelek lemorzsolva jól zárható üvegekben sötét helyen hosszú ideig tárolhatók.

OKTÓBER

Ez az ősz első hónapja, de nem az elmúlásé, a befejezésé, hiszen igen sok ízletes terménnyel, új élményekkel gazdagítja a kert a kertészkedő embert és családját. A régi gazdák úgy tartották, hogy a gazdasági év október elsejével veszi kezdetét. Ekkor szerződötték le egy évre a gazdasági cselé-

deket, a kocsisokat, a tehenészet fejőseit, a juhászokat, a kondást, az éjjeliőrt, aki estétől hajnalig járta a falut és minden sarkon azt kiáltotta: „Tűzre vízre vigyázzatok, le ne égjen a házatok!”

Az ősz a színek kavalkádja. Tavasszal is változatosak a zöld árnyalatai, de jóval sokfélelőbbek ősszel a zöld, a sárga, a barna és a vörös színei. Tessék csak végigjárni a kertet vagy egy parkot és feljegyezni, hogy hány fának és bokornak hányféle színét sorolhatjuk fel.

Ebben a hónapban célszerű elültetni a gyümölcsfák csemetéit. A kipusztult fa helyére ne ültessenek ugyanolyan fajú, fajtájú fát. A csemete gödrébe alulra a korábbi feltalaj, felülre pedig az altalaj kerüljön. Rétegenként gazdagítsák a talajt érett komposzttal, foszfát- és kálitartalmú műtrágyával, vala-

mint – szükség esetén – talajfertőtlenítő vegyszerrel is. A gondosan elültetett csemeték még az őszt folyamán gyökeret fejlesztenek, és tavasszal gyors növekedésnek, fejlődésnek indulnak. Sok évtizedes gyakorlati tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az októberi ültetésű gyümölcsfák egy évvel korábban fordulnak termőre, mint a tavasszal ültetettek.

Beérett a diófák termése is, amit gyenge ütögetéssel, rázogatással lehet a fáról eltávolítani. Hamis az a régi mondás, hogy a diófa annál többet terem, minél jobban megverik. Az ütés ugyanis sebeket okoz az ágakon, begyógyulásuk hosszabb időt és több tápanyagot követel. Ha a levert dió nem válik le a zöld héjáról, akkor gyűjtsék műanyag zsákba, és füllesszék egy-két napig, ekkor a héj könnyen leválik. A tiszta diószemeket ajánlatos néhány hétig száraz helyen (padláson) vékony rétegbe kiterítve szárítani.

A mandula szürete (a gyümölcs leválasztása a fáról, majd megtisztítása a héjától) ugyancsak sok munkával jár, de a száraz, egészséges mandula a háziasszony és a cukrászmester értékes alapanyaga lesz. Sokkal könnyebb a mogyoró szürete, mert az ágak rázogatásával az érett mogyoró lehullik és összeszedhető.

A szőlő igen trágyaigényes növény, amely alaposan kihasználja a talaj tápanyagait, ezért rendszeresen pótolni kell. A legjobb, a legharmonikusabb szerves trágya az istállótrágya, amit manapság már nem könnyű beszerezni, de lemondanunk azért nem kell róla. Az állattartótelepeken, a lovasiskolákban, a cirkuszokban olykor igen olcsón lehet jó minőségű istállótrágyához hozzájutni. (Bevallom, hogy egy évben a sorok szer-

zője is hozzájutott egy cirkusz elefántjainak a trágyájához!)

A virágládák öntözését most már alaposan mérsékelni kell. A lomblevelű fák és cserjék lehullott leveleit ne tegyék a szemébe, gyűjtsék össze, mert igen jó célt fognak szolgálni a magasságokban és a komposzt-kazlakban.

NOVEMBER

Évelő növényeket ültetünk, halottak napján vágott virágokkal díszítjük elhunyt elődeink, barátaink nyughelyét, amihez a kertünk is segítséget nyújthat.

Kezdjük a kert téliesítését azzal, hogy védett helyre teszik a kerti bútorokat. A szabadban telelő fagyérzékeny növényeket, a rózsatöveket, az alacsony művelésű szőlőket elég 15-20 centiméter magas föld-

kupaccal védeni, de a füge, gránátalma és a díszfűbokrok fölé ágakból készítsenek egy kis sátrat, amit lehullott falevelekkel töltenek meg. A kerti tó vizét – ha nincsenek benne halak – engedjék le, a medencét pedig takarják le vastagabb fóliával.

A málnabokrok elszáradt, letermett veszőit többől vágják ki, hogy ezzel is kedvezőbb helyhez juttassák az új hajtásokat.

A cserepes, fagyérzékeny dísznövényeket, mint a leander, a babérbokrok, a pálmák, a hibiszkuszok, a lombtalan fukszia és mályvák, lehetőleg világos, 5-8 Celsius-fokos helyiségben kell tárolni. A muskátlis ablakládákat ürítsék ki. A bokrokat visszavágva át lehet teleltetni, de tudomásul kell venni, hogy a két évnél idősebb muskátlik kevesebb és apróbb virágot hoznak, mint a dugványról szaporítottak.

Ilyenkor kell behordani a sütőtökterméseket is. Ezek akkor lesznek édesek, ha a korai fagyok még a szabadban érik őket, de szalmával leterítve akár nyitott fészernél is hosszú hónapokig tárolhatóak. A dísztökök termését is ilyenkor kell a csapadéktól védett helyre vinni.

A virágos ágyásokat és a veteményeskert ágyásait meg kell tisztítani a termelt növények maradványaitól és fel kell ásni. Ez alól csak a homoktalajok képeznek kivételt, azokat elegendő lesz tavasszal felporhanyítani. A felásott talajokat takarjuk le ágakkal, lehullott lombbal, hogy védelmet kapjanak a téli fagyoktól és szelektől.

A torma vastok gyökereit szedjük ki a kert sarkában szerénykedő tövek alól. Ezek a többi gyökérzöldségekkel (sárgarépa, petrezselyem, retek, cékla stb.) együtt pincében biztonságosan tárolhatók.

Szemelvények
Bálint György
írásaiból

El kell kezdeni a nálunk telelő énekesmadarak etetését, az itatók friss vízzel való feltöltését, és semmi esetre se feledkezzenek meg a kerti vízcsapok, öntözőrendszerek víz- és fagymentesítéséről sem.

A magasságot tisztítsák meg a növényi maradványoktól, és vessenek bele mezei salátát, spenótot és sóskát; ezek a magasságra helyezett fóliaalagút védelmében kikelnek és leveleik decemberben leszedhetők.

A hosszú téli esték több alkalmat nyújtanak a szakkönyvek tanulmányozására és a folyóiratok cikkeinek elolvasására. Ha idejük engedi, tegyenek egy kisebb-nagyobb túrát a Mátra téli időben is megragadó szépségű tájain, ahol vadrózsabokrokat is találnak, érett bogyóiból a téli hónapokban igen értékes, sok vitamint tartalmazó esti teát lehet készíteni, és felidézhetik azokat a napsütéses, meleg nyári napokat, amiket a kertben töltöttek.

Forrás: Gyöngyösi Kalendárium, 2019

A KLÍMAVÉSZHELYZET

Tervezői munkám, kertészkedésem közben szerzett tapasztalataim, a szakmai továbbképzések és beszélgetések lassacskán meggyőztek arról, hogy klímavészhelyzet küszöbén állunk. Nem mondhatom, hogy lelkileg könnyű volt szembesülni a probléma súlyával, hiszen vélhetően az emberiség eddigi legnagyobb próbatétele vár ránk, de örülök, hogy megtörtént, hiszen felismerés nélkül nincs cselekvés. Így hát most, mint tájépítész, anya és kerttulajdonos igyekszem segítséget nyújtani, hogy felkészülhessenek a jelen és a közeljövő kihívásaira, illetve kezelni tudják a kiváltó okokat.

A téma rendkívül összetett, a cikk nem tud teljes körű lenni, az általam vázolt megoldások léptéke, részletezettsége is nagyon különböző, de valahol el kell kezdeni! Aki nem hisz a klímaváltozásban, annak is érdemes továbbolvasnia, a legtöbb tanács ugyanis a pénztárcánkat is kíméli, egészségünket is védi.

Hőmérséklet

Lássuk, mire kell felkészülnünk! Persze ezt pontosan senki sem tudja megmondani, de klímakutatók szerint a lassú felmelegedés mellett a közeljövő egyik leglényegesebb ismérve az időjárásban megnyilvánuló kiszámíthatatlanság, szélsőségeség lesz, melynek hatásai alól senki sem tudja kivonni magát. Az utóbbi évek enyhe teleit követő kora tavaszi fagyos időszakok, az idei júniusi hideg, a nyári nagy hőségek, aszályok, légszárazság sajnos valószínűleg már a változást mutatják.

Szőfővel árnyékolt utca a spanyol Jerezben

A FELELŐSSÉGRŐL

Érdeemes elgondolkodni és sorra venni, miben érhetünk el mi magunk változást. Ugyanis nem elég, ha a megoldást az „egy ember úgyse számít” felkiáltással kényelmesen másokra, politikusokra, mérnökökre hárítjuk. *Paul Hawken* amerikai környezetvédelmi aktivista és bestsellerszerző szavait idézve „saját választásaink mind a táplálkozás, mind az élelmiszerek előállítása terén a globális felmelegedés legfontosabb okozói és egyben gyógymódjai, ugyanolyan jelentősen befolyásolják az éghajlatunkat, mint az energetikai tényezők. Az egyén felelőssége és lehetőségei itt még nem érnek véget: otthonunk kialakítása, utazási módjaink, vásárlási szokásaink és még sok más mindennapi tevékenység szintén ide tartozik.”

A legnagyobb horderejű problémát és egyben megoldási lehetőséget a hűtés (hűtőgépek, klímaberendezések) témaköre jelenti. A globális felmelegedés legfőbb paradoxonja, hogy miközben hűteni akarjuk magunkat, tovább rontunk az éghajlat helyzetén.

- Klímaberendezés helyett – ezúton kérek elnézést a kenyerüket ezzel keresőktől – ha megoldható, **ültessenek fákat** a lakóépületek délkeleti, déli, délnyugati oldalára, futtassák be a ház falát, új lapos tetős épületeknél alakítsanak ki zöldtetőt! (Ugyanakkor ügyeljenek arra, hogy a téli, melengető napsugarak bejutását a növényzet ne akadályozza, ne telepítsenek a napos oldalra, a ház közelébe nagy örökzöldeket!) Az árnyékolás és párologtatás révén nagy hőségek esetén is több fokkal csökkenthető a növényzet segítségével a kert, a ház hőmérséklete. Most augusztusban, e cikk írásakor kint az árnyékban 35 °C, a házban 23,5 °C van az árnyat adó fűgéneknek, szőlőnknek, mezei juharunknak köszönhetően, pedig nincs se klímánk, se hőszigetelésünk.

- Minél nagyobb legyen a **növényzettel fedett területünk**, és minél alacsonyabb a burkolatok, építmények aránya a kertünkben! Ültessünk fákat a parkolók déli, délnyugati oldalára, hogy árnyékoljuk autóinkat és a hőt az éj leple alatt visszасugárzó burkolatokat.

- A várható melegebb és szélsőségesebb időjárásra tekintettel alkalmazzunk minél **tágabb tűrésű fajokat!** Ebben próbál segítségükre lenni a mellékelt lista. (A lista a továbbiakban finomításra, kiegészítésre szorul, de szerettem volna önöket már az őszi ültetési szezonban segíteni vele.)

- A kiültetés jellege is számít, lehetőleg ne elszigetelten, hanem csoportosan, **többszintes növényállományt** kialakítva telepítsük növényeinket. A parkolófásítást bemutató fotón jól látszik, hogy a burkolatban álló fákhöz képest a nagyobb cserjefoltba kerülő társaik mennyivel szebbek, egészségesebbek.

- A **vízfelületeknek** mindig kiegyenlítő szerepük volt – gondoljanak csak a híres mór kertekre! –, hiszen a víz párolgása hőt von el, vagyis a nagy melegben hűti a környezetet, télen pedig a fagyás során melegíti azt. A vízfelület a nyári aszályos időszakban nemcsak hűti a környezetét, de a légszárazságot is mérsékli, és igen hangulatos eleme a kert-

KERTJEI

Egy 10 méter lombkorona-átmérőjű fa hatása a klímára

A fa helyi méretének hatása a fa növekedésére

Így is lehet! Egy jövőbe mutató szálloda, a Boutiquehotel Stadthalle belső udvara Bécsben

nek. Nincs szükség feltétlenül magas költségű, bonyolult díszmedencékre, egy kiskertben sokszor egy csobogó is sokat számít.

Csapadék- és vízgazdálkodás

Az esőzések tekintetében is kiszámíthatatlan, szélsőséges eloszlásra érdemes felkészülni: özvívízszertű záporokkal, áradásokkal, földcsuszamlásokkal, s emellett hosszabbodó aszályos időszakokkal számolhatunk.

Növénytelepítéskor a **hosszan tartó szárazságot is toleráló fajokat**, fajtákat részesítsék előnyben. (Természetesen nem a pangó vizes, illetve folyóparti területekre gondolok itt!) Szerencsére most már több magyar szakkönyv kapható, amelyek a

A klímaváltozást kerti környezetben várhatóan jobban toleráló fák

Latin név	Magyar név	Megjegyzések
Acer campestre és fajtái: 'Elsrijk', 'Globosum', 'Queen Elizabeth', 'Rozi'	mezei juhar	gömb formájú fajtája is van (allergén)
Acer monspessulanum	francia juhar	(allergén)
Alnus x spaethii	lándzsáslevelű éger	öntözött körülmények között nagyon jó, a leghosszabb vegetációs idejű taxon (allergén)
Cedrus libani	libanoni cédrus	
Celtis australis	déli ostorfa	
Celtis occidentalis és fajtái: 'Cirpi', 'Nebraska'	nyugati ostorfa	
Cercis siliquastrum	közönséges júdásfa	
Corylus colurna	török mogyoró	csak öntözött és kevésbé terhelt környezetbe, inkább zöldsávba való, termése ehető (allergén)
Crataegus monogyna és fajtái: 'Dunakanyar', 'Stricta'	egybibés galagonya	oszlopos koronájú fajtája is van
Cupressus arizonica 'Fastigiata' és egyes C. sempervirens-fajták: 'Stricta', 'Pyramidalis', 'Őrség', 'Totem'	ciprusfajták	oszlopos koronájú fajtája is van
Fraxinus ornus és fajtái: 'Mecsek', 'Pilis', 'Obelisk'	virágos kőris	gömb és oszlopos koronájú fajtája is van (allergén)
Ginkgo biloba és fajtái	páfrányfenyő	a nőivarú egyedek erős szagú termése szemetel
Gleditsia triacanthos és fajtái: 'Elegantissima', 'Skyline', 'Shademaster', 'Sunburst'	lepényfa	sárgás lombú fajtája is van
Koelreuteria paniculata és 'Fastigiata' fajtája	bugás csörgőfa	oszlopos koronájú fajtája is van
Metasequoia glyptostroboides	kínai mamutfenyő	nedvesebb területekre való
Morus alba és fajtái: 'Macrophylla', 'Fruitless'	eperfa (a köznyelvben szederfa)	termésével szemetel, ehető (allergén)
Parrotia persica és fajtái: 'Tűzmadár', 'Vanessa'	perzsafa	öntözött körülmények között erőteljesebb a növekedése
Pinus nigra és fajtái	fekete fenyő	(allergén)
Populus tremula 'Erecta'	oszlopos rezgő nyár	a hímivarú fák allergének, a nőivarúak vattás termésükkel szemetelnek
Pyrus calleryana-fajták: 'Chanticleer', 'Capital'	kínai körte	
Quercus cerris, Q. robur és fajtái: 'Fastigiata'	csertölg, kocsányos tölgy	csak öntözött és kevésbé terhelt környezetbe, inkább zöldsávba való (allergén)
Sorbus borosiana 'Alba Regia'	fehérvári berkenye	
Sorbus decipientiformis 'Vállus'	Vállus-berkenye	
Tilia x europaea 'Pallida'	európai hárs	még kevés a magyarországi tapasztalat (allergén)
Tilia 'Szent István'	Szent István-hárs	zöldsávba való (allergén)
Tilia tomentosa és fajtái: 'Sisi', 'Szeleste', 'Teri', 'Zentai ezüst'	ezüsthárs	zöldsávba való (allergén)
Ulmus 'Dodoens', 'Lobel', 'Columella', Ulmus pumila 'Pusztá'	szilfajták	oszlopos koronájú fajtája is van (allergén)

A Kallang folyó revitalizációja előtt...

...és után Szingapúrban

cserjék, évelők kiválasztásában segítenek, illetve ha szakemberhez fordulnak, ezeknek a kitételeknek megfelelően szűkítsék a kert növényválasztékát. A mellékelt fajlista összeállításakor a szárazságtűrés is kiválasztási szempont volt.

Mivel mélyen a kontinens belsejében vagyunk, várhatóan valahogy úgy kell alkalmazkodnunk majd a **vízgyűjtés, tárolás** és műtárgyak tekintetében, ahogy azt korábban az észak-afrikaiak tették. A csapadék-víz egyre nagyobb érték lesz, nem az elvezetés, hanem a hasznosítás, hasznosulás az elérendő cél. A tisztán mérnöki (szürke) megoldások helyett a természetet is bevonó (kék-zöld) megoldások felé kell elmozdulnunk, melyek emellett növelik a fajgazdagságot, használati, esztétikai értéket is képviselnek.

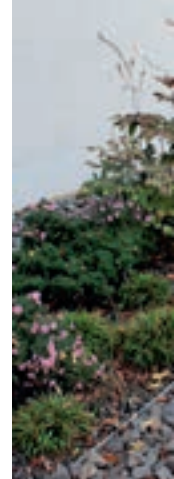
Ivóvízzel locsolni nagy pazarlás, és nem csak a vízszámla miatt. Ezért tekintsük át, milyen lehetőségeink, eszközeink vannak a kertünkben: az esővíz elszivárogtatása körülbelül 20 mm csapadékmennyiségig működik, míg a 20-40 mm közötti mennyiségből már jut a tározóba is, elvezetésre pedig csak az igen nagy intenzitás (> 40 mm) esők esetén kerüljön sor.

1. AZ ELSZIVÁROGTATÁS ESZKÖZEI

• **Tereprendezés.** A korábbi lapszámokban (2020/5-6, 7-8.) már részletesebben szó esett erről a témáról. Lejtős területen elsősorban teraszok képzésével segíthetjük

Típegők szórt burkolatban és mulcsban

• **Szorítsuk** a lehető **legkisebbre** környezetünkben a **burkolt felületek arányát!** Így egyrészt a pénztárcánkat kíméljük és a gyártáshoz, szállításhoz, építéshez kapcsolódó környezetterhelést mérsékeljük, másrészt több hely marad a növényzet számára, ami segít a víz elszivárogtatásában, párologtatásában, a CO₂-megkötésben (a többi előnyről nem is beszélve).

A burkolatok többletvizét lehetőség szerint zöldfelületre vezessük, ahol az beszivároghat. Kiemelt szegély esetén időnként megszakításokra van szükség, amelyekben keresztül a víz távozhat az úttestről.

- A feltétlenül szükséges burkolt felületek minél nagyobb hányada **vízáteresztő, lélegző** legyen. Ilyenek az egyszerű szórt burkolatok (zúzott kő, mulcs, roppantott kavics), valamint a stabilizált szórt burkolatok, a drénaszfalt, a drénbeton, a gye-/kavicshézagos elemes térkő, a kavicsfix stb.
- Az elszivárogtatás mérnöki eszköze a

lőbb, költségesebb, jelentős földmunkát is igényel, de lehetőséget ad a szikkasztásra akár burkolt parkolófelületek alatt is.

2. A TÁROZÁS ESZKÖZEI

Ha több eső esett, mint amennyit a kertben el tudunk szivárogtatni, érdemes minél többet tárolni az aszályosabb időszakokra, ennek kertészeti módszerei a következők.

- A legegyszerűbb, ha **mulcsozással** megővük talajunk nedvességtartalmát a szárító hőségtől, szelektől. Legjobb, ha a talajtakarásra a kertünkben származó szerves mulcsot használunk: fűnyesedéket, szénát, ágaprítékot, de alkalmas erre a célra az általában hosszabb szállítási útvonal miatt kevésbé szerencsés fenyőkéreg, illetve szervesetlen mulcsként a kőzúzalék, apró szemű kavics is.
- A felszín alatti tározás műtárgyai a **ciszternák**. A föld alatti, előre gyártott víztározó elemek általában 1-10 köbméteresek, de több elem összekapcsolásával, illetve

Esőkert szárazon...

...és akcióban (a Csemete Kertműhely munkája)

Szikkasztó-tározó sémája és egy német lakótelepi példa

a csapadék helyben tartását, illetve csökkenthetjük az erózió mértékét.

• Ahol lehetséges (akár a lapos tetős garázon, fészeren), alakítsunk ki **zöldtetőt**, mellyel elősegítjük a víz visszatartását, tisztítását és a párologtatást is. Emellett a tetőkertek kedvezően befolyásolják a mikroklímát, az épület természetes hűtésében, hőszigetelésében is segítenek, a virágos fajok táplálékul és élőhelyül szolgálnak számos rovarfajnak, így növelik a városi biodiverzitást.

drénárok, melynél az érkező csapadékvíz közvetlenül a drénrétegbe, majd onnan a környező talajrétegbe kerül.

• A föld alatti szikkasztás speciális műanyag perforált **alagcsövek** segítségével is megoldható házikertekben. Ezt az eszközt nálunk gyakran használják a ciszternák túlfolyó vizének elvezetésére, szikkasztására és a kert vízigényesebb növényzetének járulékos öntözésére.

• A **föld alatti szikkasztóládák, drénkultak** kialakítása általában környezetterhe-

egyedi vasbeton ciszternákkal ennél nagyobb kapacitást is elérhetünk. Az egyik fehérvári kertben a múlt héten botlottam egy 50 köbméteres ciszternába, melynek fajlagos költsége kisebb testvéreinel lényegesen kedvezőbb. A ciszterna tele volt, mivel a szomszédoknak problémát jelentő csapadékvizet is ebbe vezetik bele. Az 50 köbméter víz 1000 négyzetméteres öntöző felülettel számolva ötszöri alapos beöntözést tesz lehetővé, így a kertben akár egy-másfél hónapos aszály is áthidalható!

Szórt zúzottkő burkolat
mésző szegéllyel

Gyepes szikkasztóárok

Klímapatak - kertbe illesztett szikkasztó-
árok (a Csemete Kertműhely munkája)

- A **felszíni tározók** általában kisebbek, előnyük az egyszerű telepíthetőségük (közvetlenül csatlakoztathatók az ereszcatornára), ám csekély kapacitásuk miatt nem befolyásolják jelentősen a vízgazdálkodást.
- A **zöldtetők** is alkalmasak víztározásra, amennyiben termőrétegük alá speciális vízvisszatartó elemek is beépítésre kerülnek. Tojástartószerű mélyedéseikben kialakítástól függően négyzetméterenként 20-80 liter víz visszatartására képesek, illetve lassítják a víz eljutását a kifolyóba.
- A területünk egy részének lesüllyesztésével is kaphatunk ideiglenes tározásra alkalmas területet, létrehozhatunk **szikkasztó-vagy szűrőárkot, esőkertet**. Az árok, esőkert növényborítása állhat gyeptől vagy az előntést tűró évelőkből, fás szárú fajokból, és ügyes tervezés esetén dekoratív elemek kertünknek.
- A **szikkasztó-tározó** meder egy mélyebb, állandó vízborítású tározó és egy

A 'Lobel' szilfajta várhatóan jól fog vizsgálni
a jövőben (is) és nem foglal nagy helyet a kertben

magasabb szikkasztózóna kombinációja. A vízzáró mederkialakítású tóból zápor idején a víz kiléphet a szikkasztóárokba, így nagy része elszikkad és elpárolog.

- A **gyökérszűrő víz tisztító** a természetes mocsarakat imitáló, a vizet tározó és – a talaj, a növényzet és az ezek gyökérzetén élő mikroorganizmusok segítségével – tisztító terület. Magánkertekben általában a házban keletkező szennyvíz tisztítására szokták alkalmazni, és a kilépő vízzel a kerti tavat táplálják.

SZÉLNEK ELLENÁLLÓBB FAJOK

Lombos fák: mezei juhar, őszi tűzjuhar, francia juhar, selymakác, lándzsáslevelű éger, fanyarkák, fekete nyír, közönséges nyír, közönséges gyertyán, ostorfák, galagonyák, ezüsthárs, virágos kőris, keskenylevelű kőris, amerikai kőris, lepényfák, perzsafa, fehér nyár, rezgő nyár (bizonyos korig), mirabolánok, díszkörték, csertölgy, kocsányos, kocsánytalan tölgy, fehérakác-fajták, fehér fűz, svéd berkenye, barkócaberkenye, ezüsthárs, szilfák.

Fenyők: libanoni cédrus (kissé fagyérzékeny), európai ciprus (kissé fagyérzékeny), feketefenyő, törpefenyő, borókák, óriástuja, Leyland-ciprus.

Cserjék: vadrózsák, veresgyűrűsomok, kőköny, közönséges orgona, tamariskák.
(A lista az Ebben és a Van den Berk faiskolák adataira támaszkodva készült.)

Az **öntözés módja** sem mellékes, hiszen a csepegtető öntözés hatékonysága 90% körüli, alkalmazásával jelentős mennyiségű vizet takaríthatunk meg. Tovább csökkenthetjük a vízfelhasználást, ha csak a növény számára valóban szükséges mennyiséget juttatjuk ki, s ezt is inkább ritkábban, na-

egyszerűbb esetben – egy-egy gyorscsatlakozó véggel ellátva a kerti csap mellett heverve várhatják, hogy rájuk kerüljön a sor.

Erősebb szelek

A várhatóan egyre gyakoribb és erősebb szelek ellen alkalmazzunk **erdőszerű, többszintes telepítést**, amely mérsékli az egyedek szélterhelését. A külső területekre a széltörésnek ellenállóbb fajokat telepítsük.

- Ne telepítsünk széltörésre érzékeny **fajokat** (pl. szivarfát, császárfát, ezüstjuhart, kínai papíreperfát) kitett helyekre, legfeljebb a szélcsendesebb, védettebb területekre.
- Kertünket szélvédettebbé tehetjük, ha az uralkodó szélirányba magasabb (de nem teljesen zárt) sávot telepítünk a szélnek ellenállóbb fajokból. A szántóföldi kultúrákban úgy számolnak, hogy egy erdősáv szélvédő hatása a famagasság húsz-harmincszorosa. A téli szelek házat hűtő hatását is csökkenti és a fűtési igényt is némiképp mérsékli a Dunántúlon és a Duna-Tisza közén az északnyugati, a Tiszántúlon az északkeleti szélvédő sáv telepítése. Ha nincs nagy helyünk, egy magasabb cserjesáv, vagy bokrokkal, sövényvel kombinált laza fasor is bőven elegendő ahhoz, hogy a kert szélcsendesebb legyen.

A következő számban egyebek között a kert energiafelhasználásáról írok, remélem, akkor is velem tartanak!

Ghyczy Zsuzsa

AMERIKÁBAN MIÉRT VÖRÖS?

A vörös színt az antocián nevű pigment adja, mely a klorofill lebomlásakor termelődik. Érdekes, hogy Amerikában és Ázsiában az őszi erdő színe vörös, míg Európában sárga. A tudósok szerint Amerikában a vörös lombú fák így védekeznek a rovarok ellen. Európában olyan fák maradtak fenn az evolúció során, melyek bírták a hideget és nem voltak kártevők, így nem volt szükségük a vörös színt adó antocián termelésére.

SZÍNES ŐSZ csodás élmények

Véget ért a nyár, elkezdődött az iskola és az óvoda, és ezzel együtt elérkezett a gyűjtögetés ideje is.

Ha van az iskola udvarán, vagy útban hazafelé vadgesztenye, akkor hirtelen súlyosabbak lesznek az amúgy sem könnyű iskolatáskák.

Kincsekkel telnek meg a zsebek és az írásfüzetek is. Gyűlnek a kupacsok, termések, bogyók, színes levelek...

Fontos és nélkülözhetetlen szerzemények az udvarról, a parkból vagy az utcában levő fasor alól, amelyek a hosszú és szürke tél során színes és vidám alkotások alapanyagává válnak.

A felhasználható mennyiséget lényegesen átlépő gyűjteményt és a gyűjtögető szorgalmát egy mókus is megirigyelhetné. Amíg a mókus mogyorót és makkot raktároz a hideg hónapokra, addig a fák is felkészülnek a tél érkezésére. A fákat a nappalok rövidülése, a fény csökkenése és a hideg érkezése figyelmezteti,

hogy eljött a lombhullás ideje. A levelek elszíneződnek, lehullnak, és ezzel megmenetik a fát a kiszáradástól.

Használjátok ki a napsütéses őszi napokat és menjetek sétálni az erdőbe vagy egy arborétumba, parkba. Ugorjatok bele egy nagy kupac színes falevélbe. Találtok a kupacban sárgát, barnát, narancsot, vöröset...

Ezek a színeket adó pigmentek (a karotin narancsszínű, a xantofill sárga) a levelekben voltak egész nyáron, csak a zöld színt adó klorofill eltakarta őket. Ősszel a klorofill termelése leáll és lebomlik, így előtűnnek a sárga és a narancs árnyalatok.

Szakács-Nagy Zsuzsa

Alkotások őszi kincsekből

A begyűjtött színes leveleket, terméseket az alábbi alkotások készítésére használd.

1. Az őszi színei csokor a kertből. Szedd egy csokorba a késő őszi virágokat – krizantém, büdöske stb. –, dekoráld bangita bogójával, borostyánnal és babérmeggy-levelekkel. A szobádba csalogatja az őszi napsugarat és jókedvre deríti lakóját.

2. Szörnyecskek levelekből, vadgesztenye szűrős gubójából. Készíts vadgesztenyeszoknyás, vadszőlőgalléros boszorkányt galagonyaszemmel, és tökmagszemű vörös köpenyes kövér fickót, vagy amit csak elképzelni tudsz. Ha sok szép színes levelet gyűjtöttél, akkor ereszsd szabadon a fantáziádat és készítsd el a szűrős gubófejű szörnyecskek egész családját.

3. Bagoly és más madarak préselt levelekből. Ha könyveidet, füzeteidet megpakoltad szebbnél szebb színes levelekkel, akkor száradás után készülhetnek a levélképek. A kipréselt, lapos leveleket bátran vágd ollóval és ragaszd fel egy kartonra,

melyre először felrajzoltad a körvonalakat. A bagoly szemének kotyogós szemet is használhatsz.

4. Márton-napi leveles lámpás. Két réteg sütőpapír közé tedd a leveleket, melyeket egy kartonból kivágott keretre tűzőgéppel rögzíthetsz. A sütőpapír nem fog meggyúlni, de azért óvatosan használd. A mécsest tedd egy kis befőttesüvegbe és erre tedd rá a levelekkel kidekorált lámpást. Igazi szépségére csak teljes sötétségben derül fény.

ÜLTESS, HOGY ALKOTHASS!

Ha az őszi alkotásokhoz szeretnél a saját kertedből is gyűjteni alapanyagokat, akkor a következő fákat, bokrokat ültesd el.

- **Kányabangita** (*Viburnum opulus*)
3-4 méteres cserje, ősszel élénkvörös levelekkel, piros bogókkal örvendeztet meg, árnyékos kertbe is ültethető.
- **Tűzjuhar** (*Acer ginnala*)
3-5 méter magas bokorfa, ősszel vörös lombbal.
- **Ámbrafa** (*Liquidambar*)
8-12 méter magas szoliter díszfa, ősszel a lombszíne narancsos, később bordó lesz, enyhén savanyú földbe ültesd.
- **Amerikai kőris** (*Fraxinus 'Raywood'*)
10-15 méter magas, nagy árnyékot adó lombos fa, ősszel gyönyörű bordó levelekkel.
- **Cserszömörce** (*Cotinus coggygria*)
3 méteres cserje, létezik egész évben bordó levelű fajtája is, de az alapfaj csak ősszel lesz narancsos színű, majd vörös.
- **Vadszőlő** (*Parthenocissus*)
Minden bizonnyal az őszi legszínesebb kúszónövénye. A narancs árnyalataitól a sötétvörösre pompázik, kerítés mellé, vagy eltakarni szánt épület elé ültesd.

Édes, buja ízek

Imádom az őszt utánozhatatlan illatát. Amikor megszólal az őszi tücsök augusztus elején, akkor kicsit belesajdul a szívem, mint ahogyan Babits írta: „sárguló ribizkebokor, neked ősz már ez a nyár”. Aztán szinte észrevétlenül bandukolunk bele az

őszbe, egyre korábban bukik le a nap, reggel egyre később szárad fel a harmat a gumicsizmáról. A kertben napról napra színesedik meg egy-egy levél, és darazsak repülnek rá az édes gyümölcsökre. Az ősz buja gazdagsággal kínálja kincseit: minden napra új és eddig is-

meretlen finomság kerülhet az asztalra, itt az ideje az új receptek kipróbálásának. Kívánom, hogy hosszú, színes, ízekben gazdag őszi legyen, élvezzük napsugarát, édes ízeit.

Halmos Monika

Füges almatorta

Hozzávalók: 25 dkg finomliszt, 15 dkg vaj, csipetnyi só, 10 dkg cukor, fél csomag sütőpor, 2 tojás; a töltelékhez 50 dkg alma, 5-10 dkg cukor, 1 citrom, 5 dkg fahéjas cukor; a tetejére 5 dkg vaj, 25 dkg friss füge, 5 dkg dió, 2 evőkanál méz.

A sütőporral elkevert liszttel elmorzsoljuk a vajat, hozzáadjuk a cukrot, a sót, a tojásokat, és alaposan összegyúrjuk. Lefedve a

hűtőbe tesszük, míg a töltelék elkészül. Ehhez az almát lereszeljük, ráfacsarjuk a citrom levét. Cukorral és kevés reszelt citromhéjjal ízesítjük, aki szereti, egy maréknyi mazsolával is gazdagíthatja.

A tésztát lisztezett deszkán 3-4 mm vastagra nyújtjuk, kibélelünk vele egy tortaformát.

A leeső tésztaszéleket újból összegyúrjuk, vékonyra nyújtjuk. Fahéjas cukorral megszórjuk és szorosan felcsavarjuk.

A tölteléket a formában várakozó tészta-

pon elegyengetjük, majd a fahéjas tészta-rúdból szeletelt, fél centi vastag darabokat az alma tetejére rakosgatjuk.

Előmelegített sütőben 180 fokon 25-30 perc alatt megsütjük.

Közben a felkockázott füget a forró vajon megfuttatjuk, rászórjuk a gorombára vágott diót. Mézzel meglocsoljuk, és éppen csak addig hagyjuk a tűzön, míg karamellizálódik.

A forró süteményre kanalazzuk a mézes füget, és kihűlés után szeleteljük.

sütőtöklikőr

Hozzávalók: 25 dkg sült tök, 1 vaniliarúd, 1 tubus (kb. 15 dkg) cukrozott sűrített tej, 2 dl vodka vagy gabonapálinka.

A sült tököt összetörjük, hozzáadjuk a félbehasított vaniliarúd kikapart belsejét. A sűrített tejjel együtt turmixgépbe tesszük és finom krémesre turmixoljuk. Felöntjük az alkohollal, és jól záródó üvegbe töltve a hűtőbe tesszük. Egy-két nap szükséges hozzá, hogy az ízek jól összeérjenek, azután fogyaszthatjuk.

Tökös-aszalt-gyümölcsös pite

Hozzávalók: 30 dkg sült tök, 20 dkg liszt, 10 dkg darált dió, 10 dkg méz, csipetnyi só, őrölt fahéj, szegfűszeg, gyömbér, 5 dkg mazsola, 2 tojás; a forma kikenéséhez 5 dkg vaj; a tetejére 25-30 dkg aszalt gyümölcs és durvára vágott dió.

A sült tököt villával összetörjük. Hozzáadjuk a mézet, a darált diót, az olajat, az egész tojásokat, a fűszereket, és alaposan összedolgozzuk.

Beleszórjuk a mazsolát, és a masszát egy kivajazott kistepsibe töltjük. A tetejét elsimítjuk, dióval, mazsolával, aszalt gyümölccsel megszórjuk. Előmelegített sütőben 190 fokon 25-30 perc alatt megsütjük. Ha kihűlt, szeletekre vágva kínáljuk.

Szeretjük a növényeket. Örömet okoz szépségük, élvezzük gyümölcseiket, használjuk fájukat. De gondolunk-e rá, hogy egyes növények az emberi civilizáció, a történelem menetét is befolyásolták, háborúkat robbantottak ki, gyarmatbirodalmakat virágoztattak föl, emberek életét változtatták meg? Vajon mi lehet a titkuk?

A napraforgó virága valójában egy nagy virágzat számtalan kicsi virággal, a szélén levő sárga „szirmok”, vagyis a steril nyelvis virágok szerepe, hogy odacsalogassák a rovarokat

BEFOLYÁSOS NÖVÉNYEK

A NAPRAFORGÓ

Míg száz évvel ezelőtt csak egy-két háztartásban bukkant fel a disznózsír mellett az étolaj, az 1970-es évek elejétől rohamosan növekedésnek indult a napraforgó-étolaj fogyasztása, s mára szinte alig akad konyha, ahol ne olajjal főznének, sütnének.

Ajándék Amerikából

A napraforgó Észak-Amerika középső részén, nyílt füves területeken, a prérin őshonos. Az indiánok régóta ismerték, 3000 éves feltárt településeken is megtalálták a magját. Ették zsenge hajtásait, magját, virágjából festéket nyertek, rostjait fonásra használták, kivonatával sebeket, kígyómárást, rovarcsípést kezeltek. Az első magok 1510-ben kerültek Európába, a madridi botanikus kertbe, és hamar híre ment ennek a

gyönyörű, hatalmas virágnak. Kezdetben csak dísnövényként ültették. Itt ismerte meg a nyugat-európai körútján járó *Nagy Péter* cár, és ő vitte a magját Oroszországba az 1600-as évek végén. Hamarosan felismerték az olajban gazdag mag táplálkozásban betöltött jelentőségét, és ma is Oroszország az egyik vezető napraforgó-termesztő hatalom.

Magyarországra is mint dísnövény került, és a főúri, majd a parasztkertek virága volt. Bár az első erdélyi olajprésről már a 18.

század végéről ismerünk adatokat, olajnövényként való termesztése csak a 19. század közepétől lendült fel elsősorban a keleti országrészben, ahol az ortodox és a görög-keleti vallású lakosság szívesebben fogyasztotta az addig használt kendermag- és lenmagolaj helyett. Kezdetben csak a kukorica és a burgonya szegélynövénye volt, jó szélfogónak tartották. A kisparaszti gazdaságok után a 20. század elején csak lassan került be a nagyobb gazdaságok földjeire is.

A virágzat közepén körkben rendeződnek el és befehaladva nyílnak a hímnős csöves virágok, amelyekben a porzók előbb érnek, mint a bibe, hogy az önbeporzást elkerüljék

Az érett napraforgót idejében le kell vágni, ha sokáig hagyjuk a kertben, a madarak minden magját kicsipkedik

Ki gondolná, hogy a napraforgóolaj európai sikere vallási alapokon nyugszik? Az ortodox keresztény egyházban ugyanis nagyon szigorú és bonyolult böjti rend van, sok tilalmas böjti nappal és étellel. Az olívaolaj sem fogyasztható bizonyos napokon, de a napraforgóolaj nem tartozik közéjük. Ez indította el az európai siker útján.

A legelterjedtebb az olajgyárak végterméke, a semleges ízű, hosszú eltarthatóságú finomított étolaj

Dísz- és haszonnövényként is sok fajtáját nemesítették. Ma a nagyüzemi gazdálkodásban csak az alacsony vagy középmagas, kisse bókó és el nem ágazó, egytányérú fajtákat termesztik. A díszkertészeti nemesítők dupla, bíbor és bordó színű, kisebb-nagyobb virágú fajtákat is előállítottak. Olyan fajta is ismeretes, amely nem termel pollent, ez az allergiások körében keresett vágott virág. A napraforgó ma már szerte a világon elterjedt, sok helyen meghonosodott egytányéri. Ez az egyetlen észak-amerikai származású növény, melyből jelentős gazdasági haszonnövény lett.

Pompás virágzat, gazdag termés

A **közönséges napraforgó** (*Helianthus annuus*) nagyon magas, 1-3 méterre növő, gyors növekedésű egytányéri növény, erőteljes, mélyre hatoló gyökérzettel. Vastag dudvás, szivacsos szerkezetű szára merev szőrű, érés közben fásodó. Szórtan álló, akár 40 cm-t is elérő tojásdad, szíves levelei fűrészszélűek. A köznyelvben virágként emlegetett fészkesvirágzata egy kiszélesedő vacokból és a rajta ülő számtalan, nyelvs és csöves virágból áll. A virágzat, vagyis a „tányér”

közepén levő csöves virágok, más néven kögvirágok száma 150-1000, sárgák vagy vöröses árnyalatúak, a porzók sötétbarnák, feketék. A tányér szélén körben álló sárga nyelvs virágok 2-5 cm hosszúak.

Tudományos neve pompás virágzatára utal, a helios (nap), és az anthos (virág) szavakból áll össze. Magyar neve, hasonlóan a francia és az olasz elnevezéséhez, arra utal, hogy feje a nap felé fordul. A magyar nyelvterületen többféleképpen nevezik, a Tiszántúlon és a Nyugat-Dunántúlon napraforgónak hívják,

FORGÁS A NAP FELÉ

A napraforgó virágzatának Nap felé fordulása érdekes növénytani jelenség, úgynevezett pozitív fototropizmus. Így hívják azt a növényi mozgásformát, amikor valamely hajtás, levél vagy virág az erősebb megvilágítás fele fordul. A mozgás alapja a növekedés, a napraforgó is fiatalon, fejlődése közben áll be déli irányba, a nap felé. A jelenséget több fajnál is észlelhetjük, de megfigyelhetjük szűk utcákban, meredek lejtőkön növő fáknál is.

de a Dél-Dunántúlon tányérvirág, a Duna-Tisza közén tányérrózsa, a Dunántúl középső részén szotyola a neve.

A napraforgómag a növény termése. A fészkesvirágzatúak, így a napraforgó kaszattermése is száraz, zárt, egymagvú termés. A termés fala szürke-fekete csíkos, a mag olajtartalma 42-48%. A pirított szotyola népszerű rágcsálnivaló. A napraforgó olaja fehérjében, folsavban, vitaminokban (B₆-, E-, B₅-vitamin) és ásványi anyagokban (szelén, mangán, foszfor, réz stb.) gazdag, magas fitoszterol-tartalma miatt csökkentheti a vér koleszterinszintjét. Sütéshez, főzéshez, salátaöntetekbe is kiváló. Felhasználják a bonyolult eljárással készülő, elsősorban a francia tengerészeti ételmezésére a 19. század közepén kifejlesztett margarin készítéséhez is. Jó mézélő növény. Gyógynövény, magva vizelethajtó, hurutoldó hatású, köhögést, vesegyulladás kezelnek vele. Használják szappanok és lakkok gyártására is.

A napraforgó haszna

A napraforgót elsősorban a magokból nyert olajért termesztik. A 19-20. századig az étolajkészítés kisipari és házi tevékenység

Az egyényári vegyes ágyások szép dísze a napraforgó, és bár viszonylag gyorsan elnyílik, nagy leveleivel elvirágzás után is természetes hatást kelt a színes virágok között (Vácrátót, Nemzeti Botanikus Kert)

TUDTA, HOGY...

...az 1930-as években, a sztálinizmus ideje alatt Oroszországban indult meg a napraforgó nagyarányú nemesítése, melynek során a tányérok mérete megnőtt, a magok olajtartalma pedig csaknem megduplázódott?

Az évelőágyások fölé magasodó fűzlevelű napraforgó keskeny leveleivel szinte légies hatást kelt, annak ellenére, hogy rendkívül magas évelő

A csicsókát gyakran ültetik falusi házak kiskertjébe

A csicsóka gumója olcsó, tápláló zöldség, a modern gasztronómia felfedezettje

volt. Leggyakrabban a tökmagot, a kendermagot és a lenmagot, ritkábban a diót, mákot, éhínség esetén a Bakonyban és Erdélyben a bükkmakkot préselték olajjára. Mire a napraforgó elterjedt, már kevesebb háziipari olajütő működött, s a napraforgóolaj előállítására a 19. század közepétől inkább nagyüzemekben folyik.

Leggyakrabban sajtolással állították elő az olajat. Ritkább volt az olajfőzés, amelynél a magot összetörték, majd vízzel elkeverve felforralták, és a víz tetejére feljövő olajat lehűlés után nyerték ki. A sajtolás a termés hántolásával, a héj kiszélelésével kezdődött, majd a magvakat ledarálták és kissé megpirították, így kellemesebb ízt nyertek. Ezután került a massa a sajtolóba. A törés és pörkölés azért fontos, mert elroncsolja a növényi rostokat, s így könnyebben kinyerődik az olaj a szövetekből.

Az olajütés kifejezés még a régi technikára utal, amikor az állványzatban levő préselőlapot ékek beütésével préselték, hogy az olaj kifolyjon. Fejlettebb módszert jelentett a különféle orsós, csavaros prések használata. Ma az olajgyárak végterméke a szennyeződésektől mentes, világos, áttetsző, semleges ízű, hosszú eltarthatóságú finomított étolaj. A préselés után visszamaradt olajpogácsát állati takarmánnyként használták fel.

Csicsóka és egyéb napraforgók

A napraforgók közé közel hatvan észak-amerikai és mexikói faj tartozik számtalan alfajjal és változattal, pontos taxonómiai meghatározásuk nem könnyű feladat. Többségükben magas termetű évelő növények, melyek közül jól ismerjük a nálunk őszi virágzó és csak ritkán termést érlelő **csicsókát** (*Helianthus tuberosus*). Inulinban gazdag föld alatti szárgumója a bennszülött indiánok, majd miután Európában is meghonosodott, az öreg kontinensen a szegényebb néprétegek fontos eledele volt. A kezdetben inkább gyereksemegeként és állattakarmánnyként ismert „földi alma” a modern gasztronómia felfedezettje, sütvé, párolva, püré, leves formájában egyre népszerűbb. A szesz- és cukoripar is hasznosítja, tápszerek, pótkávék gyártásánál is felhasználják. A sárgás, rózsaszínes gumók felszíne dudoros, barázdás, nehezen tisztítható, húsa fehér, vitaminokban és ásványi anyagokban gazdag. A burgonyától eltérően nem keményítőt, hanem inulint tartalmaz. Az inulin számos növényfajban előfordul, keményítőszerű, nagy molekulájú szénhidrát, melynek energiatároló szerepe van, és általában a gyökérben vagy a gyöktörzsben halmozódik fel. Édes ízű, de mivel a szo-

A beérett tányérokat kora ősszel, mielőtt a madarak kicsipkedték volna, levágták és a ház körül szárították, majd bottal kicsépelelték. A magból olaj készült, a gúlába rakott, kemény nyé száradt szárat egyrészt tüzelőnek, másrészt kerítés, csűrök, dohánypajták falának készítésére használták, és hamuzsír, valamint papírgyártáshoz rostot készítettek belőle.

A napfényben fürdő napraforgótábla virágoskertté varázsolja pár hétre a magyar tájat

FOTÓ: FRÁTER ERZSÉBET, PIXABAY

kásos enzimek nem bontják szét, mint a keményítőt, nem emeli a vércukorszintet. A gumók magas rosttartalma meggátolja a szénhidrátok felszívódását, továbbá jótékony hatással van a székrekedésre és az elhízásra.

A napraforgó nemzetség legtöbb tagja gazdasági szempontból nem jelentős növény, de nagyobb kertek szép díszjei. A **fűzlevelű napraforgó** (*Helianthus salicifolius*) 1,5-2,5 méter magasra nő, nevét keskeny-lándzsás leveleiről kapta. A meszes talajú észak-amerikai prérin évelő növénye. Dísznövényként ültetik, sőt kertészeti fajtái is is-

mertek. Rokona, a valamivel alacsonyabb, egy-másfél méter magas **hamvas napraforgó** (*Helianthus mollis*) levele széles, szerte Észak-Amerikában előfordul prérin és utak mentén. Rizómával terjedő évelő növény. Kertekben is nagy, mutatós, összefüggő foltot képez. Európában, így nálunk is ártéri gyomtársulásokban, nedves parlagokon gyorsan terjed, néhol a természetes növényzetre veszélyt jelentő özöngyommá válhat.

Fráter Erzsébet

A SOKFÉLELÉSÉG KERTJE

Mérsékelt övi éghajlatunkat a négy évszak jelenléte teszi sokszínűvé.

Élvezhetjük a téli zúzmarát felváltó tavaszi napsugarakat és a nyári forróság után a termést beérlelő langyos őszt is.

A természetes növényvilágunk is ennek megfelelően változatos.

Sokat tehetünk azért, hogy a tudatosan tervezett és megépített kertjeink is ennek a sokféleségnek legyenek részei.

Néhány megvalósult példán keresztül megmutatjuk, hogyan működik a valóságban.

ÖRÖKZÖLDEN

Akik állandóságra töreksenek, azoknak jellemzően az olyan kertek tetszenek, melyekben az örökzöld növények vannak túlsúlyban. A zöld sokféle árnyalata is lehet változatos. Ezekben a kertekben ugyan kevesebbet kell a lehulló virágszirmok, termések és őszi lombok összegyűjtésével foglalkozni, cserében azonban sok elvész az élővilág sokféleségéből, színeiből, illataiból, mozgalmaságából.

SOKSZÍNŰSÉG A TETŐKÖN

Az épületek teteje évszázadok óta a növények otthona is, még ha keveset is tudunk erről. A növényzet és az ültetőközeg, a tetőszigetelés és az épületek szerkezeti rendszerre szerves egységet képez. Típusai közül igazán a biodiverz zöldtetők viszik fel az élővilág sokszínűségét a tetőkre. A 10 centiméternél vastagabb ültetőközegben élő vegetáció legalább 25-30 növényfajból áll. Ezek jellemzően olyan őshonos növények, melyek az adott ökológiai viszonyok között tökéletesen életképesek. A sokféleség lényegének megfelelően ez a tető a növények mellett az állatoknak is kedvez. Önfenntartó élőhelyek tudnak létrejönni, mert a fajgazdagság, az állatoknak kitett búvóhelyek (sziklák, kövek, fatörzsek), az áttelelést, költést segítő rovarhotelek, a nedvességet biztosító területek együtt járulnak hozzá ehhez.

TÓ TERMÉSZETESEN

Mintha egy természet által létrehozott tó partján állnánk, annyira sokszínű az, amit látunk. Pedig ember alkotta meg, aki a sokféleség fontosságát tartotta szem előtt. A tó térnövelő látványeleme a kertnek, az ember számára pedig a víz és az ott élő állatok hangján keresztül a nyugalom, az ellazulás tere. Madarak, rovarok is felkeresik a vizet szomjuk oltására és fürdőzésre, közben pedig beporozzák a környező virágokat, gyümölcsstermő bokrokat. A hátsó sövény véd a kíváncsi tekintetek elől, és a madaraknak fészkelési lehetőséget ad, a termékek révén pedig táplálja is őket. A tó körüli kissé szabálytalan alakú parti sávot teljesen birtokba vették a növények, biztosítva a fürdőző természetes tisztántartását.

A méhek kedvencei

Magyar név	Latin név
Abélia	Abelia-fajok
Búzavirág	Centaurea cyanus
Hortenzia	Hydrangea-fajok
Kasvirág	Echinacea-fajták
Kerti borágó	Borago officinalis
Kerti kakukkfű	Thymus vulgaris
Levendula	Lavandula-fajok
Macskamenta	Nepeta x faassenii
Méhbalzsam	Monarda-fajták
Mezei iringó	Eryngium campestre
Mezei katáng	Cichorium intybus
Orvosi zsálya	Salvia officinalis
Orbánkfű	Hypericum-fajok
Sudárzsálya	Perovskia atriplicifolia
Rézvirág	Zinnia elegans

A lepkék kedvencei

Magyar név	Latin név
Bodza	Sambucus nigra
Bugás lángvirág	Phlox paniculata
Indás ínfű	Ajuga reptans
Izsópfű	Agastache foeniculum
Kasvirág	Echinacea-fajták
Kékszakáll	Caryopteris-fajok
Kokárdavirág	Gaillardia-fajok
Közönséges cickafark	Achillea millefolium
Menta	Mentha-fajok
Nyári orgona	Buddleja davidii
Óriás verbéna	Verbena bonariensis
Pompás kúpvirág	Rudbeckia fulgida
Sétányrózsa	Lantana camara
Szurokfű	Origanum vulgare
Terjőke kígyószisz	Echium vulgare

DÍSZNÖVÉNYEK ÉS ZÖLDSÉGEK HARMÓNIÁBAN

Az előtérben évelők, kissé távolabb kicsi zöldséskert, a háttérben lombhullató cserjék. A palástfű (*Alchemilla mollis*), az árvalányhaj (*Stipa arundinacea*), az alangfű (*Imperata cylindrica 'Red Baron'*), a bordó lombú tollborzfü (*Pennisetum setaceum 'Rubrum'*) változatos, szabálytalan telepítésben tökéletesen fedik a talajt. A tulajdonosok hagyták, hogy az adott területet benőjék töveik, így a talaj védve van a kiszáradástól és az eróziótól, az alattuk élő rovarok, mikroszkopikus élőlények árnyékot és nedvességet kapnak. A közvetlenül egymás mellé telepített dísz- és zöldséskert is segíti a beporzó rovarokat és a madarakat élelemmel, költési hellyel. A család az egyik pihenőhelyét is itt alakította ki.

FOTÓ: MEGYESI ÉVA, DEZSÉNYI PÉTER

GYÓGYFÜVEKKEL FŰSZEREZVE

A fűszereket és a dísnövényeket vegyes ültetésben nevelik együtt. Láthatóan az egynyáriak, évelők és néhány virágzó cserje adja a díszérték nagyobb részét, de a tövek között ott van egyebek között a petrezselyem, a metélőhagyma, a bazsalikom, a rozmarin, az angyalgyökér, a törpe paradicsom és paprika is. Minden felszabaduló helyet igyekeznek ismét hasznosítani, így mindig van táplálék és látvány embernek és beporzónak egyaránt. A szomszédok helyes megválasztásával a növények természetes hatóanyaguknak köszönhetően egymást is védik a kórokozókkal szemben. Kialakul a természetes növényvédelem. A szerves mulcsnak és a tövek záródásának köszönhetően a gyomlálási munkákra is lényegesen kevesebb időt kell szánni. Ilyen vegyes kertnek köszönhetően lesz mindig friss vágott virág a vázában és friss fűszer, zöldség egy többtagú család asztalán. Mindenki kiválaszthatja azt a színvilágot, azokat a kedvenc növényeket, amiket látni szeretne az ágyásban. Egy ilyen vegyes kert is pontosan tükrözheti a tulajdonos ízlésvilágát.

ÉVELŐKKEL VÁLTOZATOSAN

Az évelőágyás nyár végi látványa ez. A tövek őszenőttek, gyomlálásra szinte már nincs is szükség.

A kertfenntartó feladata, hogy a fajták változatosságát fenntartsa azzal, hogy nem engedi az agresszívan terjeszkedők térhódítását. Habitusok, levélformák, virágalkatok és virágporok sokasága van itt is, köszönhetően a cickafark, az őszirózsa, a kúpvirág, a napvirág, a kanadai aranyvessző és a díszfűfajták sokaságának. Látvány az emberi szemnek és táplálék a beporzó rovaroknak, egyaránt a természetesség jegyében. Emellett a rézsűvédelemben is szerepe van a záródó növényállománynak, amely megakadályozza a víz- és széléroziót.

ÚJRAHASZNOSÍTVA

Régi tárgyak, használati eszközök, bontott burkolatok, vesszők, elhalt fatörzsek, kövek és sziklák új értelmezést nyerhetnek a kertben. Használjuk a fantáziánkat, keressük meg a régi tárgyak helyét az új körülmények között. Futtassunk növényeket a falra, telepítsünk évelőket vagy egynyáriakat a támfal réseibe, ültessünk megkopott edényekbe kedves virágokat, használjunk például egy régi, törött szekérekereket dekorációként. Hozzunk létre árnyas múltidéző sarkot, ahol leülhetünk egy kicsit. Vagy ötvözzük a múlt elemeit az egészen újakkal, modernekkel, hogy bemutassuk az idő végtelenségét.

Megyesi Éva

BESZÉDES NEVEK A-Z

Sorozatunk eddigi részeiben is sok példát mutattunk olyan szavakra, amelyeket több növénynévnél is felhasználtak, vagy egészében, vagy előtagként. Vannak viszont olyanok is, amelyek bár megtévesztő módon hasonlítanak egymásra, mégsem ugyanazt jelentik, nem ugyanaz a forrásuk. Aki jobban elmélyed a tudományos nevek birodalmában, mindenre találhat számtalan példát.

A közkedvelt és ismert lepkeorchidea tudományos neve, a *Phalaenopsis* azt jelenti: lepkeszerű (phalaina = lepke, opsis = olyan, mint).

A korallberkenyék nagyon kedvelt díszcserjék. Latin nevük, a *Photinia* a görög photos = fény, illetve photeinos = fényes szóból ered. Azért kapták ezt a nevet, mert leveleik egy viaszos bevonatnak köszönhetően nagyon fényesek. Legismertebb és legkedveltebb a *Photinia x fraseri*, amelynek 'Red Robin' fajtája azért különösen kedvelt, mert vörösen hajt ki a benne lévő antociánpigmentnek köszönhetően, amely a fiatal levelek védelmét szolgálja, hogy az erős napon ne égjenek meg. Ahogy a levelek fejlődnek és kialakul a viaszos bevonat, a vörös pigmentre már nincs szükség, elbomlik, és a levelek sötétzöldekké válnak.

A plumarius azt jelenti: tollas. Talán nem is kell magyarázni, hogy ennek a kis szegfűnek miért *Dianthus plumarius* a neve.

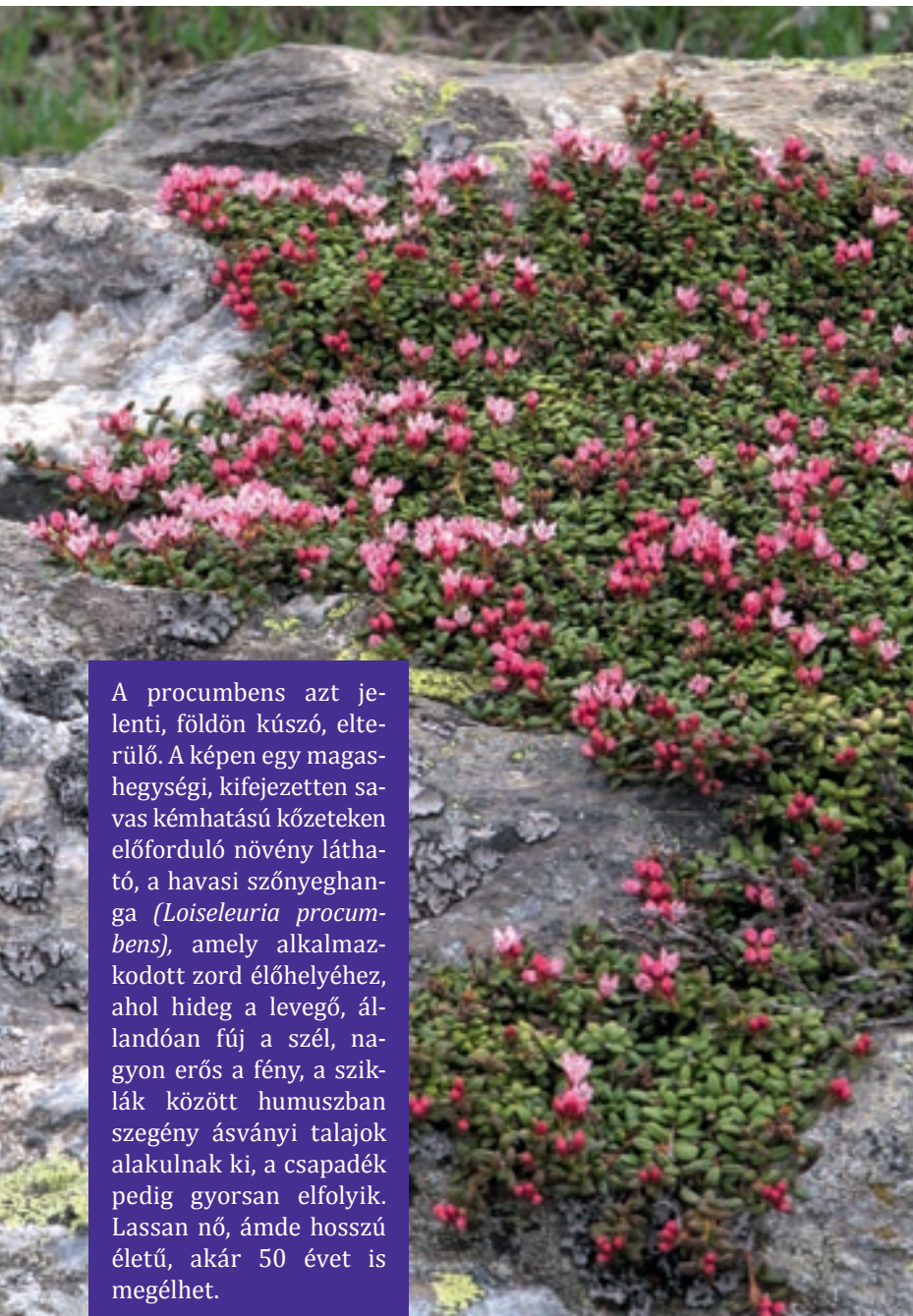
A gyönyörű és illatos virágú trópusi fa, a frangipáni latin neve, a *Plumeria*, bár hasonlít a „tollas” jelentésű plumariushoz, semmi köze hozzá. Charles Plumier francia ferences szerzetesről (1646–1704) kapta a nevét, aki a trópusokon járva sok részletes rajzot és leírást készített az ott élő virágos növényekről és páfrányokról. Ezenkívül ő indította el azt a szokást, hogy növényeket emberekről nevezzenek el.

A pratensis, pratense szó a latin nevekben azt jelenti, mezei, réti. A képen a réti gólyaorr (*Geranium pratense*) látható. Magashegyi réteken él vadon, de termesztik is, kertjeinkbe is beszerezhetjük.

A pulchellus, pulchella jelentése csinos, sármos. A képen az őszi virágzású *Crocus pulchellus*, vagyis csinos krókusz látható.

A procumbens azt jelenti, földön kúszó, elterülő. A képen egy magashegységi, kifejezetten savas kémhatású kőzeteken előforduló növény látható, a havasi szőnyeghanga (*Loiseleuria procumbens*), amely alkalmazkodott zord élőhelyéhez, ahol hideg a levegő, állandóan fúj a szél, nagyon erős a fény, a sziklák között humuszban szegény ásványi talajok alakulnak ki, a csapadék pedig gyorsan elfolyik. Lassan nő, ámde hosszú életű, akár 50 évet is megélhet.

A pettyezetett tüdőfű pöttyös-foltos levele a régiókat a beteg tüdőre emlékeztette, ezért a növénynek a *Pulmonaria* nevet adták (a pulmo latinul tüdő).

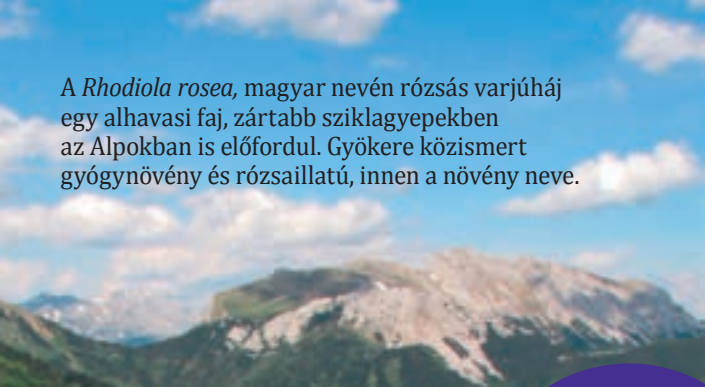

A racemosus, racemosa azt jelenti, fűrtös, és nyilván a virágzatra, na meg az ebből keletkezett termésre utal. A képen a *Danae racemosa* látható.

A reticulatus, reticulata jelentése hálós. Ez vonatkozhat a növény szirmainak mintázatára, a hagymára, vagy éppen a levelére, mint ennél a kis alpesi, talajon kúszó fűzfélénél, amelynek neve *Salix reticulata*. A Salix egyébként a fűzfák ókori latin neve, és eleinte fűzfakéregből nyerték a szalicilsavat, ami a jól ismert aszpirin alapanyaga.

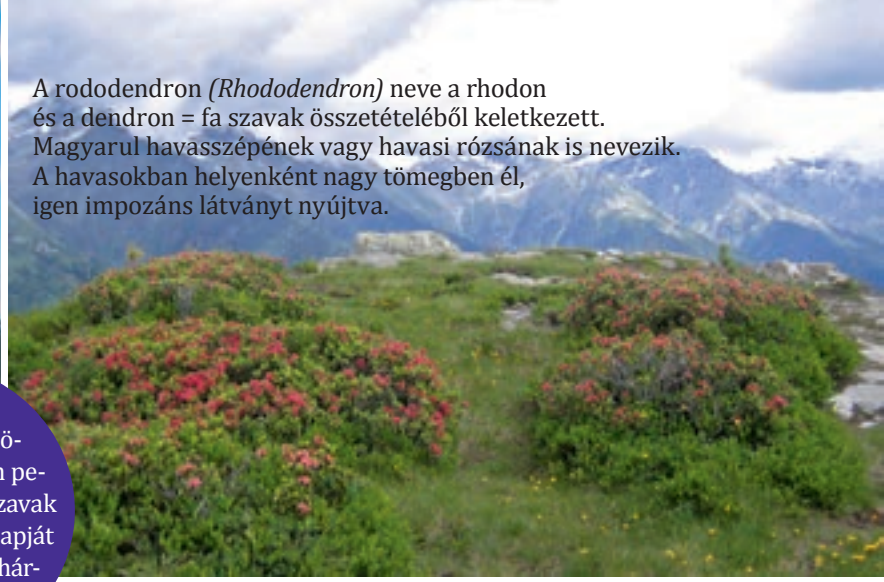
A *Rhodiola rosea*, magyar nevén rózsás varjúháj egy alhavasi faj, zártabb sziklagyepekben az Alpokban is előfordul. Gyökere közismert gyógynövény és rózsailatú, innen a növény neve.

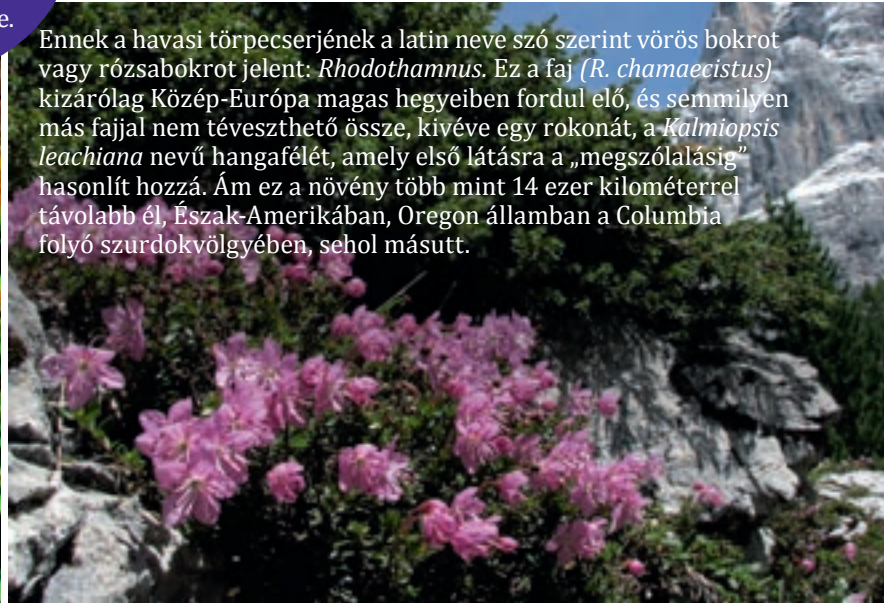
A rhodo ógörög nyelven vöröset jelent, a rhodon pedig rózsát. Ezek a szavak több növénynév alapját képezték, itt most hármat mutatunk be.

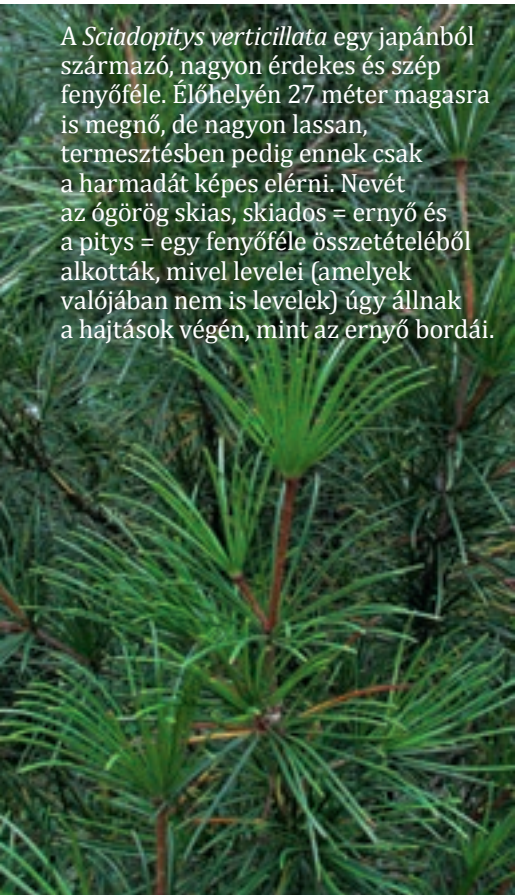
A rododendron (*Rhododendron*) neve a rhodon és a dendron = fa szavak összetételéből keletkezett. Magyarul havasszépének vagy havasi rózsának is nevezik. A havasokban helyenként nagy tömegben él, igen impozáns látványt nyújtva.

Ennek a havasi törpecserjének a latin neve szó szerint vörös bokrot vagy rózsabokrot jelent: *Rhodothamnus*. Ez a faj (*R. chamaecistus*) kizárólag Közép-Európa magas hegyeiben fordul elő, és semmilyen más fajjal nem téveszthető össze, kivéve egy rokonát, a *Kalmiopsis leachiana* nevű hangafélélet, amely első látásra a „megszólalásig” hasonlít hozzá. Ám ez a növény több mint 14 ezer kilométerrel távolabb él, Észak-Amerikában, Oregon államban a Columbia folyó szurdokvölgyében, sehol másutt.

A *Sciadopitys verticillata* egy japánból származó, nagyon érdekes és szép fenyőféle. Élőhelyén 27 méter magasra is megnő, de nagyon lassan, természetesen pedig ennek csak a harmadát képes elérni. Nevét az ógörög skias, skiados = ernyő és a pitys = egy fenyőféle összetételéből alkották, mivel levelei (amelyek valójában nem is levelek) úgy állnak a hajtások végén, mint az ernyő bordái.

A sativus vagy sativa több növénynévben előfordul, olyanokban, amelyeket az ember már természetesen vont, mert ezt jelenti a szó. A bükkfafélék családjába tartozó szelídgesztenye (*Castanea sativa*) Nyugat-Ázsiától a Balkánig gyakorta hegyi erdősegeket alkot, de ehető termése miatt már az ókortól kezdve termesztik. Váltivarú barkavirágzatainak felső részén található a porzós, alján pedig a nőnemű virágok.

A salveo, salvus azt jelenti latinul, hogy egészséges. Valószínűleg innen a zsálya latin neve (már az ókori Rómában is), a *Salvia*, hiszen ma már az orvostudomány is elismeri gyógyhatásait. A képen a meranói Trauttmansdorff kert zsályagyűjteménye látható.

Összeállította: Józsa Kata

KÜLÖNLEGES HÁRSÁK

Van-e, aki a hársakat
nem ismeri?

A leggyakrabban ültetett
díszfák közé tartoznak,
mindenki találkozhat
velük utcán, kertekben,
parkokban és a természetben
egyaránt.

Bevallom, nagy kedvenceim
közé tartoznak.

Magyarországon minden törté-
neti kertstílusban szívesen alkal-
mazták, sok nevezetes öreg hárs
csodálható meg az ország szá-
mos településén.

A z európai kultúrákban őszi jelentősé-
ge van, kontinensszerte számtalan
történettel felruházott, matuzsálem
korú példánnyal lehet találkozni. Különö-
sen a szláv népeknél örvidenek a hársak
megkülönböztetett tiszteletnek, a lengye-
lek például a júliust is „hárshónapnak”
(lipiec) nevezik. Országszerte sok helység-
és más földrajzi nevünk ered a hársaktól
(Hárságy, Hárskút, Harsány, Hárshegy).
Rendszertani felfogástól függően 23-40 fa-
termetű faj tartozik a hárs (*Tilia*) nemzet-
ségbe, valamennyi az északi félteke mérsék-
elt éghajlatú és szubtrópusi területein él.
Hagyományosan a hársfélék (*Tiliaceae*)
családjába tartoztak, de az újabb rendszer-
tani szeszély a mályvafélék (*Malvaceae*)
családjába separta be őket. Az északi félte-
ke mérsékelt éghajlatú és szubtrópusi terü-
leteinek dombvidéki, hegyi erdeiben, szur-
dokaiban élnek, lombhullató fák. Csak Kí-
nában 20 faj él.

Ebben a cikkben nem közismert, de dísz-
kertészetiileg igen figyelemreméltó ázsiai
hársakat mutatok be.

Szálkáslevelű hárs

Kerekded koronájú, lombhullató fa a 25
méter magasra növő **szálkáslevelű hárs**
(*Tilia henryana*). Kérge világosszürke, si-
ma, idősebb korban hasadozott, hajtásai
sárga vagy fehérsárga csillagszőrökkel
molyhosan borítottak. A szórt állású leve-
lek kerekdedek, gyakran aszimmetriku-
sak, 6-12 cm hosszúak és ugyanolyan szé-
lesek, felszínük kopaszodó, jellegzetes sötét
fénylő tengerzöld, fonákuk sűrűn csil-
lagszőrös, jóval világosabb. A levéllemez
szíves vállú, röviden kihegyezett, szélén
feltűnő, hosszú, rojtos hatást nyújtó fo-
gakkal. A levelek kihajtáskor kezdetben
ezüstösek, majd vöröslő színűek. A 10-12
cm hosszú, csüngő virágzatokban 30-100

A szálkáslevelű hárs őszi lombja

Különleges levelei

Virágzó ága

virág is nyílhat, rendkívül erős illatúak. Termései ötélűek, fásak, molyhosak. Hazájában júniustól virágzik, Magyarországon azonban július végétől, augusztus elejétől nyílik.

Szokatlan, nagyon mutatós levélzete és bőséges, erős illatú virágzása a fő vonzereje. Őszi lombszíne élénksárga. Könnyen nevelhető, viszonylag lassú növekedésű, napra, félárnyékba ültethető, utcasorfának, szoli-

ternek alkalmas, nem válogat a talajokban, de a jó vízelvezető talajt előnyben részesíti. Virágainak illata és méze más hársokétól különbözve egészen szokatlanul fűszeres. Közép- és Kelet-Kínában, a Jangce folyó körzetében honos, ahol elegyes lomberdőkben, hegyi lejtőkön, szurdokokban él 500-1200 méter magasságban. Templom- és palotakertekben számos sok évszázados példány látható.

MAGYAR HÁRSOK

Magyarországon három hársfaj honos: az ezüst hárs (*Tilia tomentosa*), a kislevelű hárs (*Tilia cordata*) és a nagylevelű hárs (*Tilia platyphyllos*). A hársak a legmutatósabb, legismertebb és legjobban alkalmazható díszfák közé tartoznak. Utcasorfának, parkfának, szoliternek egyaránt kitűnők. A magyar hársnemesítés komoly hagyományokkal és eredményekkel büszkélkedhet, kiváló, jól bevált fajták egész sorát állították elő szakembereink, *Józsa Miklós*, *Barabits Elemér*, *Nádasi Mihály*, *Sipos Elek* és *Schmidt Gábor*.

Templomhárs

Szintén lombhullató fa a **templomhárs** (*Tilia miqueliana*), amely 10-20 méter magasra nő. Kérge sima, szürkésfehér, ágai sárgásbarnák, molyhosak. A levelek igen változékonyak, tojásdadok-kerekdedek, kissé háromszögűek, kihegyezettek, 9-12 cm hosszúak, fonákuk szürke vagy sárgásszürke csillagszőrökkel borított, felszínük kopasz. A levélváll szíves, erősen aszimmetrikus, a levél széle élesen fogazott. A 6-8 cm hosszú, szürkén molyhos kocsányú virágzatokban 3-12 kellemes illatú virág is nyílhat július elején. A termékek fásodók, kerekdedek, nem bordázottak, bibircsesek, molyhosak.

Kínában és Japánban igen régóta és nagyon gyakran ültetik buddhista templomok udvarában azokon a területeken, ahol az éghajlat nem kedvező a buddhizmus szent fájának, a szent fügefának vagy buddhafának

A templomhárs virágai

Termései

Levélzete

SOKFÉLEKÉPPEN HASZNÁLJÁK

A hársak hasznossága közismert. Egyes fajok virágzatából ízletes élvezeti vagy gyógytea főzhető megfázás, köhögés, láz, fertőzések, gyulladások, magas vérnyomás és fejfájás kezelésére. Bőséges méhlegelő, mézük jellegzetes zamatú, kiváló minőségű. A hársak fája értékes, puha, világos, nem szálkásodó, könnyen faragható, feldolgozva igen mutatós. A középkortól templomi szoborfaragványok egyik kedvelt anyaga, ebből készültek például a felvidéki szárnyasoltárok. A hárs szó finnugor eredetű és „fakéreg, háncs” jelentéssel is bír. A hársak kérgeből hagyományosan jól használható kötőanyag, „háncs” készült.

(*Ficus religiosa*) a telepítésére, mert megjelenése kissé emlékeztet rá. Fáját díszítő faragásoknál használják.

Eredeti hazája Kína keleti tartományában van, ahol egyes völgyi erdőkben él 10-800 méter magasságban. Természetes élőhelyén már ritka.

Aprólevelű hárs

Csinos, karcsú koronájú lombhullató fa az aprólevelű hárs (*Tilia kiusiana*), amely általában 20-25 méter magasra nő. Törzsének kérge szürkésbarna, vékony lapokban leváló. Rügyei fénylő pirosak, ágai igen vékonyak, kecsesek. Levelei hosszúkásak, tojásdad-lándzsásak, rövid nyelűek, aprón fogazottak, hosszuk 4,5-7 cm, alakjuk enyhén szíves. A virágzatok csüngők, tömöttek, 10-30 virágból állnak, júliusban nyílnak. A termések gömbölydedek, 4-5 mm átmérőjűek, nem bordásak.

Japánban honos Honsú délnyugati szélén, valamint Sikoku és Kjúszú szigeteken. Örök-

zöld-lombhullató egyes hegyi erdőkben nő 700 méter magasságig.

Kiváló tulajdonságok

A bemutatott fajok különleges díszértéke a többi hárstól való eltérésükben is rejlik. Termetük, koronahabitusuk, leveleik formája, virágzatuk, nyílási idejük mind szokatlan. Viszonylag lassú növekedésűek, de hosszú életűek. Teljes napfényre vagy félárnyékba ültethetők szoliterként és kisebb csoportokba. Laza, tápdús, mélyrétegű talajokon érzik jó magukat, tömör, rossz vízgazdálkodású talajokon sínylődnek. Mivel hegyvidéki növények, az egyenletes vízellá-

Az aprólevelű hárs virágzó ága

Virágai

Kihegyezett levelei

FOTÓ: FRÁTER ERZSÉBET

tást, száraz időszakban az öntözést meghálálják. A metszést elviselik, de nem igénylik. Teljesen télállóak. A hársaknál általánosan előforduló kórokozókra (levélfoltosság, gnomónia) és kártevőkre (kis farontó, kagylós pajzstetű, hárs-levélatka) kevésbé fogékonyak.

Mindhárom faj őszi lombszíne szép arany-sárga. Az aprólevelű hárs első pillantásra nem is látszik hársnak levelének mérete és alakja miatt, minden miniatúrnek tűnik rajta. A templomhárs érdekes levélformája, nagy virágai és termései miatt tűnik ki. A szálkáslevelű hárs díszértékét egészen különleges levelei, nagyon dús, bókoló virágzatai és erősen fűszeres, messziről érezhe-

tő illatú, nyár végén nyíló virágai adják. Ezeknek a fajoknak a virágzati felleveleik is látványosak, ezek egyébként a magvak szél hátán való messzebbre repítését szolgálják.

Hársak alatt

A hársakat elsősorban magvetéssel lehet szaporítani, bár a magok sokszor elfekszenek és kiszámíthatatlanul kelnek. A ritka fajok és a fajták fő szaporításmódja az alvószemzés, és esetleg a dugványozás is számtításba jöhet.

A cikkben szereplő hársak a Nemzeti Botanikus Kertben, Vácrátóton szépen díszlenek. Több évtizedes példányok is vannak belőlük.

A szálkáslevelű hárs több árudában és faiskolában kapható hazánkban, a másik kettő nyugati faiskolákban szerezhető be. Kiváló tulajdonságaik miatt minden kertbarátnak melegen ajánlom ültetésre őket.

A házunk sarkánál egy természetes négylevelű hárs áll, I. (Öreg) Rákóczi György nagyságos fejedelmünk kedvenc zborói – azóta elpusztított – kastélyából, amelynek kertjében híres kettős hársfasor állt. A fejedelem minden levelét így keltezte: „Datum Zboroviae sub centum tiliis”, azaz kelt Zborón, a száz hárs alatt. Ez a cikk viszont csak egy hárs alatt kelt Vácrátóton.

Kósa Géza

Jó taplók és rossz taplók

A gombák sokak számára titokzatos élőlények. Bár jó néhányuk a talajból bukkan elő és olyanformán növekedik, mintha növény lenne, mégsem lehetnek növények, hiszen nincsenek zöld színtestek és nem képesek a fotoszintézisre. Akkor állatok?

Nem, hiszen nem legelésznek, mint a növényevők, és egymást sem falják fel, ahogy a húsevő állatok teszik. El kell fogadnunk, hogy a gombák az élőlények teljesen különálló országát alkotják a növények és az állatok mellett. A gombákról már irdatlan mennyiségű információt felhalmoztunk, de ez még mindig csak töredéke annak, ahogy a gombák ökoszisztémái működnek. A meglévő információkat a biológia rugalmasságával kell kezelnünk, azaz nem állandóak, gyakran és sokszor teljesen kiszámíthatatlan módon változnak meg.

Belátható, hogy az a rendszer, ami ilyen összetevőkkel bír, egy olyan kártyaparthoz hasonlít, amit ismeretlen szabályok szerint játszanak egymás nyelvét nem beszélő népek, egy tök sötét szobában.

Azért ne essünk pánikba, mert ha az eleménk nem is képes az egész Földet a szó szoros értelmében behálózó globális gombarendszert felfogni, azért kicsiny logikai gombakapcsolatok és jól érzékelhető gombalátványok még könnyűszerrel megérthetőek, feldolgozhatóak. Itt vannak például a taplók. Mindenki tudja, hogy ha kinő egy fán valami, úgy, mintha egy ferde fül lenne, akkor az a tapló. Jól értesültek azt is hozzáteszik, hogy taplógomba.

A jó taplók

A gombák egy része a talajban él, és korhadéklakó élőlényként a lebontó folyamatokban vesz részt. Mondjuk, valamilyen okból kifolyólag elpusztul egy fa, és a szerves anyagait ezek a korhadéklakó, idegen szóval szaprofita gombák kezdik el egyre kisebb és kisebb egységekre bontani. A bomlás során keletkező anyagokat és a felszabaduló energiát fogják ezek a gombafajok hasznosí-

KULCSINFORMÁCIÓK A GOMBÁKRÓL

- Változatos megjelenésűek: lehetnek egy- és többsejtűek, szabad szemmel vagy láthatóak, vagy nem.
- Szaporodásuk sokrétű: spórákkal vagy a testük feldarabolódásával is működhet.
- Élőhelyük is sokféle: megjelenhetnek a talajban, az élőlényeken, sőt az élőlények belsejében is.
- Táplálkozásuk történhet élőszködő és/vagy korhadéklakó módra.

tani, részt vállalva ezzel a szerves anyagok örökös körforgásában, amit életnek is nevezhetünk. Ezekkel az élőlényekkel a legtöbbünk könnyedén tud rokonszenvezni, hiszen senkinek és semminek nem ártanak,

sőt, segítenek a szerves hulladék, a kivágott fák helyén maradt gyökerek, a földre hullott ágak eltüntetésében, humusszá alakításában.

Erdőben, parkokban sétálva egy-egy fatuskón gyakran láthatunk változatos gombatermőtesteket, amik ezeknek a lebontó élőlényeknek a szaporodását segítik, spórákat rejtenek. A gombák sejtjei fonalakat (hifákat), összegubancolódba pedig fonalkötegeket (micéliumot) alkotnak. Ezek a talajszemcsék között fejlődnek, és ha rábukkannak egy nagyobb tömegű táplálékra, például egy elhalt fatönkre, a gomba a bőséges táplálkozásnak köszönhetően turbó fokozatra vált, fonalival behálózva a fatönk szivacsos tömegét, felhasználja, feléli annak szerves anyagait és az abban tárolt energiát, majd összesűrűsödő gombafonál-tömegéből termőtesteket képez, amelyek spórákat, szaporítósejteket rejtenek magukban. Ezeket a látványos, sokszor zavarba ejtő alakú és különleges termőtesteket hívja a köznyelv taplónak.

A rossz taplók

Van azonban a taplós filmnek egy második része is, amely azokról a taplókról szól, amik nem ilyen udvariasak, hogy először megvárják, míg a fáink szépen visszaadják a lelküket a Teremtőnek, és utána tapintattal, halkanszdben, finoman bontják le a testüket, hanem kegyetlenül rátámadnak az élő fákra is. Ezeket a kórokozók közé soroljuk, hiszen járványos megbetegedést, régiesen szólva kór-ságot okoznak. Ha mechanikai sérüléseken, letört vagy lemetszett ágak helyén vagy felrepedt kérgen keresztül jutnak be a növénybe, akkor a tudomány sebsparazitának hívja ezeket a fajokat. A fák úgy épülnek fel, hogy védekezni tudnak az ilyen korhadásokat okozó sebsparazita fajok ellen. A fenyők például gyantát termelnek, és ezzel zárják el a támadók útvonatát, a fiatal, életképes fák pedig a gyors sejtosztódásukban bíznak: kisebb se-beik olyan gyorsan hegednek be, hogy a farontó gombáknak esélyük se legyen megkezdeni a fejlődést, a parazita életmódot.

A fák nagyobb felületű vagy roncsolt sebei azonban már csak nagyon nehezen vagy egyáltalán nem forradnak be. Nyitott kapuk, hiszen utat jelentenek a sebeket keresztül támadó gombáknak, így jó néhány taplófajnak is. Ezek a fák sok esetben már legyengült példányok: vagy koruknál fogva veszítették el életképességüket, vagy a városi kedvezőtlen körülmények miatt gyengültek le. Maga a seb kialakulása is nagymértékben rontja a növény túlélési esélyeit, hiszen nagy felületénél fogva óriási mennyiségű víz párolog rajta keresztül, és a szövetsérülések miatt fokozódó növényi légzés is rengeteg energiát von el a fától.

A halálos fűnyíró

Ha a gombák nagy, mindent átfogó egyenletét nem is tudjuk felfogni, még mindig megismerkedhetünk egy kisebb volumenű egyenletünkkel, ami a városi fákat, a városi kertészkedést és a taplókat, a farontó gombákat érinti. Ez az egyenlet egy érdekes, de szomorú tényre hívja fel a figyelmet. A statisztikák szerint a városi fák legnagyobb része miatt pusztul el, hogy a zöldfelületek fenntartása, konkrétan a fűkaszáások során megsérül a fiatal fák gyökérnyaka. Furcsa, nem? A fák tömeges elvesztéséért éppen a fákat elültető, és azokat gondozó kertészkedés a felelős. Járjuk körbe egy kicsit alaposabban ezt a jelenséget, hogy könnyebb legyen megérteni.

A városokban telepített fákat faiskolákban állítják elő. A kertészetek érdeke az, hogy a csemete minél hamarabb eladható, szabványos méretűvé cseperedjen, ezért mindent megtesznek, hogy a fiatal fák gyorsan és életerősen fejlődjenek. A törzseket a faiskolai álló-

mány sűrűn álló példányai árnyékolják, a rendszeres öntözés, a növényvédelem és a tápanyagok utánpótlása megoldott. Az ilyen helyen élő növények sejtjei nagyok, szöveti állományuk ritka, lágy. Ez elsősorban a fásodott részek alapszöveti területeire igaz, így például a gyökérnyakra. Természetes körülmények között a nagy fák árnyékában növekedő magoncok nagyon lassan tudnak csak fejlődni, emiatt a sejtjeik

A kivágott fák elhalt tuskói rengeteg korhadéklakó élőlénynek, így sokféle taplógombának is élőhelyül szolgálnak

A korhadéklakó taplógombák fontos szerepet töltenek be a szerves hulladékok lebontásában, komposztá alakításában

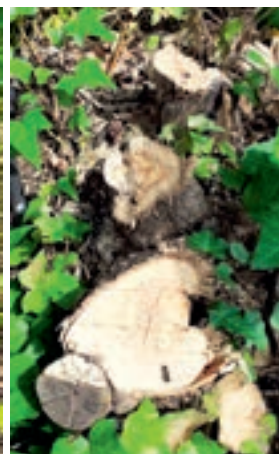
Egyes taplófajok az élő fákat is képesek megtámadni: termőtesteik leggyakrabban a fák törzsein jelennek meg

Egyes gombafajok megtámadhatják a már kiszáritott, feldolgozott, beépített, sőt felületkezelt építőipari faanyagokat is. Kertekben leginkább a pergolák szerkezetét károsítják

A leggyakoribb mechanikai sérülések: a motoros kaszálás okozta gyökérnyaki sebzések, a szakszerűtlenül ifjított diszcszerjék metszlapja, a helytelenül lemetszett ágak felülete és a be nem forradó fagyalécek, repedések

kicsik, kemények, ellenállóak. A fiatal növények kérge még amúgy is vékony, sérülékeny, hiszen nem, vagy alig indultak be a kéregrészeken a parásodási, vastagodási folyamatok.

A telepítéskor alapelv, hogy a fiatal növénynek igyekezzünk jó körülményeket teremteni. Ezért ültetésnél fellazítjuk a talajt, és nagyobb mennyiségű szerves anyagot, trágyát, komposztot juttatunk az ültetőgödörbe. Nem

szerves anyaggal, faaprítékkal, fenyőkéreggel jó vastagon betakarjuk. Csakhogy észre kell vennünk, hogy mindaz, ami a fiatal fának kedvez, tökéletesen megfelel a talajlakó, korhadéklakó élőlényeknek is. Ez a gombák számára megfelelő televény, ez a melegágy adja az egyenletünk második tagját.

Elültettünk tehát egy jó karban lévő fiatal fát, minden földi jót megteremtve számára a tele-

pítés során. Csakhogy mostantól fogva nem a faiskola védett közegében kell továbbfejlődnie, hanem egy szennyezett levegőjű, síkosságmentesítő anyagokkal agyonszórt, légköri aszályllyal, tűző nappal, alacsony páratartalommal megvert városi környezetben. Nem ritka, hogy a talaja a környező járműforgalom miatt meg is tömörödik, levegőtlené válik, sőt előfordul, hogy az arra járó kan kuttyák is megkínálják egy kis tömény ammóniával... a vandallizmusra már nincs is szükség. A fák a hirtelen megromló, megváltozó életfeltételek sokkhatása miatt legyengülnek. Ez a legyengült állapot tekinthető az egyenet harmadik tagjának.

És végül megérkezik a fiatal fa életébe a végzet. Még hozzá egy kertész, egy „damilos” motoros kasza képeiben. A kaszálás során lenyírja a fa körül előtörő gyomokat, a felmagzott fűszálakat. Ez már bőven elég ahhoz, hogy a néhány sejtsornyi vastag kéreg megsérüljön, felrepedjen, és a mechanikai sérülés megnyíló kapuként szabad utat engedjen a farontó gombáknak, sebszervezeteknek. Hasonló hatást eredményeznek a kapálás során ejtett talajfelszíni sebek és a fagyrepedések, fagylyekek is. Tehát ez a nyílt seb, ez a mechanikai sérülés az, ami az eddig emlegetett rendszer negyedik és egyben utolsó tényezője.

Sajnos szinte törvényszerű, hogy ilyenkor az egyenlőséggel másik oldalán csak egyetlen szomorú dolog állhat, mégpedig a fiatal fácska pusztulása.

Megérkezett a hasadtlemeztű gomba

Kapargassuk meg egy kicsit az egyenetnek a gombás összetevőjét, hiszen valami nem stimmel. Eddig arról volt szó, hogy a taplók vagy korhadéklakók, vagy kórokozók. Most meg, mintha összemosódna ez a két áramlat. Mert hogy így is van. Az utóbbi időben kiderült, hogy jó néhány gombafaj képes egyszerre, a körülmények függvényében jámbor lebontó és támadó élősködő is lenni. Ezt már korábban is megfigyelték egy-egy fajnál, de a tapasztalat azt mutatja, hogy több faj vagy fajcsoport képes erre, semmint eddig feltételeztük volna.

Az utóbbi évek megfigyelései szerint van egy gombafaj, ami különösen nagy teret hódított magának, és szinte minden pusztulófélben lévő fán igazolható a jelenléte: ez hasadtlemeztű gomba (*Schizophyllum commune*). Van, hogy a kalapos (lemezes) gombák közé, és van, hogy a taplószerű gombák közé sorolják. Érdemes a fajjal alaposan megismerkedni, mert nagyon elterjedt, és ezért fontos tudni, hogyan védekezhetünk ellene.

A magyar és a latin neve is a spórákat rejtő lemezek megkettőződött falára, hasadságára utal. Ez a tulajdonság a gombák világában

Magyar és latin nevét is a kettéhasadt, sugárirányban elhelyezkedő lemezekéről kapta a hasadtlemeztű gomba. Ezek száraz időben összezárulnak, párás környezetben kinyílnak, és lehetővé teszik a spórák szóródását

ritka, igazából erre az egy fajra jellemző, és nagyon hatékonyra teszi a terjedést, a szaporodást. A hasadt lemezek száraz levegőben összezáródnak, védik a spórákat és megakadályozzák szóródásukat. Párás, nyirkos időben viszont, amikor a fertőzőképességhez minden tényező adott, a lemezek szétnyílnak és a spórák nagy tömegben kerülnek a levegőbe. A nyirkosságnak köszönhetően könnyen megtapadnak a felületeken és szinte mindenütt csírázásnak indulnak.

A gomba termőtestei tönk nélküliek, csak kalapok rögzülnek a felületekre. Kisméretűek, általában egy centiméter körüliek, de főleg nyirkosabb helyeken nagyobbak is lehetnek. Formájuk szabálytalan, legyezőhöz hasonlítanak, általában több kis kalap fejlődik egymás közelében, tetőcserépszerűen átfedve egymást. Erre utal a latin fajnév (commune – közös, közösség) is. A termőtestek felső felülete fehéres, halványszürke, vagy frissen kifejlődve rózsaszínes árnyalatú. Az alsó felületen a két irányba kunkorodó lemezek a rögzülés helyétől sugárirányba futnak. A termőtestek kemények, rugalmasak, egymás felett helyezkednek el, több héttig, akár hónapokig is megmaradnak.

A megelőzés a legjobb védekezés

A faj rendkívül sokféle környezetben életképes. Alapvetően korhadéklakó, a talajban évekig fennmarad az elhalt tuskókon, gyökereken, faágakon, faaprítékon, de szalmabálákra is megtelepszik, sőt, a megmunkált építőtűt, faanyagot is károsíthatja. Mechanikai sérüléseken képes fertőzni az élő növényeket is, amik a fertőzést követően általában rövid időn belül elpusztulnak. Szinte minden lom-

HOGYAN ELŐZZÜK MEG?

- A fák fenntartása során kerüljük a gyökérnyaki sérüléseket.
- A motoros kaszák okozta sebek megelőzhetők, ha a fiatal fák törzsének alsó részére egy műanyag védőcsövet húzunk.
- A metszés során a keletkezett sebeket kezeljük oltóviasszal, fasebkezelő anyagokkal, rezes oldatokkal.
- A letört ágak, roncsolt sebek felületét fűrészszel, késsel simítsuk el, majd kezeljük le.
- A fákat tartsuk jó kondícióban, de a túlóntozást és a nitrogénbőséget érdemes kerülni.
- A kémiai kezelések, a permetezések nem hatékonyak.

bos fafajon megtelepszik, gyakori a díszfákon, díszcserjéken, gyümölcsféléken és a szőlőn is. A gyantás fenyőkön viszont nem jellemző. Szinte mindenütt előfordul, általános egész Európában, a városi parkokban, kertekben csakúgy, mint az erdőben.

Amikor a termőtestek már megjelentek, azaz a fertőzés megtörtént, nagyon kicsi az esélye a gyógyulásnak. Ha a behatolás a gyökérnyak környékén történt, a gomba a fa törzsében szaporodik föl, és ilyenkor gyakorlatilag már

semmit sem tehetünk ellene. A beteg növényt, bármennyire is fájdalmas, de el kell távolítani, és inkább égessük el, semmint komposztáljuk. Ha egy metszési seb környéke fertőződik, azaz a kórokozó egy ágon keresztül lépett be a növénybe, még meg lehet próbálni visszavágni a koronát, és a sebeket tömény rezes oldattal, valamint felszívódó gombaölő szerrel ecsetelni, majd beszáradás után azonnal lezárni. Ez a megoldás sem hoz feltétlenül gyógyulást, de esetenként a gomba visszaszorítható. A fertőzött növényekről a kórokozó átvihető az egészséges példányokra növényi nedvekkel, emiatt a metszőollókat, ágvágókat, a fűrészek pengéjét használat után fertőtlenítsük.

A hasadtlemeztű gombával szembeni védekezés alapelveit ne csak akkor tartsuk be, ha fertőzés ütötte fel a fejét a kertünkben, hanem legyen mindez része a zsigeri cselekvéseinknek, azaz mindig így járjunk el. Ez azért fontos, mert ezekkel a lépésekkel egyben rengeteg más sebszervezet ellen tudunk védekezni. Alkalmazásukkal kiküszöbölhető szinte az összes olyan farontó gomba- és baktériumfaj, sőt a vírusok jó része is, melyek a talajból vagy a levegőből fertőzik a kerti növényeinket.

Kaszab László

FÜVÉSZKERT

1083 Budapest, Illés u. 25.
www.fuveszkert.org

Október 31-ig a nyári nyitvatartás szerint látogatható a kert, mindennap 9–17 óráig.
November 1-jétől a téli nyitvatartás szerint 16 órakeresnek.

A Szamóca Kiskertész Tanoda programjai a Fűvészkertben:

Szeptember 26.:

Kertészkedés mesehősökkel

Október 10.:

Színes lombok kincskereső – kertészkedés mesehősökkel

Október 31.:

Tökfaragás – kertészkedés mesehősökkel

NEMZETI BOTANIKUS KERT

Vácrátót, Alkotmány u. 2–4.
www.botanikuskert.hu
www.facebook.com/nemzetibotanikuskert
+36-28-360-122

Október 31-ig a nyári nyitvatartás szerint, 8.00–18.00 óráig várják az érdeklődőket a szabadtéri gyűjtemények.
November 1-jétől a téli nyitvatartás szerint 17 órakeresnek.
Az üvegházak, illetve a Túl nagy lábón élünk kiállítás biztonsági óvintézkedés miatt zárva tartanak.

SZEGEDI FÜVÉSZKERT

Szeged, Lövéde u. 42.
fuveszkert.u.szeged.hu

Szeptember végéig érvényes a nyári nyitvatartás (9–18 óráig), októberben 9–17 óráig tart nyitva a kert, november 1-jétől a téli nyitvatartás szerint 9–16 óráig látogatható. (Hétfőnként az üvegházak zárva lehetnek növényvédelmi munkálatok miatt.)

BUDAI ARBORÉTUM

1118 Budapest, Villányi út 29–43.
budaiarboretum.szie.hu

Október 23-ig érvényes a nyári nyitvatartás: az alsó kert mindennap 8–18 óra között látogatható, a felső kert csak hétfőtől péntekig, 8–18 óra között.

Október 24-től a téli nyitvatartás szerint az alsó kert mindennap 8–16 óra között látogatható, a felső kert hétfőtől péntekig 8–16 óra között.

SZARVASI ARBORÉTUM

Szarvas, I. kk. 9.
pepikert.hu

Október 16.

Szorgos hangyák napja – arborétumi kertészkedés civilek, iskolák, családok, önkéntesek bevonásával

November:

Felkészülés a télre – bemutató, hogyan készítsük fel növényeinket a tél zordságaira, teknősök teletetése

November:

Madárbarát foglalkozás – Eleségek készítése, etetők barkácsolása családok bevonásával

KECSKEMÉTI ARBORÉTUM

Kecskemét, Nyíri út 48.
kecskemetiarboretum.hu

Az arborétum mindennap 8–20 óráig, a Szent Hubertus Parkerdő (Nyíri-erdő) csütörtöktől vasárnapig 9–18 óráig látogatható.

Szeptember 29.:

Erdők Hete – vezetett interaktív erdészeti foglalkozások óvodásoknak (előzetes bejelentkezéssel)

Október 1.:

Erdők Hete – vezetett interaktív erdészeti foglalkozások iskolásoknak (előzetes bejelentkezéssel)

JELI VARÁZSKERT

Szombathely
www.jelivarazskert.hu

Szeptember 30-ig még látogatható a varázskert és a lombkoronaszatnya, 9–17 óra között (utána télre bezár).

TUZSON JÁNOS BOTANIKUS KERT

Nyíregyháza
www.botkert.nye.hu

Október végéig érvényes a nyári nyitvatartás: keddtől péntekig 8–16 óra között látogatható a kert, szombaton pedig 10–18 óráig (hétfőn és vasárnap zárva).

ÉDENPONT KERTLÁTOGATÁSOK

www.edenpont.com

Október 3.:

Zen Tündérvilla (Budapest XXII. kerület)

Október 17.:

Zen Tündérvilla (Budapest XXII. kerület), Erdő ölelésében (Gödöllő)

Október 24.:

Kert lépérsről lépésre (Szarföld)

Szeptember 25–27.

Európai Dísznövény- és Kertművészeti Napok

Károlyi Kastélypark (8052 Fehérvárcsurgó, Petőfi u. 2.)

Pénteken 14–19.30-ig (10–14 óra között a szakma képviselőit várják), szombaton és vasárnap 9–19.30-ig.

Pénteken és szombaton 17 órakeres az Alba Regia Szimfonikus Zenekar ad koncertet.

FIGYELEM!

A járványügyi helyzet változásával a programok is változhatnak, erről az egyes helyszínek internetes elérhetőségein érdeemes naprakészen tájékozódni.

Fizessen elő most a Kertbarát Magazinra!

Fizessen elő egy évre a Kertbarát Magazinra 2020. szeptember 25. és november 20. között és nyerjen!

Első 25 előfizetők az Oázis Kertészet 2000 Ft értékű vásárlási utalványát kapja, ami az ország bármelyik Oázis Áruházában levásárolható.

www.oazis.hu

A Kertbarát Magazin megjelenik kéthavonta

Előfizetési megbízás

Előfizethető az ország bármely postáján, a hírlapkezelésnél, e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen, a +36-1-767-8262-es telefonszámon, vagy a honlapunkon: www.magyarmezogazdasag.hu
Kérjük, olvashatóan töltsé ki, s küldje a Magyar posta Zrt. Levél Üzletág Központi Előfizetési és Árucsoport címére: 1900 Budapest

Előfizetem a Kertbarát Magazin című kiadványt.
Előfizetési díj egy évre: 3990 Ft

Név: _____

Cím: _____

Kelt: _____

év

hó

nap

aláírás _____

RÁGCSÁLÓRIASZTÓK

Szabaduljon meg hivatlan vendégeitől!

- egér, patkány
- nyest, görény
- bolha, kullancs
- galamb, seregély
- vakond
- pele

Forel Elektronikai Kft.
2800 Tatabánya, Kossuth Lajos u. 30.
Tel./Fax: +36 34 316 673
E-mail: spuri@spuri.hu
www.spuri.hu • www.ragcsaloriasztok.hu

1	SZENDE-REG	ENYÉK-OSZLOP	KOMOR-MERGES	BRUTTO REGISZ-TERTONNA RÖVIDEN	MINDEN RENDEN	ORIGOKR ELLÉNI TRÓPUSI ZÖLDÉG	11	ATVÉSZELI A HEDGET	EZREDES RÖVIDEN
2	MEG-FEJTÉS 1								D
3	AZ EYEN SZEZON ESEMENY TELEN				9		ELŐDAG HÁROM MARI		
4	TELEK-RESZ				NEMET TANACSI ELUTASITO			REGI SOMOGY MEGYE VAROS	
2	HALNAL EMLEGET			TELT IDOMU KÖZÖNSE- GES		8			
5				FELTETŐI ZŰRMŰKÖN KEZDI		NORVÉG KIRÁLYI NEV CELOZ NA			
6	AFUZ SZÖLŐ-FAJTA	AKÖRÖM AVYAGA	MEG- FEJTÉS 3			KUTYAJA VÖRÖS ... VIKING HAJÓS V			A SUGÁR JELE KOMMUNIKÁ- LAKOJA
	MEG- FEJTÉS 2								S
7	SÓTÉRE- DES UTAN	MEG- FEJTÉS 4	RÓVIR- TOJÁS KORDE	BELA, ÚPESTI FOOSTA V	NYATVA RÖVIDEN	SZEP- TEVES KÖRZŐ RESZI		ERDŐALJA ESŐN ALLO	MUNKÁ- DARABI KORAR
2				PIRAMS- VÁROS KERTI SZERSZÁM				FA HALTASA SÁNTA RÖVIDEN	10 CL TURA, KORUT, ANGOLIA
3	MÉZS- OYÉT JÉLŐ, MALÓR								6
5									
8	RHODE ISLAND RÖVIDEN		ÓVÁROS HATÁRA ANGOL DERBI SCHÉLYE	OLVASTÓ- KEMENCE BOKARVA- DICSEB		SZÉKE LAJOSLA KESZÜ, SERRU AVYAGA			NEHÉN LOPH MOSSAT
9	ÉLETKOR, ANGOLUL		OLASZ FERFINÉV MOTOR, MARIKA			AUTO, ANGOLUL NEPÁL, AUTOJELE		AR LÉGIPOSTA A DVYEREK FEJE LAOMA	
	PÉPES ÉTEL		CSAK FORGATVA JOI NOVEMBER			10	CSŐNY- GÉRC, KARCSU AZ EYÉN DEBIRU		OLASZ AUTOJEL, JELEZNE ÖTÖZÖTTI
	A FELSZŐ- LÍTŐ MÓD JELE	CSILY ÁRMAVY KÖDÖK, SYMOLCS BURKA		13	DISE- JACKSON, NYITVA TARTÁS VÉGE		HAGYMAI ELTET BOLGÁR HESZ- CSICS		5
	MEG- FEJTÉS 1	A							A
10	GYÖNYÖK, HESZ SZERZŐ		ZAR- NYILÁSI FAUSZLY RÖVIDEN		EZUST VJ, UNITED KNODOM RÖVIDEN		100 ELŐTTI REN- DŐK		NALA LELEBŐR EKOLÁS, BIZ
11	LIJHEGYI LYRA KÖZSÉGE		FUVOS HANGSZER FOLYÓ EYEN				METÉLT TAUSZÓ AKTRÁLM VEGYJELE		7
3			ARANY ES PETŐR BOLGOLIA KRUCCHAN				BIZSEREG ELŐ- IDÉZÉS		
12	A KIS- LUBÁBAN VAN		FELRŐ LAKÓ- TELEP RÖVIDEN		NOTABELI UT JELEZŐE A RÖVIR RÖJJA			ERZSÉBET MAGYAR KIRÁLYNE BORNÉNYE	
13	VITÁS GÖYTEN DONT			AKASZT, FUGGESZT AZSBAI ORSZÁG			A TOBBES SZÁM JELE JÁTEK- MARKA		
	NAGYENÉ								
14	FELJÜ KÉSZ RAJZ			3	HELYSÉG, NÉMETUL TERMEK, PORTÉKA		LASD OTT RÖVIDEN ETTŐL, ELTERŐ		
7			A CSEH FŐVÁROS A RESZ RESZEI				SPORTOLO RUMÁJA, GEMENC HATÁRAI		
			ROMÁN TEREP- ÁRÓ HÉTVÉGE						2
13	MILOS FORMAN MUSICAL	HADJÜG CSALÁRO							1

Július–augusztusi számunk megfejtése: Babits Mihály: A régi kert
„Itt csak egyszerű virágok vannak: árvácskavirág, petúnia, muskátli, dália és georginák, és rózsá, rózsá!”

A felajánlott könyveket Kiss Rózsa nagycsepelyi; Molnár Tamásné budaörsi; Vetőné Mária érdi rejtvényfejtőinknek postázzuk.

*„Őn már az ismerős, szelűbb, deres óz.
Segyegyet, katonás, meg-meg-áll, lombot róz.”*

A rejtvény számozott négyzetekéből egy magyar költő neve és versének címe állítható össze. A főszereplő verséből idézzük. Kérjük, a megfejtést küldje be címünkre!

Kertbarát Magazin
1591 Budapest, Pf.: 294.
vagy e-mailen:
tiktarsag@kerteszetesszoleszet.hu
Beküldési határidő: 2020. november 15.
A helyes megfejtést beküldők közül három nyertes könyvjutalomban részesül.

KÖVETKEZŐ SZÁMUNKBÓL

A bors a világ minden konyhájában nélkülözhetetlen fűszer, története pedig kész regény.

Így tartuk a lakásban a szivárvány minden színében virágzó, egzotikus megjelenésű broméliákat.

Megjelenés:
2020.
november 20.

Az atlaszcédrus csodálatos terebélyes, kékesszürke lombozatával a legismertebb és legkedveltebb örökzöld fák egyike.

A növényorvos tanácsot ad, mit kell tudni a csigákról, és mit tehetünk ellenük.

Rejtvény

Nyolc növény nevét szótagokra bontottuk, ebből hét fűszernövény. Keresse meg őket! Kakuktktojásként egy az ókor óta természetett kultúrnövény nevét rejtettük el a többi közé. Ősszel vett fajtájának természetese megegyezik az őszi retekével. A fehér vagy fehér-lila, sima héjú, gömb alakú gumója 6-12 cm, nyersen, főzve és savanyítva is fogyasztható.

www.spuri.hu

Szonikus madárriasztó

A szonikus madárriasztó környezetbarát módon tartja távol a madarakat előre rögzített természetes hangokkal, ragadozó madarak hangjával, valamint pisztolytűvés hangjával. Így egy veszélyzóna jön létre a madarak számára, ahol a populáció drasztikusan csökken. Fő alkalmazási területek: mezőgazdasági tárolók, raktárak, eróművek, repülőterek stb.

Fonit Elektronikai Kft., 2300 Tatabánya, Árpád út 61.
Tel./Fax: +36 34 316 673, e-mail: spurit@spuri.hu

-POR, -TYÁN, -MA-, VAJ-, -BOR, ROZ-, TÁR-, LES-, -PA, -FŰ, ZSÁ-, KA-, KA-, -LYA, -RING, -KUKK-, -RÉ-, CSOM-, -KONY

A helyes megfejtést beküldők között egy nyertes részére könyvet sorsolunk ki.

Címünk: Kertbarát Magazin, 1591 Budapest, Pf.: 294.
Beküldési határidő: 2020. november 15.

A Kertbarát Magazin július–augusztusi számában közölt rejtvény helyes megfejtéséért felajánlott könyvet Garan Marcell miskolci olvasónk nyerte.

HERBÁCIÓ MAGAZIN

Rendelje meg a Herbáció magazint egy évre (megjelenik évszakonként) mindössze 1680- forintért.
Hívja a 06 30 437 8900 telefonszámot, vagy küldje el nevét, címét a nzn@herbacio.hu emailcímre.

Herbáció: kozmetikumok, népi gyógyreceptek, különleges ételek, italok, tartósítványok: növényekből házilag...

A kreatív növényhasználók lapja...

HERBÁCIÓ
A NÉPI GYÓGYRECEPTES MAGAZIN

Kozmetikumok, gyógyreceptek, növényekből, házilag

SÁRGADINNYÉS KOZMETIKUMOK

AFONYA LIKÓR

CSICSERIBORSÓ CSOKI

édénital zöld fügefaleveleiből ecetes afonya | csicséri keksz mustárlecsz | virágos arcvíz zellerleves | zellerchips zellerpapí | uborkás testápoló borókás borotválkozóvíz

HERBÁCIÓ
www.herbacio.hu

MÁR 15 ÉVE

AMBRUS MÁRIA

kertészmérnök,
táj- és kertépítőmérnök
kertterapia@gmail.com

FRÁTER ERZSÉBET

biológus, az MTA Nemzeti
Botanikus Kert kurátora
frater.erzsebet@okologia.mta.hu

HALMOS MONIKA

fitoterapeuta
www.rozsakunyo.hu
moni.halmos@gmail.com

**HERCZEGNÉ
GHYCY ZSUZSANNA**

táj- és kertépítész tervező
ghyczy.zsuzsa@argus-kft.hu

JÓZSA KATA

kertészmérnök
jozsa.kata1@gmail.com

SZÁMUNK SZERZŐI

KASZAB LÁSZLÓ

nővényorvos
kaszablacza@gmail.com

KÓSA GÉZA

dendrológus, botanikus,
MTA Nemzeti Botanikus Kert
kosa.geza@okologia.mta.hu

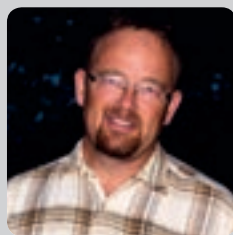
MEGYESI ÉVA

kertészmérnök
megyesie@index.hu

MERÉNYI ALEXANDRA

kertészmérnök
merenyi.alexandra@t-online.hu

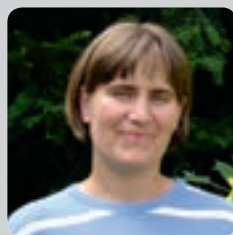
MOLNÁR PÉTER

kertészmérnök,
természetfotós
molnary@freemail.hu

SZAKÁCS-NAGY ZSUZSA

kertészmérnök
Szamóca Kiskertész Tanoda
szamocatanoda@gmail.com

**SÜTÖRINÉ
DIÓSZEGI MAGDOLNA**

kertészmérnök
dioszegi.magdolna@kertk.szie.hu

THALMEINER TÜNDE

kertészmérnök
tunde.thalmeiner@gmail.com

Alapította Bálint György 1977-ben
43. évfolyam, 2020./9-10. szám
2020. szeptember 25.

www.magyarmezogazdasag.hu

SZERKESZTŐSÉG:

Felelős szerkesztő: Sárközi Judit
Olvasószerkesztő: Tömpe Anna
Tervezőszerkesztő: Végh György
Titkárság: Kiss Jánosné

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ:

Magyar Mezőgazdaság Kft.
1141 Budapest, Mirtusz u. 2.
Postacím: 1591 Budapest, Pf. 294.
Telefon: +36-1-273-2290,
+36-30-961-5996
e-mail: titkarsag@kerteszetesszoleszet.hu

FELELŐS KIADÓ:

Sári Enikő ügyvezető igazgató
Hájos László ügyvezető igazgató

Címkép: Shutterstock

MARKETING ÉS ONLINE:

Marketingvezető: Práger Ádám
Marketingkoordinátor: Kadosa Gábor,
Kárpáti Eszter, Kovács Réka
Szerkesztő: Mizsei Károly

KIADÓ/IRODA:

Irodavezető: Harangozó Tímea
Operatív vezető: Laczó Angéla
Terjesztés: Karácsonyi Ildikó
Pénzügy: Fontos Éva, Lénárt Diána

Ügyfélszolgálat: Husztiné Csekő Emma
Telefon: +36-1-470-0411,
+36-30-400-4839

HIRDETÉSFELTÉTEL:

Dohány Árpád (+36-70-232-4231)
Barsi Nóra (+36-30-982-6369)
Kiss Jánosné (+36-30-345-7601,
+36-1-273-2285, +36-1-273-2290,
titkarsag@kerteszetesszoleszet.hu)

Minden jog fenntartva! A lapból
értesítéseket átvenni csak a Kertbarát
Magazinra való hivatkozással lehet.
A hirdetések és egyéb reklámkiadványok
tartalmáért a kiadó felelősséget nem vállal.
A kiadó adatkezelési szabályzata elérhető
a www.magyarmezogazdasag.hu/
adatvedelem oldalon.

TERJESZTÉS:

Előfizetésben terjeszti
a Magyar Posta Zrt.
Postacím: 1900 Budapest
Előfizetésben megrendelhető
az ország bármely postáján,
a hírlapot kézbesítőknél,
a www.posta.hu webshopban
(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu
címen, telefonon a +36-1-767-8262
számon, levélben a Magyar Posta Zrt.
1900 Budapest címen.
Külföldre és külföldön előfizethető
a Magyar Posta Zrt.-nél:
a www.posta.hu webshopban
(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
1900 Budapest, +36-1-767-8262,
hirlapelofizetes@posta.hu.
Belföldi előfizetési díj egy évre 3990 Ft,
fél évre 1995 Ft.
Árusításon át terjeszti
a Lapker Zrt., a POHIRKER Zrt.,
valamint az alternatív terjesztők.

NYOMJA:

Ipress Center Central Europe Zrt.
2600 Vác, Nádas utca 8.
Felelős vezető: Borbás Gábor
A nyomdai megrendelés törzsszáma:
Sz-12/99
Nyomás: 2020. szeptember 18.
HU ISSN 0133-9435

Védd a magyar munkahelyeket!

Válaszd a hazait!

Készült: Magyarországi Kormányhivatalok segítségével

Nézelődtél már webshopunkban? Szezonális slágertermékek, kerti szerszámok és gépek, növényápolási- és ültetési kellékek, exkluzív növénytartók és lakásdekorációs kiegészítők széles választékából válogathatsz. webshop.oazis.hu

Őszi akciós hétvége az Oázisban! Október 16-17-18.

Gyere el hozzánk október 16-17-18. között, mert ezen a hétvégén családi programok és szaktanácsadások mellett 30%-os faiskolai kedvezménnyel* várunk!

Családi Tökfaragó
verseny az Oázisban!*

Október 23-24-25.

1000
EZER FORINT

Az Oázis Kertészet
ajándék kuponja

www.oazis.hu

A kupon 2020. szeptember 25. és október 18.
között Oázis áruházunkban felhasználható,
lezáráskor 5000 Ft értékű vásárlás esetén
4000 Ft-ot kell fedezni. A kupon más
akcióval nem vonható össze, azonos áru
termékek nem váltható be. Védjegyszámmal
egy darab kupon használható fel.

Kertészeti áruházaink szerte az országban:

Ajka Ipari Park, északi szektor; Budakeszi Szőlőskert Ipari Park (a Tesconál); BP - Pasarét Zilah u. 6; BP - Kőbánya Kőbányai út 47; BP - Rákosszentmihály Szlovák út 15; BP - Soroksár Helsinki út 80; Cegléd Külső- Jászberényi út 2; Csopak Mini* Kossuth L. u. 15; Debrecen 4031, Debrecen, Balmazújvárosi út; Diósd Diófásor u. 19. (Az Intersparnál); Hajdúnánás Mini* Szabadság u. 50; Jászberény Nagykátai út 17; Kecskemét Budai út, a Tesco előtt; Keszthely Semmelweis u. 2; Miskolc Szentpéteri kapu, 26-os út kivezető szakasz; Mohács Pécsi út, Ipari Park; Monor 4-es főút 32. km; Nyíregyháza Korányi Frigyes út 204; Szeged Alkony utca 3; Székesfehérvár Holland fasor 1; Tatabánya Erdész u. 39. (A Dózsakertben) Törökbálint Torbágy u. 4., (az Auchannál);

* A teljesítés nem teljeséről, az akció további részletei a honlapon

www.oazis.hu